

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

TARVITSEEKO TODISTAJA TUKEA?

Rikosuhripäivystyksen Todistajan tuki-toiminta

Päivi Alanne-Kunnari

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kansalais- ja aluelähtöinen sosiaalialan käytäntöjen kehittäminen

Sosionomi (ylempi AMK)

KEMI/TORNIO 2011

Tekijä: Päivi Alanne-Kunnari

Opinnäytetyön nimi: Tarvitseeko todistaja tukea?

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) Todistajan tuki -toiminta

Sivuja (+liitteitä): 68 + 4

Opinnäytetyön kuvaus:

Kehittämishankkeessani tutkin, tarvitseeko todistaja tukea todistamistilanteeseensa? Yhteiskunnassamme on käyty keskustelua mahdollisesta lainsäädännöstä todistajansuojelun osalta, mutta tarvitseeko todistaja myös henkistä tukea ja neuvontaa?

Rikoksen tapahduttua tekijä saa tukea tapahtuneeseensa. Uhrin asema on myös aika vahva, mutta rikoksen selvittämiseen voi liittyä todistaja oleellisesti. Tarvitseeko todistaja tukea tai ohjausta rikosprosessin aikana.

Teoreettinen ja käsitteellinen esittely:

Kehittämishankkeeni teoriaosuudessa tuon esille rikosten määrät, selvitysprosentit sekä RIKUn toimintamallin auttaa todistajia todistamistilanteessa. Teoriaosuus sisältää Oikeusministeriön suositukset todistajille annettavasta tuesta sekä sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden ohjelman STO2, jossa otetaan kantaa uhrin ja todistajan asemaan Suomessa.

Metodologinen esittely:

Kehittämishankkeeni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusaineiston keräsin haastattelemalla todistajia käräjä- ja hovioikeudessa. Haastattelut analysoin induktiivisesti eli teemojen sisällä sisältölähtöisesti. Kohderyhmän valinta oli satunnaisesti kerätty.

Keskeiset tutkimustulokset:

Todistajat kokevat, että heille ei ole tarpeeksi informoitu RIKUn tuesta ja neuvonnasta. Todistajat kertovat tarvitsevansa ohjausta todistamistilanteeseen. Useille todistajille tilanne on uusi ja ainutkertainen, josta he itse haluavat selvitystä mahdollisimman hyvin. Jos todistaja olisi saanut tuen aikaisemmin, heidän arkielämänsä olisi sujunut ehkä paremmin.

Johtopäätökset: Todistajat tarvitsevat tukea tilanteeseensa. Tuki tulee kuitenkin liian myöhään todistajille, koska he saavat tuen samana päivänä kun saapuvat todistamaan. Poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä on tehostettava todistajan asemasta, heille pitää informoida RIKUn mahdollisuudesta auttaa ja neuvoa todistajia. Keskustelua on käytävä myös RIKUn organisaatiossa, miten todistajalle annettava tuki tulisi oikea-aikaisesti todistajalle.

Asiasanat: todistaja, tuki, neuvonta, ohjaus, todistajan tuki -toiminta, Rikosuhripäivystys, tukihenkilö

Author: Päivi Alanne-Kunnari

Title:

Does the witness need support?
RIKU –Victim Support Finland

Pages (+lappendixes): 68 + 4

Thesis description:

In my development project, I shall examine the witness's needs for support? There has been a discussion in our society on a possible legislation to protect witnesses, but does the witness also need emotional support and advice?

Theoretical summary:

The theoretical part of my development project presents the crime rates, detection rates, and Riku's approach in helping witnesses. The theoretical part contains the recommendations of the Ministry of Justice of the assistance provided to witnesses and Internal Security Programme STO2 of the Ministry of the interior which comments on the position of the victim and the witness in Finland.

Methodological summary:

This development project is qualitative. The research material was gathered through thematic interviews of witnesses at District Courts and courts of Appeal. The interviews were analyzed inductively from the content. The selection of the subject group was randomly collected.

Main results:

The witnesses feel that they are not informed enough about Riku's support and advice. The witnesses say they need guidance for the testifying. For a number of witnesses the situation is new and unique, from which they themselves want to come through as well as possible. If the witnesses had received support earlier, their daily lives would maybe have gone better.

Conclusion:

Witnesses need to support in their situation. The support is too late for the witnesses, because they can get support on the same day when they arrive to testify. Co-operation with the police concerning the role of the witness should be enhanced, they should be informed about the possibility of Riku's help and advice. Discussion is also needed in Riku's organization on how the witness could get the support in a time.

Key words: witness, support, advice, guidance, witness support -activity, Victim Support, support person

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO	7
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	10
2.1 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET JA KESKEISET ASIAT	10
2.2 RIKOSTEN HISTORIA JA KEHITYS	15
2.3 TUTKIMUSMENETELMÄT	25
2.4 TUTKIMUKSEN KOHDERYHMÄ	29
2.5 TUTKIMUSEETTISYYS	33
3. KANSAINVÄLISET SÄÄNNÖKSET	35
3.1 YHDISTYNEET KANSAKUNNAT	36
3.2 EUROOPAN NEUVOSTO	37
3.3 EUROOPAN UNIONI	38
3.4 SUOMALAISET SÄÄNNÖKSET	39
4. RIKOSUHRIPÄIVYSTYS	40
4.1 RIKOSUHRIPÄIVYSTYS EUROOPASSA	40
4.2 RIKOSUHRIPÄIVYSTYS SUOMESSA	41
4.3 TODISTAJAN TUKI- TOIMINTA EUROOPASSA	45
4.4 TODISTAJAN TUKI -TOIMINTA SUOMESSA	46
5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOKSET	54
7. KEHITTÄMISTEHTÄVÄN ARVIOINTI	60
8. POHDINTA	62
LÄHTEET	65
LIITTEET	69
LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE	69
LIITE 2. TODISTAJAN TUKI –KURSSI SISÄLTÖ	70
LIITE 3. POLIISILAITOKSET SUOMESSA	71
LIITE 4. LOMAKE VALTION VAROISTA MAKSETTAVAT TODISTELUKUSTANNUKSET	72

TAULUKOT

Taulukko 1. Rikokset eri aikakautena	16
Taulukko 2. Lapin läänin poliisin tietoon tulleet rikokset vuosina 2005-2010 keskiarvot rikoslajeittain	20
Taulukko 3. Todistajan tuki-kurssien osallistujamäärät 2005-2010	48
Taulukko 4. Tuki/neuvonta kärjäsalissa	54
Taulukko 5. Ohjaus ja neuvonta kuulusteluissa	56
Taulukko 6. Kutsu saapua oikeuteen	57
Taulukko 6. Taustatiedot	58

KUVIOT

Kuvio 1. RIKUn tuki todistajalle rikosprosessissa	8
Kuvio 2. Kaikki syytetyt ja tuomitut 1890-1921	16
Kuvio 3. Kaikki rikokset vuosina 1950-2007	18
Kuvio 4. Peräpohjolan ja Lapin poliisille tietoon tulleet rikokset 2005 -2010	19
Kuvio 5. Rikosten selvitysprosentteja	22
Kuvio 6. RIKUn tuotto 2005-2010	23
Kuvio 7. RIKUn perusrahoitus aluetoimistoittan vuonna 2010	24
Kuvio 8. Kehittämishankkeen aineiston keruun eri vaiheet	26
Kuvio 9. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit	30
Kuvio 10. Rovaniemen hovioikeuden käräjäoikeudet	31
Kuvio 11. Hovioikeuksien perustamisvuodet	32
Kuvio 12. Uhrien ja todistajien kansainvälisten säädösten kehitys	35
Kuvio 13. RIKUn organisaatiokaavio 2010	42
Kuvio 14. RIKUN aluetoimistot ja palvelupisteet vuonna 2010	43
Kuvio 15. Oikeusprosessi ajanjaksoina	51
Kuvio 16. Rikoksen tutkintaprosessi	53

1. JOHDANTO

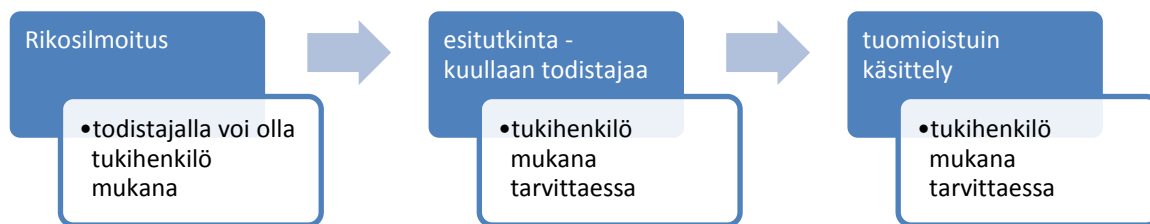
Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintoon johtavassa alue- ja kansalaislähtöisessä kehittämishankkeessa selvitän Rikosuhripäivystyksen (RIKU) Todistajan tuki -palvelun tarpeellisuutta. Kehittämishankkeeni on työelämän tarpeeseen vastaava kehittämishanke, jonka tavoitteena on Todistajan tuki -toiminnan kehittäminen. Todistajan tuki -toiminta on yksi palvelu RIKUn monista eri palveluista rikoksen uhreille, heidän lähiomaisilleen sekä rikosasioissa todistaville henkilöille. Myös muualla Euroopassa erilaiset rikosuhrijärjestöt tuottavat todistajille omaa erityistä palvelua. Mielestäni kehittämishanke on erittäin ajankohtainen koska, Lissabonin sopimuksen myötä uhri/todistaja-asiat ovat nousemassa EU:ssa direktiiviantomahdollisuuden piiriin (Europa 2011). Komissiossa valmistellaan toimenpidepakettia uhrien ja mahdollisesti myös todistajien oikeuksista, tuesta ja suojelusta.

Vuonna 2001 tehty EU:n puitepäättös uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyssä edellyttää artiklan 13 mukaan, että

”kunkin jäsenvaltion on oikeudenkäynnin yhteydessä edistettävä sellaisten uhrien tukijärjestöjen toimintaa, jotka vastaavat uhrin alustavan vastaanoton järjestämisestä sekä hänen myöhemmästä tukemisestaan ja avustamisestaan, joko tarjoamalla niiden käyttöön erityiskoulutusta saanutta omaa julkisten palvelujen henkilöstöään tai tunnustamalla ja rahoittamalla uhrien tukijärjestöjä”.

Kehittämishankkeeni tehtävänä on selvittää Todistajan tuki -toiminnan tarpeellisuus koko rikosprosessin aikana ja erityisesti osatehtävänä selvitän, missä vaiheessa rikosprosessia todistajan olisi hyvä saada neuvoa ja ohjeistusta, jos hän sitä tarvitsee. Termi Todistajantuki on suora käännös englannista ”Witness Support” ja ruotsista ”vitnesstöd” (Victim Support 2011 ; Brottsoffer 2011). Todistajan tuen tehtävänä ei ole keskustella todistajan kanssa käsittelyssä olevasta oikeusjutusta vaan lisätä todistajan tietämystä omista oikeuksista ja velvollisuuksista ennen kuin todistaja menee todistamaan. Lisäksi Todistajan tuki antaa neuvoa ja ohjeistusta oikeusprosessin kulusta ja käytännön toimimisesta tuomioistuimissa.

Kuviossa 1. on esitetty RIKUn organisaation näkökulmasta tämänhetkinen palvelu todistajille. RIKUn toiminta on ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistyötä. Todistaja tukena voi toimia Todistajan tuki -kurssin käynyt tukihenkilö tai RIKUn työntekijä. Vapaaehtoinen toimii koko prosessin ajan ammatillisessa ohjauksessa.

Kuvio 1. RIKUn tuki todistajalle rikosprosessissa

Kuvio 1. esittää, miten tällä hetkellä RIKUn Todistajan tuki-toiminta voi tukea todistajaa rikosprosessin eri vaiheissa. Jos rikosilmoituksen tekijä on todistaja, hänellä on mahdollisuus pyytää tukihenkilö jo tähän vaiheeseen. Käytännössä kuitenkin rikosilmoituksen on tehnyt yleensä joku toinen henkilö, uhri tai poliisi. Esitutkintavaiheessa kaikkia asianomistajia kuullaan eli tekijäksi epäiltyä, uhria ja mahdollisia todistajia. Todistajalla on mahdollisuus pyytää tukihenkilö esitutkintaan eli kuulteluihin mukaansa. Yhteydenotot RIKUun ovat sattumanvaraisia, koska todistajalla ei ole tietoisuutta RIKUn Todistajan tuki -palvelusta. Olisi hyvä, että poliisi informoisi todistajaa tästä palvelusta selkokielisesti. Esitutkintavaiheen jälkeen syyttäjä tekee päätöksen tuomioistuiminkäsittelystä. Jos rikos menee pääkäsittelyyn, on todistajalla mahdollisuus henkilökohtaiseen tukihenkilöön. Todistaja voi kysyä myös neuvoa ja ohjeistusta puhelimitse RIKUn auttavasta puhelinnumerosta.

Rikosasian todistaja voi olla meistä kuka tahansa ”kohdalle osunut” henkilö. Hän voi olla myös rikoksen uhri eli asianomistaja, joka ei ole itse halunnut asiaansa käsiteltävän oikeudessa, mutta rikoksen luonteen huomioiden, ei ole sitä voinut estää ja on tullut kutsutuksi tuomioistuimen käsittelyyn todistelutarkoituksessa. Useasti nämä rikokset koskevat perheväkivaltatapauksia.

Yleinen ilmapiiri ei tue kansalaisvelvollisuuden täyttämistä rikosasiain todistajana. Yleisesti ajatellaan, että todistamisesta on vain harmia itselle. Rikoskomisario Tomi Jansson kertoo, että todistajia uhkaillaan aiempaa enemmän. Janssonin mukaan rajuimmat tapaukset liittyvät järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Vuosittain kymmenkunta ihmistä saa turvakseen erilaisia suojakeinoja, uhan kohteeksi joutuneita on siirretty pois Suomesta. Vuonna 2010 poliisin tietoon tuli 158 tapausta, joissa poliisin tai oikeuden kuultavaa oli uhkailtu. (Paananen 2011.) Haastatteluissa todistajat kertoivat, että eivät olisi tulleet todistamaan jos ei kutsussa ollut uhkaa, uhkasakosta. Mitä paremmin todistajia kohdellaan, sitä paremmin todistajat ilmaisevat asiansa viranomaisille ja sitä paremmin rikokset saattaisivat selvitä. Todista-

mishalukkuuden kasvamisella olisi todennäköisesti myös rikoksia ennalta estävä vaikutus. Lisäksi rikosten radikalisoituminen voi olla este todistamishalukkuudelle.

Kehittämishankkeessa olen haastatellut todistajia sekä käräjä- että hovioikeudessa. Käytän haastattelussa puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelut suoritan joko käräjä- tai hovioikeudessa, joissa sijaitsee RIKUn erillinen työhuone tai sitten todistajat sovitusti kutsuttuina RIKUn aluetoimistolle. Lisäksi haastattelin kahta vanhempaa henkilöä, jotka kertoivat historiaa erilaisista rikoksista. Haastatteluaineistojen perusteella analysoin tuloksia induktiivisesti teemoittain. Näitä tuloksia pohdin johtopäätöksissäni.

Kehittämishankkeessani sovellan laadullisen kehittämishankkeen metodologisia periaatteita. Kehittämishankkeessa on piirteitä niin kartoittavasta kuin selittävästä tutkimustyyppistä. Kehittämishankkeen perusteena, tiedonkeruun menetelminä ja aineistona olivat lisäksi kehittämishankkeeseen osallistuvien kollegoiden osallistaminen, vuorovaikutus, havainnointi, reflektointi ja haastattelut todistajille.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Kehittämishankkeen tavoitteet ja keskeiset asiat

Kehittämishankkeen aiheen valintaan vaikutti oleellisesti se, että Todistaja tuki -toiminnasta on viiden vuoden kokemukset Rovaniemellä. Hyvä yhteistyö yli hallintorajojen Lapin Yliopiston, Lapin käräjäoikeuden, Rovaniemen hovioikeuden sekä RIKUn kanssa on mahdollistanut Todistajan tuki -toiminnan Lapin käräjä- ja Rovaniemen hovioikeudessa. Lisäksi aiheen valintaan vaikutti yhteiskunnan tasolla käyty keskustelu, järjestöjen osallisuudesta tuottaa palveluita yhteiskunnassa. (Sisäasiainministeriö 2010). Lapin aluehallintoviraston julkaisussa; Lapin malli sisäisen turvallisuuden verkostoyhteistyössä, korostetaan järjestöjen tärkeää roolia poikkihallinnollisena yhteistyökumppanina. RIKU on ollut aktiivinen toimija oheisessa turvallisuustyössä. (Palmgren 2011,40.)

Rovaniemen hovioikeus ja RIKU ovat järjestäneet vuosittain Todistajan tuki -kursseja (Liite 2.) Lapin Yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijoille. Opintokokonaisuuteen on liittynyt kahden viikon päivystys joko käräjä- tai hovioikeudessa. Todistajan tuki -kurssilaiset ovat konkreettisesti päivystäneet niinä päivinä tuomioistuimen tiloissa kun todistajia on kutsuttu saapumaan tuomioistuimeen. Päivystysvuoroissa opiskelijat neuvovat todistajaa hänen oikeuksista ja velvollisuuksista. Lisäksi päivystäjät käyvät todistajan kanssa niitä asioita läpi mihin todistaja tarvitsee tukea. Kurssin sisällön avaan kohdassa 4.4 Todistajan tuki Suomessa. Opiskelijat laativat päivystyksen jälkeen raportin. Raportti sisältää mm. käytännön tapahtumia todistajan tuesta käräjäoikeudessa tai hovioikeudessa. Näissä raporteissa tulee koko ajan ilmi, kuinka tärkeää toimintaa Todistajan tuki-toiminta on. Raporteissa ilmeni, että Todistajan tuki-kurssi on ollut osalle opiskelijoista parhaimpia kursseja, koska siinä on nostettu todistaja esille "ihmisenä". Kurssin käytännön läheisyys sai erityisesti positiivista palautetta.

Todistajan tuki -toiminta aloitettiin aluksi kokeiluna Turussa syksyllä 2003 (Oikeusministeriö 2006). Rovaniemellä toiminta aloitettiin vuonna 2005 (Yle 2006). Todistajan tuen tavoitteena oli tuolloin mm.

- vahvistaa rikosprosessissa todistavan oikeuksia
- parantaa rikoksen todistajan asemaa ja kohtelua
- helpottaa todistajaa todistuksen antamisessa
- antaa todistajalle mahdollisuus keskustella kokemastaan ennen todistamistehtävää ja sen jälkeen
- tukea kansalaisten todistamishalukkuutta (Oikeusministeriö 2006.)

Turussa toiminta keskeytyi mutta Rovaniemi jatkoi Todistajan tuen -kehittämistä ja se on tällä hetkellä pysyvä palvelu todistajille niin Lapin kärjäoikeudessa¹ kuin Rovaniemen hovioikeudessa. Rovaniemen kärjäoikeudessa vuosina 2007–2010 henkilökohtaista tukea on saanut 386 todistajaa ja Rovaniemen Hovioikeudessa vuosina 2008–2010 henkilökohtaista tukea on saanut 312 todistajaa.

Todistajan tuen tarpeellisuuteen on kiinnitetty huomiota myös oikeusministeriössä. Vuosina 2005-2006 työskenteli oikeusministeriön todistajantukityöryhmä, joka jätti muistionsa oikeusministeriön kansliapäällikölle vuonna 2006. Tämä muistio lähetettiin lausuntokierrokselle ja lausunnoista koottiin yhteenveto. 19.5.2006 saatiin työryhmäkomitean mietintö 2006:6 valmiiksi, jossa todettiin että

”oikeudenkäynnissä kuultavalle todistajalle ja asianomistajalle² tulisi nykyistä enemmän kertoa todistajana toimimiseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä antaa tukea oikeudenkäyntiin liittyvissä asioissa. Tarvittaessa todistajalle tulisi järjestää tukihenkilö mukaan oikeudenkäyntiin.” (Oikeusministeriö 2006.)

Mietinnössä todettiin, että todistajan tukeminen voi tapahtua usealla eri tavalla, kuten kertomalla todistajalle oikeudenkäyntiin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tukemalla todistajaa oikeudenkäyntiin liittyvissä asioissa. Työryhmä selvitti myös, miten Todistajan tuki-toimintaa olisi hyvä kehittää ja tehostaa. (Oikeusministeriö 2006.) Todistajille tehdyissä haastatteluissa ilmeni, että todistajia ei oltu informoitu tarpeeksi todistajan omista oikeuksista ja velvollisuuksista. Haastatteluissa kävi ilmi, että todistajat eivät tienneet useasti kuin sen, että kuulusteluissa pitää puhua totta ja tuomioistuinkäsittelyyn on saavuttava uhkasakon uhalla ja sieläkin pitää puhua totta.

”sen muistan, et poliisi pyys puhuu totta”

”mistä oikeuksista, kuulusteluihinkin piti tulla omalla rahalla”

”mistä tuesta sie puhut, mittään tukea en oo saanu”

Työryhmän mietintö sisälsi ehdotuksia Todistajan tuki – toiminnan toimiksi, joiden avulla todistajille voitaisiin organisoida palvelut yhdessä eri viranomaisten ja uhrin tukemiseen keskittyvien järjestöjen kanssa. Työryhmä totesi, että lainsäädäntö on nykyisellään riittävä. Todistajille tarkoitettu palvelu tulisi tulevaisuudessa olla maan kattava. Työryhmän ehdottomat toimenpiteet olivat;

¹ 1.1.2010 nimi muuttui Rovaniemen kärjäoikeudesta Lapin kärjäoikeudeksi

² asianomistaja on henkilö tai yhteisö johon teko on kohdistunut, uhri

- tiedottamista parannetaan useilla eri keinoilla, ajantasaisten esitteiden olemassa olosta tiedottamiseen ja esillepanoon kiinnitetään erityistä huomiota
- poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötä kehitetään, huomioidaan todistajan tuen toteutuminen yhtenä osana esitutkintavaihetta ja koko rikosprosessiin liittyvänä osa-alueena, jotta mahdolliseen todistajan tukemiseen liittyvä tieto välittyy entistä tehokkaammin esitutkinnasta syyteharkintaan ja muihin rikosprosessin vaiheisiin
- poliisin ja syyttäjien osalta todistajan tietoisuutta asian etenemisestä parannetaan lähettämällä tieto todistajalle. Jos asian käsittely on päättynyt, poliisi lähettää tiedon niille todistajille, joita asiassa on kuultu ja syyttäjä lähettää syyttämättäjäättämispäätöksestä tiedon asianosaisten lisäksi myös todistajalle
- käräjäoikeuksiin järjestetään yhteyshenkilö joka yhdessä RIKUn työntekijän kanssa hoitaa todistajan tukitoimintaa liittyviä käytännön asioita
- käräjäoikeuksiin ja hovioikeuksiin järjestetään erillinen odotustila todistajille
- RIKUn Todistajan tuki -toiminta valtakunnallistetaan
- Todistajan tuki -toiminta otetaan huomioon poliisin ja syyttäjälaitoksen eri koulutustilaisuuksissa sekä muussa ammatillisista osaamista lisäävässä ja kehittävässä toiminnassa, jotta palvelujen käytöstä osataan kertoa ja tarvittaessa ohjata todistajan tukea tarvitseva henkilö näiden palvelujen piiriin
- Todistajan tuki -toiminnasta tiedotetaan eri oppilaitoksissa oikeuskasvatuksen yhteydessä nuorille suunnatun tietopakettin avulla. Yläasteikäisille toiminnon tiedottaminen on tärkeää siksi, että juuri tässä vaiheessa nuoret siirtyvät rikosoikeudelliseen ikään. Tukitoiminnasta tiedotetaan myös varusmiespalveluksessa olevia henkilöitä
- Todistajan tuki -toiminnan käynnistymistä ja kehittymistä seurataan palveluiden kehityksen mukaan sekä henkilöstön resurssien osalta. (Oikeusministeriö 2006.)

Käsittelyyn osallistuvien eri viranomaisten yhteistyö on erittäin tärkeä toiminnan onnistumiselle. Poliisin, syyttäjien ja tuomioistuimen – välinen yhteistyö tulisi olla saumatonta. Tässä vaiheessa on hyvä nostaa esille työryhmän mietintö, jossa todetaan, että todistajalle on *annettava tietoa*, ja *häntä on tuettava* jutun käsittelyn eri vaiheissa (Oikeusministeriö 2006). Oikeusministeriön ehdotus on hyvä ja koko prosessia käsittävä. Haastatteluissa tuli ilmi kuitenkin se, että todistajat eivät olleet saaneet minkäänlaista tietoa koko prosessista ennen kuin tuli kutsu, saapua oikeuteen kuultavaksi. Eräs todistaja kertoi:

”jos olisin tuon tienny aikasemmi, olisin soittanut teille, niin monta unetonta yötä olen valvonut tämän takia...”

Poliisin ja syyttäjien tulisi entistä paremmin tiedottaa todistajalle myös asian etenemisestä. Nykyään kun syyttäjä on heti rikoksen tapahduttua mukana tutkinnan eri vaiheissa. Poliisin tulisi lähettää tieto todistajalle, mikäli esitutkinta lopetetaan ja syyttäjän tulisi lähettää myös todistajalle syyttämättäjäättämisspätös eikä ainoastaan asianomistajalle (Oikeusministeriö 2006). Jos näin tapahtuisi, todistajan ei tarvitsisi elää arkielämäänsä epätietoisuudessa; joutuuko hän tulevaisuudessa todistamaan vai ei. Tätä käytäntöä kuitenkin käytetään erittäin harvoin. Ideaalitilanne olisi todistajan näkökulmasta se, että jos esitutkinta lopetetaan, niin siinä vaiheessa todistaja saisi tiedon itselleen tutkinnanjohtajalta tai syyttäjältä.

Todistajan tuki -toiminnan perustiedon jakamisessa ovat myös haastemiehet/virastomestarit ensi sijaisessa asemassa, sillä useasti kutsu/haaste välitetään henkilökohtaisesti todistajalle. Lisäksi haastemiehet/virastomestarit ovat henkilöitä, jotka ovat paikanpäällä kärjäoikeuksissa ennen oikeuden istuntoa. (Oikeusministeriö 2006.) Kutsun tai haasteen tiedoksiantotapoja voivat olla

- kirje postitse, saantitodistusta vastaan
- kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja palauttaa määräaikaan mennessä saantitodistuksen kärjäoikeudelle sekä
- puhelimitse, jolloin haastemies lukee haasteen sisällön kokonaisuudessaan. (Oikeudenkäymiskaari 2011.)

Hallitus on tehnyt kaksi periaatepäätöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi, ensimmäisen vuosille 2004–2007 ja toisen vuosille 2008–2011. Ensimmäisen sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteena oli luoda kehittämissuunnitelma, joka oli eri hallintoalojen ylimmän poliittisen tason hyväksymä useampivuotinen suunnitelma. Tuolloin ei ollut vielä käytössä erityistä sisäisen turvallisuuden asioihin liittyvää vakiintunutta menettelytapaa. Lisäksi säännölliset raportointi- ja seurantamenettelyt puuttuivat Suomesta. Globalisaation myötä, oli hyvä luoda vakiintuneet toimintatavat, käsittäen Suomen sisäisen turvallisuuden ja Suomen ulkopuolella tapahtuneet asiat, kuten Aasian tulvaonnettomuudet, Konginkankaan liikenneonnettomuus, nämä edellyttää saumatonta yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa 15.4.2007 päätettiin sisäisen turvallisuus ohjelman jatkamisesta. Ohjelmaa laajennettiin erilaisilla painopistealueilla mm. järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, lähisuhdeväkivaltaan sekä laittomaan maahantulon ja ihmiskaupan estämiseen liittyvillä painopisteillä. (Sisäasiainministerin julkaisu 29/2007.)

Keväällä 2008 vahvistettiin Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2 (STO 2) jonka tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisim maa vuonna 2015. Ohjelman keskeisimpinä sisältöinä ovat mm. arjen turvallisuuden parantaminen sekä rikosten tor-

junnan tehostaminen ja yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen. Valtioneuvoston päätöksessä, sisäisen turvallisuuden valmisteluissa todetaan, että muuttuva ja monimutkaistuva toimintaympäristö edellyttää yhteistyötä eri viranomaisten välillä sekä laajasti elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyötä. Poikkihallinnolliset strategiat, tavoitteet ja toimenpiteet arjen turvallisuuden parantamiseksi vaativat hyvää yhteistyötä eri toimijatahoiden välillä. Arjen turvallisuudesta todetaan, että rikoksen uhrille palveluja tuottavan palveluverkoston ja todistajien tukea tulee parantaa. (Sisäasiainministeriö 2007.)

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa väkivallan vähentämisessä oli keskeisenä kehittämiskohteena seuraavat asiat:

- väkivallan uhrin tunnistaminen nykyistä paremmin
- palvelujen kattavampi saatavuus ja niiden riittävä resursointi
- uusiutuvan uhriutumisen ehkäisyn tehostaminen
- uhrin ja todistajan tarpeiden huomioiminen nykyistä paremmin
- väkivallan uhrin tunnistamisessa ja auttamissa olevien osaamispuutteiden poistaminen
- tiedon kerääminen ja koordinoiminen parantaminen
- väkivaltaan liittyvien asenteiden muuttaminen
- alkoholin kulutuksen vähentäminen

(Sisäasiainministeriö 2010.)

Näiden kaikkien kehittämiskohteiden tavoite oli väkivallan väheneminen. STO 2:ssa väkivallan vähentämistyötä ohjaavat seuraavat poikkihallinnolliset strategiset linjat

- väkivaltaan puututaan ennakoivasti
- väkivaltaa koskeva tieto ohjaa ja perustelee toiminnan kehittämistä
- lainsäädäntö ja sen soveltaminen vaikuttaa ennalta estävästi, muokkaa asenteita väkivaltaa vastaan ja mahdollistaa nykyistä tehokkaammin puuttumisen väkivaltatilanteisiin
- palvelu- ja yhteistyörakenteet toimivat siten, että uhri saa asianmukaisen ja oikea-aikaisen avun alueellisten toimintamallien mukaisesti
- osaaminen ja yhteistyötaitojen kehittyminen näkyvät väkivaltatyön ohjaamisessa ja johtamisessa, palvelujärjestelmissä ja alueellisissa toimintamalleissa sekä työntekijöiden ja kansalaisten toiminnassa
- arjen turvapolitiikkaa ohjataan kansallisin yhteistyörakentein

(Sisäasiainministeriö 2010.)

STO 2 sisältää myös toimenpiteet edellä mainituille tavoitteille. Toimenpiteitä on useita, mutta yhtenä toimenpiteenä ohjelma sisälsi rikosasiain todistajalle tarkoitettua toimenpiteen:

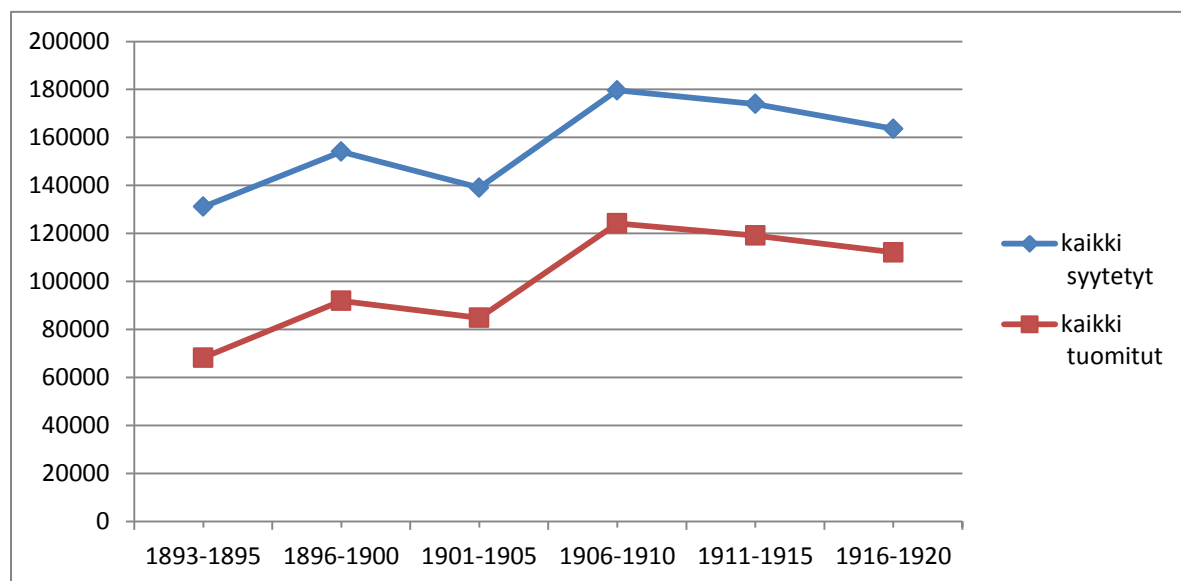
- vahvistetaan olemassa olevia uhrin tukipalveluja valtakunnallistamalla turvakoti- ja Rikosuhripäivystyksen toiminta, johon sisällytetään tuki rikosasiain todistajalla jokaisessa käräjä- ja hovioikeudessa. Luodaan 24 tunnin maksuton valtakunnallinen puhelinpäivystys kaikille uhreille ottamalla käyttöön 116 – alkuinen palvelunumero. Päävastuu: Rikosuhripäivystyksen osalta OM, turvakotien osalta STM, 116-numeron osalta LVM. Aikataulu 2015 (Sisäasiainministeriö 2010.)

STO 2 ohjelma yksi kehittämiskohteista eli uhrin ja todistajan tarpeiden huomioiminen nykyistä paremmin sisältää RIKUn näkökulmasta tärkeän painopistealueen. Suomessa uhrin ja todistajan eivät ole tasavertaisessa asemassa, kun mietitään harvan asutusalueen hyvinvointi palveluita yksittäiselle ihmiselle. Uhrille pitäisi tulla mahdollisuus henkilökohtaiseen tukeen, nyt se ei toteudu varsinkaan Lapissa, jossa RIKUn taloudelliset resurssit ovat riittämättömät.

2.2 Rikosten historia ja kehitys

Suomessa on tilastoitu rikoksia 1800 -luvulta asti. Rikoksia tilastoitiin vuonna 1879 kahteen eri luokkaan: vähemmistö rikoksista ja törkeämmistö rikoksista. Tuolloin törkeämmistö rikoksista kuuluivat mm. varkaudet, väärennökset, muuta törkeämmistö rikokset, lapsenmurha ja sikiön lähdetys, joka tarkoitti laitonta aborttia. Vähemmistö rikoksista kuuluivat yksittäiset huorinteot, salavuoteus, juopumukset ja tappelut. Vuonna 1879 Suomessa tuomittiin yhteensä 15 064 ihmistä, joista kaupungeissa asui 6297 ja maalla 8767 ihmistä. (Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1881.) Rikoksia on aina tehty niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Rikosten muoto on muuttunut ja lisääntynyt. Joltain osalta historia toistaa itseään, sillä 1800 -luvun lopulla ja 1900 -luvun alussa tappelut ja puukotukset olivat erittäin tavallisia rikoksia. Nämä rikokset ovat tuttuja myös 2000 -luvun tilastoinnissa, joissa rikokset luokitellaan väkivaltarikoksiin. Rikosten tilastointi on muuttunut useaan eri kertaan vuosisadan alusta lähtien, joten vertailu vuosisadan alusta 2000 -luvun alkuun ei ole mahdollista. Vuosisadan alussa tilastoitiin kaikki syytetyt ja kaikki tuomitut. Vuonna 1896 Suomen väkiluku oli 2,5 miljoonaa asukasta, tästä määrästä rikoksesta tuomittuja oli tuolloin lähes 100 000 ihmistä. Vuonna 2010 Suomessa oli 5,3 miljoonaa asukasta ja poliisin tietoon tuli yli 900 000 rikosta.

Kuvio 2. selventää syytettyjen ja tuomittujen määrän vuosisadan vaiheessa. Tuomituiksi tulivat keskimäärin noin puolet syytetyistä.

Kuvio 2. Kaikki syytetyt ja tuomitut 1890-1921 (Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1881-1920)

Kuvio 2. osoittaa tuomittujen ja syytettyjen tarkan määrän vuosisadan vaihteessa. Jo 1900-luvun alussa Suomessa tuomittiin rikoksesta yli 100 000 tapausta. 1920-luvulla rikosten määrä laski 42 297:ään tapaukseen kun vastaava luku vuonna 1906-1910 oli 124 184 tuomittua rikosta. (Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1881.)

Rikoksien muoto ja määrät ovat muuttuneet historian myötä. Taulukko 1. osoittaa sen, minkälaisia rikoksia eri aikakausina Suomessa on tapahtunut.

Taulukko 1. Rikokset eri aikakautena

1800-luku	1900-1920	1940-1970	1980-19901	2000
Puukkojunkkarit	Kieltolaki/sodan uhrit	Sota-aika	Lama-aika	Nyky aika
puukotukset tappelut	viinarikokset tappelut varkaudet	varkaudet juopumisrikokset	väkivaltarikokset liikenne rikokset	väkivaltarikokset liikenne rikokset

Taulukko 1. selittää, päätyypeittäin eri aikakausina tapahtuneet rikokset. Eri aikakausina on tehty erilaisia rikoksia. Puukkojunkkarikaudella suurin osa rikoksista oli

juopumuksia, tappeluita, haukkumisia ja näpistelemisiä. Yhteinen tekijä kuitenkin historiassa toistaa itseään, nimittäin todistaja. Puukkojunkkari kaudelta jo eläviksi legendoiksi muodostuneet Antit, Isontalon ja Rannanjärvi sai aikaan sen, että todistajia oli vaikea löytää noinakin aikoina. Isontalo ja Rannanjärvi osasivat uhkailla tosi mahdikkaasti, saaden näin todistajat joko perumaan lausuntonsa tai muuttamaan sitä oleellisesti siten, että todistajan lausunnolla ei ollut mitään merkitystä rikosta selvitetessä. Jos joku uskalsi todistamaan lakitupaan asti, sai olla kiitollinen jos hänen omaisuutensa lyötiin vain pirstaleiksi eikä nämä ”Härmän Kuninkaat”. todistajaan koskeneet. (Ylikangas 1974, 25-26.) Kieltolain aikana viinarikokset olivat vahvasti esillä. Vuosisadan alussa tapahtuneet puukkotappelut tapahtui joko eri kylien välillä tai kuitenkin niin, että osapuolet tunsivat toisensa. Tappeluissa yleensä miehet olivat aina humalassa ja tekovälineenä oli puukko tai nyrkki. Tappeluita käytiin niin tanssipaikoilla kuin kotonakin. Alkoholin, tappelijat olivat saaneet joko Ruotsista tai Norjasta, joskus joku oli jopa saanut lääkäriltä pirtureseptin. (Kämäräinen 2011.) Myös eri sotien uhrit tilastoitiin vuosittain. Sotaan lähtemisen pelko sai pakenemaan nuoria miehiä, joko metsään piiloon tai jopa toiselle paikkakunnalle. Pelko mahdollisesta 25 -vuotisesta palvelusta armeijassa, sai nuoria miehiä hiihtämään jopa Oulusta Itä-karjalaan asti. Monet lähtivät myös Amerikkaan pakoon, etteivät joutuisi palvelemaan sodassa. Sota-aikana tapahtui myös poliittisia rikoksia, muilutukset olivat vahvasti esillä punaisten ja valkoisten erimielisyyksissä, tällöin punaisia eli vasemmistolaisia, kuljetettiin ”ikitielle” itä-rajalle asti ja katsottiin, että muilutettava todella ylitti rajan. Tämän tarkoituksena oli, että maiden väliset rajanylitykset kiristäisivät Suomen ja Neuvostoliiton välejä. (Kämäräinen J. 2011.)

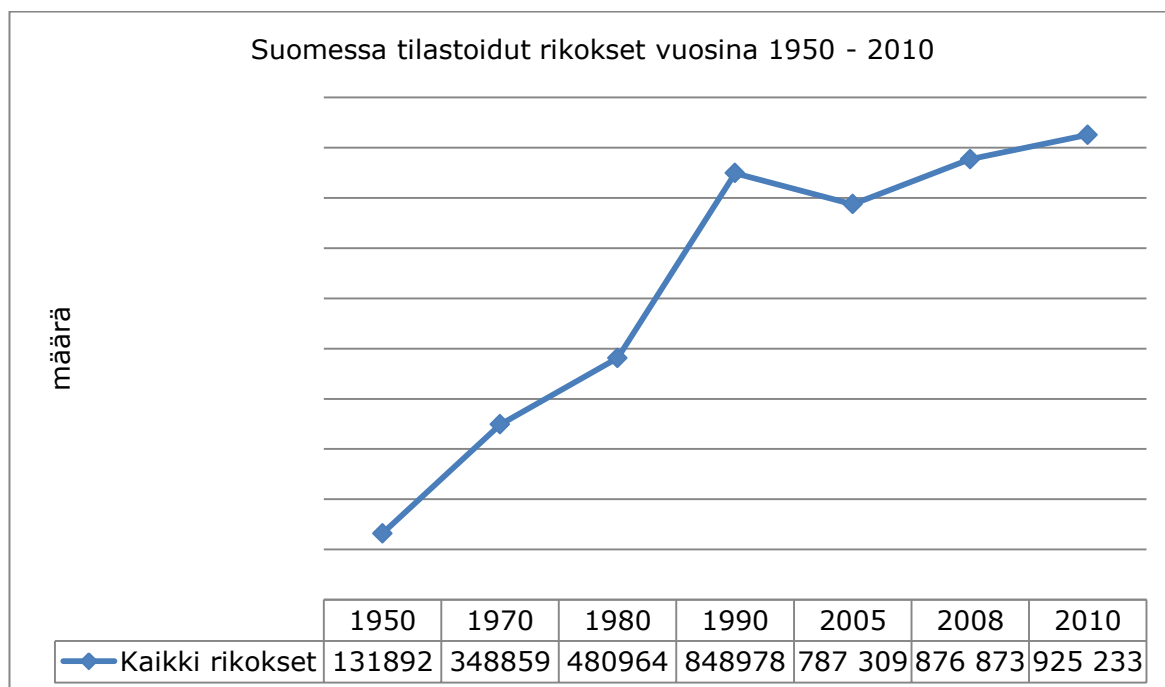
Rikosten tilastointi kehittyi 1980-1990 luvulla. Poliisilla on vuodesta 1980 -lähtien tilastoitu Suomessa poliisin tietoon tulleet rikokset. Tätä ennen tilastointia piti pelkästään yllä tilastokeskus. Poliisin tietoon tulleista rikoksista 1980 -luvulla, oli puolet liikenne rikoksia mutta myös varkaus ja näpistysrikoksia oli iso osa. (Tilastokeskus 2008, 48.) Nyky-aikana rikosten määrä kasvaa vuosi vuodelta. Poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikosten määrä on jatkanut kasvuaan 2000-luvulla. Liikenne rikokset – ja rikkomukset muodostavat tilastoinnissa puolet kaikista poliisin tietoon tulleista rikoksista 2000-luvulla. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2007, 14.)

Kehittämishankkeeni valintaan vaikutti oleellisesti edellä mainitut seikat, rikosten määrä ei ole laskussa vaan päinvastoin. Tästä voi olettaa sen, että todistajien määrä ei tule lähivuosina laskemaan. Väkivaltarikosten määrä Suomessa on erittäin korkea, se on noin kaksi kertaa enemmän kuin länsimaissa yleensä suhteutettuna asukasmäärään (Sisäasiainministeriö 2011). Väkivaltarikosten kasvun myötä on

tärkeää miettiä tukipalveluita, jotka koskettavat rikoksen asianosaisia³. Yhteiskunnan olisi hyvä herätä miettimään sitä, että miten todistajiin suhtaudutaan, voi vaikuttaa siihen, ilmoittaako todistaja itse itseään todistajaksi. Erityisesti harvaan asutuilla seuduilla tuen saaminen on haasteellista. RIKUn tavoitteena on, että todistaja olisi samanarvoinen asuinpaikkakunnasta huolimatta. Todistajalle saatava tuki tulisi ulottua Helsingistä – Utsjoelle. Ei ainoastaan RIKU ole huolissaan harvaan asutun alueen saamista hyvinvoinnin eri tukipalveluista, myös Lapin aluehallintovirastossa on tehty erittäin toimivaa yhteistyötä hyvinvointi- ja turvallisuuspalvelujen kehittämisessä. Lapin aluehallintoviraston selkeä tavoite on ihmisten jokapäiväisen elämän, arjen turvallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen katkaiseminen. (Palmgren 2011, 38.) Lapin aluehallinto on tuonut esille eri turvallisuusalan seminaareissa, tärkeän yhteistyön eri järjestöjen kanssa. Vuonna 2009 Suomessa poliisin tietoon tuli 919 837 rikosta, joista rikoslakirikoksia oli 333 971. Rikoksien kasvua oli edelliseen vuoteen noin viisi prosenttia (Poliisi vuosikertomus 2009).

Kuviosta 3. selviää kaikki rikokset jotka ovat tulleet poliisin tietoon vuosina 1950 - 2010 Suomessa. 1990-luvulla rikosten määrää nostivat varkaudet, näpistykset ja pankkiryöstöt, joilla oli suora vaikutus yhteiskunnan lamaan. Pankkiryöstöjen määrä oli nelinkertainen laman aikana, n. 100 pankkiryöstöä vuodessa (Kontula 1996, 48).

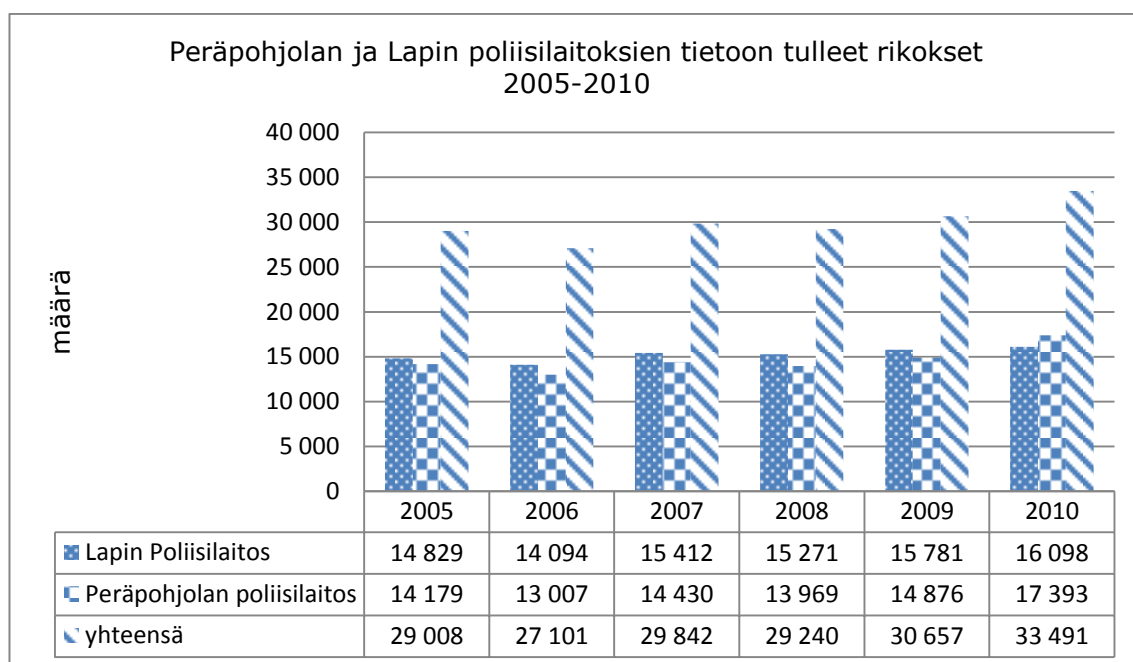

Kuvio 3. Suomessa tilastoidut rikokset vuosina 1950-2010 (Tilastokeskus 2008; Palovaara 2011)

³ rikoksen asianosaisia ovat syyttävä, syytetty, asianomistaja=uhri, todistaja

Kuvio 3. osoittaa suunnan, kuinka rikosten määrä on kasvussa Suomessa. Lisäksi on hyvä muistaa, että Suomessa esiintyy piilorikollisuutta. Useat uhritutkimukset ovat selvittäneet, että esim. ikäihmisiin kohdistuneet rikokset eivät tule esille, tietynlainen syyllisyyden ja häpeän tunne ovat estäneet hakemasta apua. (Honkatukia 2011, 31.) Tämä tarkoittanee myös sitä, että todistajien määrä ei luultavasti ole laskusuunnassa. Virallinen tieto todistajista on vähäistä. Rikoksen tekijöistä ja tuomitusta tehdään erittäin kattavat tilastot. Rikoksen tekijöistä tilastoidaan monia asioita, esimerkiksi missä teko on tapahtunut, tapahtuiko teko yksityisessä asunnossa, muussa yksityisessä paikassa, ravintolassa tai yleisellä paikalla. Lisäksi tilastoidaan mm. nuorten tekemät rikokset, naisten/miesten osuus rikoksesta epäilystä, ulkomaalaisten osuus rikoksesta epäilystä. Näiden eri indikaattoreiden avulla voidaan kiinnittää erityistä huomiota tiettyyn ryhmään tai tiettyyn rikoksen teko- paikkaan rikollisuuden vähentämistoimenpiteissä.

Kuviosta 4. ilmenee Lapin läänin ⁴poliisin tietoon tulleet rikokset vuosina 2005 - 2010. Lapin läänissä on 21 kuntaa, joista tiedot ovat kerätty. Suomessa on 24 poliisilaitosta, joista kaksi sijaitsee Lapissa, Peräpohjolan ja Lapin poliisilaitokset (Liite 3.).

Kuvio 4. Peräpohjolan ja Lapin poliisilaitoksien tietoon tulleet rikokset 2005 -2010 (Palovaara 2011.)

⁴ Lapin lääni muuttui Lapin aluehallintovirastoksi 1.1.2010

Kuvio 4. kertoo määrän Lapissa tapahtuneista rikoksista. Taulukossa on vain ne rikokset jotka ovat tulleet poliisin tietoon. Vuoden 2006 jälkeen rikosten määrä nousi usealla tuhannella rikoksella. Liikenne- ja omaisuusrikokset ovat suurimmat rikosryhmät Lapin läänissä. Liikenne- ja omaisuusrikoksista suurin ryhmä koostui rattijuopumuksista ja omaisuusrikoksissa suurin ryhmä oli näpistys.

Taulukossa 2. on rikokset eritelty rikoslajeittain, joita Lapissa tapahtuu. RIKUn tilastoissa perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikokset ovat suurin ryhmä samana ajanjaksona. Toisena ryhmänä ovat erilaiset seksuaalirikokset. RIKUn asiakkuuksissa omaisuus- ja liikenne- ja omaisuusrikokset ovat erittäin vähäisiä.

Taulukko 2. Lapin läänin poliisin tietoon tulleet rikokset vuosina 2005 – 2010 keskiarvot rikoslajeittain. (Palovaara 2011)

Lapin läänin rikokset vuosina 2005 – 2010 keskiarvo rikoslajeittain	
Rikokset	33491
Rikoslakirikokset	16904
Rikoslakirikokset (pl.liikenne- ja omaisuusrikokset)	10339
Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	1275
Henkirikokset	7
Pahoinpitelyrikokset	1152
Seksuaalirikokset	89
Omaisuusrikokset	7081
Törkeä varkaus (ja yritys)	71
Varkaus (ja yritys)	1678
Näpistys	2248
Liikenne- ja omaisuusrikokset	6561
Törkeä rattijuopumus	638
Rattijuopumus, huumaantuneena ajaminen	472

Taulukko 2. osoittaa rikoslajeittain tapahtuneet rikokset, jotka ovat tulleet poliisin tietoon, pitää muistaa että nämä ovat keskiarvolukuja vuosilta 2005 – 2010. Taulukosta on erittäin vaikea päätellä missä näissä rikoksissa olisi eniten todistajia. Tällä tarkoitan sitä, että onko todistajat pääsääntöisesti "Matti Meikäläisiä" vai ovatko he joutuneet todistamaan työtehtäviensä puolesta. Rattijuopumustapauksissa voi poliisi useasti joutua työnsä puolesta todistamaan tuomioistuinkäsittelyssä. Onko helppompaa tulla todistamaan omana itsenä vai edustamaansa taustayhteisöä? Olkoon asia kummin tahansa, voi todistaminen olla henkilölle ainutkertainen tilanne, josta

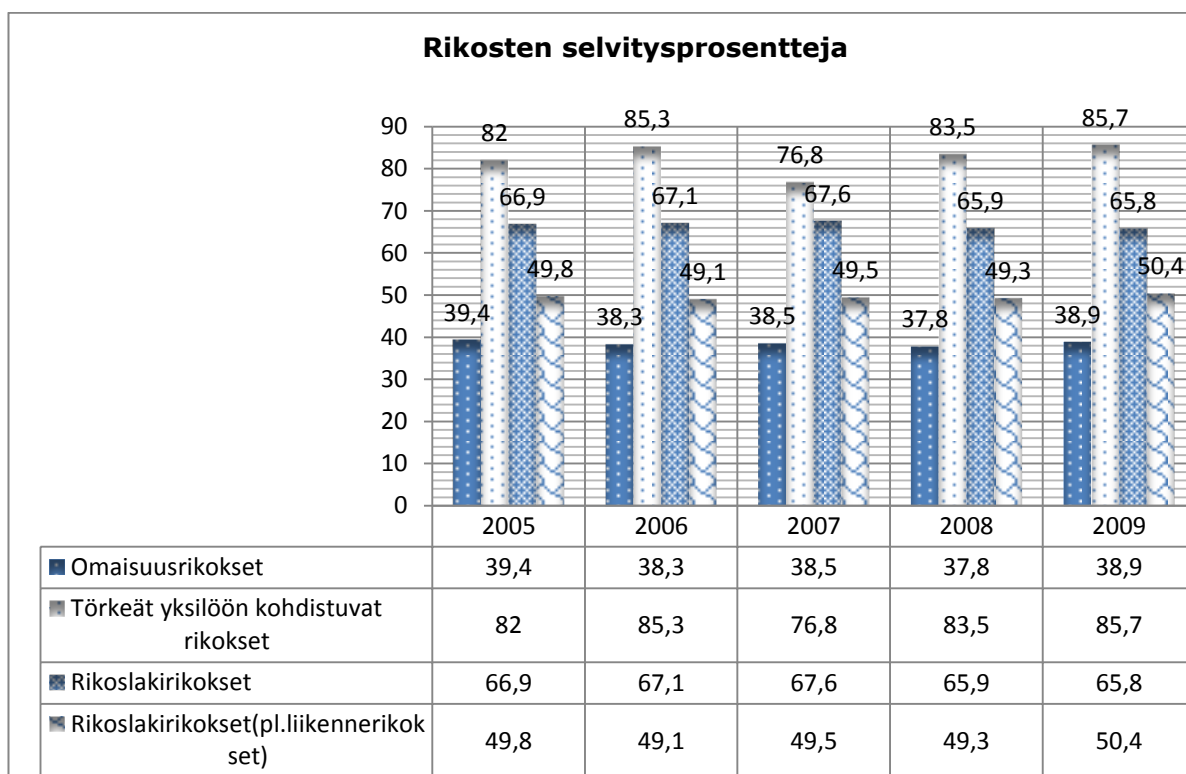
jokainen varmaankin toivoo selviytyvänsä hyvin sekä oikeudenmukaisesti toimien. Eräs poliisi kertoi haastattelussa näin:

”ei tähän koskaan totu, jokainen kerta on uusi kerta. Aina pitää valmistautua tosi huolella tulevaan koitokseen”

Todistajana voi toimia täytettyään 15 vuotta, mutta rikoksen uhriksi voi joutua meistä kuka tahansa, lapset, nuoret, vanhukset, ikään tai sukupuoleen katsomatta. Näihin rikoksiin voi liittyä todistaja, josta tulee rikoksen asianosainen. Muita asianosaisia ovat syyttäjä, syytetty, uhri ja todistaja. Todistajalla tarkoitan henkilöä, joka on nähnyt rikoksen tai tietää rikoksesta jotain. Todistajalla en tarkoita pelkästään yksilöä vaan myös eri yhteisöjen kuten virastojen, laitoksien ja yritysten puolesta todistamaan kutsuttuja henkilöitä. Todistaja on rikosprosessin aikana tietyssä marginaalisessa ryhmässä, koska uhria ja tekijää huomioidaan prosessin vaiheessa erillä lailla. Uhria ja tekijäksi epäiltyä tiedotetaan jo asianajajan toimesta useaan kertaan prosessin eri vaiheissa. Todistajaa lähestytään vasta prosessin loppuvaiheessa, jopa päivää ennen todistamistilannetta.

Todistajasta ei tehdä virallista tilastointia rikosprosessin aikana. Joten todistajien määrää suhteessa tehtyihin rikoksiin ei voi verrata. Olisiko tarpeellista tilastoida em. asioita myös todistajista? Olisiko tarpeellista tilastoida esimerkiksi todistajien ikää tai saatuja kokemuksia, siitä miten, he ovat selviytyneet todistamistilanteesta? Löytyisikö todistajia helpommin, jos todistajana toimiminen ei esiintyisi kovin negatiivisessa valossa? Selviäisikö rikoksia tämän myötä enemmän? Onko sukupuolella väliä, selviytyykö nainen miestä paremmin toimiessa todistajana? Tapahtuuko opiskelijapaikkakunnalla erilaisia rikoksia kuin niillä paikkakunnalla, joilla opiskelijoiden määrä ei ole kovinkaan suuri? Liittyykö näihin rikoksiin nuoria todistajia ja jos liittyy, pitäisikö siihen kiinnittää huomiota ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta? Lisäisikö rikosten selviämistä se, että todistajat tietäisivät saavansa heti tukea, kun pystyvät sitä itse vastaanottamaan? Haastatteluissa nousi esille se, että oikea-aikainen apua ja neuvonta olisi hyödyksi todistajille. Todistajien tietäessä, että heille on apua tarjolla, muuttuisiko todistajan asema positiivisempaan suuntaan ja selviäisikö rikoksia entistä enemmän tutkintojen aikana. Prosessi, minkä todistaja joutuu kokemaan, on joskus jopa kohtuuttoman pitkä ja todistajaa stressaava prosessi. Näissä tapauksissa tuen ja neuvonnan tarve korostuu. Oikea-aikainen apu voi auttaa yksittäistä todistajaa hänen hyvinvoinnissa, selviytymisessä sekä oikeuksien toteutumisessa (Kjällman 2010, 80).

Kuvio 5. selventää rikosten selvitysprosentit. Taulukko havainnollistaa, että yksilöön kohdistuneet törkeät rikokset ovat parhaiten selvitetty ryhmä.

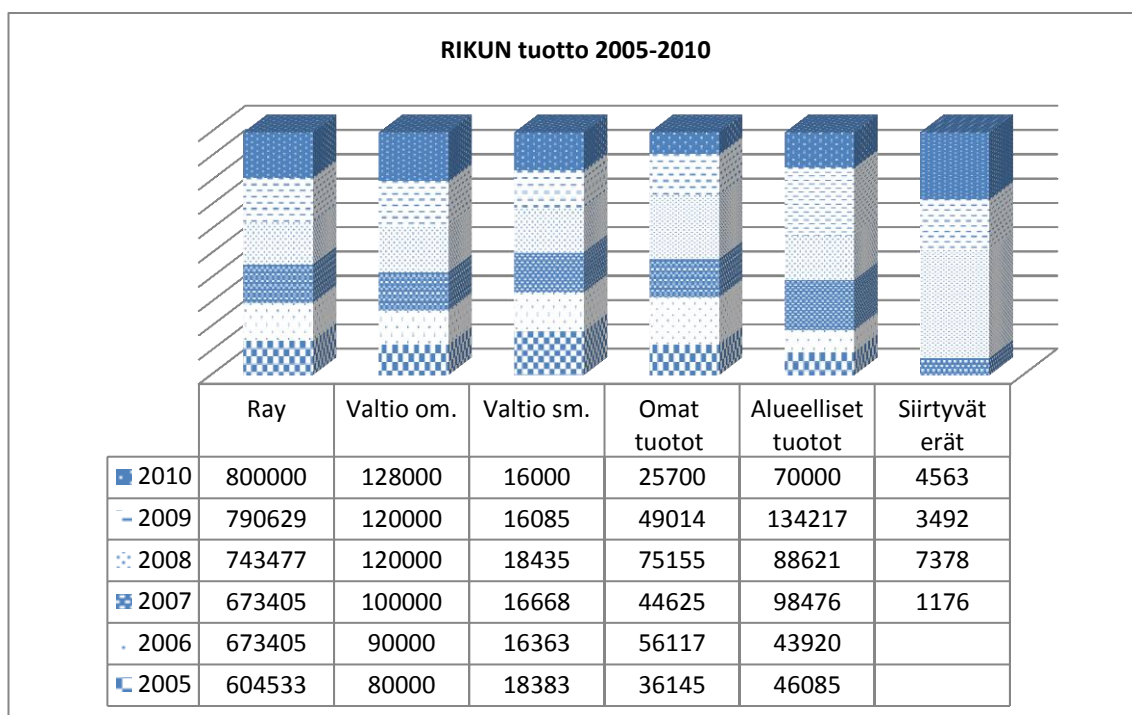
Kuvio 5. Rikosten selvitysprosentteja, (Poliisi vuosikertomus, 2009)

Kuvio 5. osoittaa selvästi sen, että selvitysprosentit eivät ole kasvaneet suhteessa tehtyihin rikoksiin. Rikoslakirikoksissa on jopa -0,1 % muutosta huonompaan suuntaan. Törkeissä yksilöön kohdistuneissa rikoksissa selvitysprosentti kasvu on vain 2,2 % vuosina 2008 – 2009. (Poliisi vuosikertomus 2009.) Selvitysprosentteihin voi vaikuttaa poliisin riittämättömät henkilöstöresurssit. Sisäasiainministeriö on arvioinut, että poliisitoimen lisäresurssien tarve vuoteen 2020 mennessä olisi 500 henkilötyövuotta eli 5 % vuoden 2007 henkilöstömäärään verrattuna. Tällöin henkilöstön määrä olisi (ilman opiskelijoita) 10 891 henkilötyövuotta. (Sisäasiainministeriö 2009.)

Iltapäivälehdet kirjoittavat päivittäin rikoksista. Rikokset voivat olla väkivaltarikoksia, omaisuusrikoksia, liikenne rikoksia tai muita rikoslakirikoksia. Näistä rikoksista osa voi olla rikoksia, jonka joku on nähnyt tai jopa ollut itse kohteena. Rikokset eivät kuitenkaan, onneksi, kuulu meidän jokapäiväiseen arkielämäämme. Kuitenkin rikoksia tapahtuu mielestäni luvattoman paljon yhteiskunnassamme. Sivulla 18 olevasta kuvioista 3. käy selville se, että rikosten kasvun ollessa noin viisi prosenttia vuodessa, vuonna 2012 Suomessa tapahtuisi yli miljoona rikosta.

Rikosten kokonaiskäsittelyajat ovat pitkiä, keskimäärin jopa vuoden mittaisia. Yhteiskuntamme taloudelliset resurssit rikosten torjunnassa ja ennaltaehkäisyjen keinoissa eivät ole kasvaneet samassa suhteessa kuin rikosten määrät. Paikallislehdistä saa useasti lukea poliisien resurssien riittämättömyydestä erityisesti Lapissa turismikauden aikana. Vuonna 2010 Lapissa oli 215 virkamiestä joista 161 poliisia, virkatilanne kuitenkin elää kokoajan. Sisäisen turvallisuuden ohjelma painottaa myös ennalta ehkäisevään toimintaan. RIKU tekee myös ennaltaehkäisevää toimintaa valistamalla ja kouluttamalla eri tahoja kuten opiskelijoita ja viranomaistahoja. RIKUn taloudelliset resurssit ovat täysin riittämättömät siihen että ihminen saisi tasa-arvoisen palvelun, asuinpaikkakunnasta riippumatta.

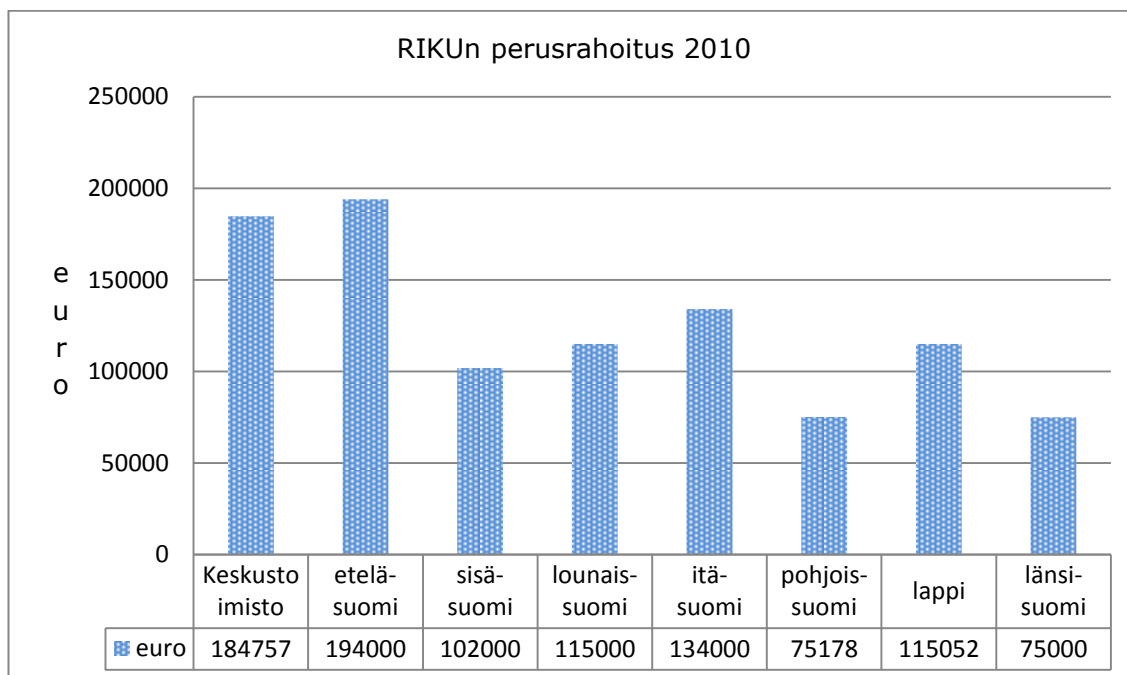
Kuvio 6. selventää RIKUn kokonaisrahoituksen vuosina 2005 -2010. Taloudelliset resurssit eivät ole vertailukelpoisia RIKUn kansainvälisiin jäsenorganisaatioihin. Monissa maissa budjetit liikkuvat kymmenissä miljoonissa euroissa. RIKUn kokonaisbudjetti Suomessa vuonna 2010 oli vähän yli miljoona euroa.

Kuvio 6. RIKUn tuotto 2005-2010 (Petra Kjällman 2011.)

Kuviosta 6. ilmenee valtakunnallinen RIKUn rahoituksen kasvu vuositasolla. Vuoden 2010 kokonaisbudjetti Suomessa oli 1 044 263 euroa. Tämä euromäärä jaetaan seitsemän aluetoimiston sekä keskustoimiston kesken. RIKUn keskustoimisto esittää RIKUn johtokunnalle alueelliset budjetit, jotka RIKUn johtokunta vahvistaa.

Kuviosta 7. selviää jokaisen seitsemän aluetoimiston vuosibudjetti vuonna 2010.

Kuvio 7. RIKUn perusrahoitus aluetoimistoittan vuonna 2010 (Kjällman Petra 2011)

Kuviossa 7. on eritelty RIKUn seitsemän aluetoimiston ja keskustoimiston perusrahoitus vuodelta 2010. Vuosittaiseen budjettiin vaikuttaa monet eri seikat, kuten henkilöstöresurssit. Vuonna 2010 RIKUlla oli kaksi aluetta, jossa aluejohtaja teki työnsä yksin, Pohjois-Suomi eli Oulu ja Länsi-Suomi eli Vaasa. Nämä aluetoimistot ovat erittäin haavoittuvia toimistoja. Taloudellisten resurssien kasvaessa näihin tullaan ensisijaisesti sijoittamaan taloudellista tukea toiminnanohjaajien palkkaukseen. RIKUn valtakunnalliset euromäärät eivät riitä kunnolla edes perustyöhön, joten Todistajan tuki -toimintaa on erittäin hankala, jopa mahdotonta kehittää Lapin läänin alueella. Jokainen aluetoimisto voi hakea lisärahoitusta eri tahoilta; suurimpana tuen hakemisen kohteena ovat kunnat. Kuntien myöntävät taloudelliset resurssit ovat erittäin tärkeä voimavara jokaisella alueella.

RIKUun ohjautuu enenevässä määrin törkeitä rikoksia, henkirikoksia ja erilaisia seksuaalirikoksia. Rikokset ovat radikalisoituneet eli muuttuneet kovemmiksi ja törkeimmiksi rikoksiksi. Samaan henkilöön kohdistuneeseen voi liittyä monia eri rikoksia, kuten vapauden riistoa, törkeää pahoinpitelyä jopa tapon yrityksiä. Nämä asiakascaset ovat tapauksia, jotka vaativat työntekijältä enemmän panostusta kuin esimerkiksi lievä pahoinpitely. On erittäin tärkeää huomioida hyvinvointipäätöksiä tehdessä, mikä vaikuttaa mihinkin, mihin kunnat tulevat tulevaisuudessa panosta-

maan yksilön hyvinvoinnin tukemiseksi. Miten jakautuu tulevaisuudessa yksilön vastuu verrattuna yhteisövastuuseen sosiaaliturvassa.

2.3 Tutkimusmenetelmät

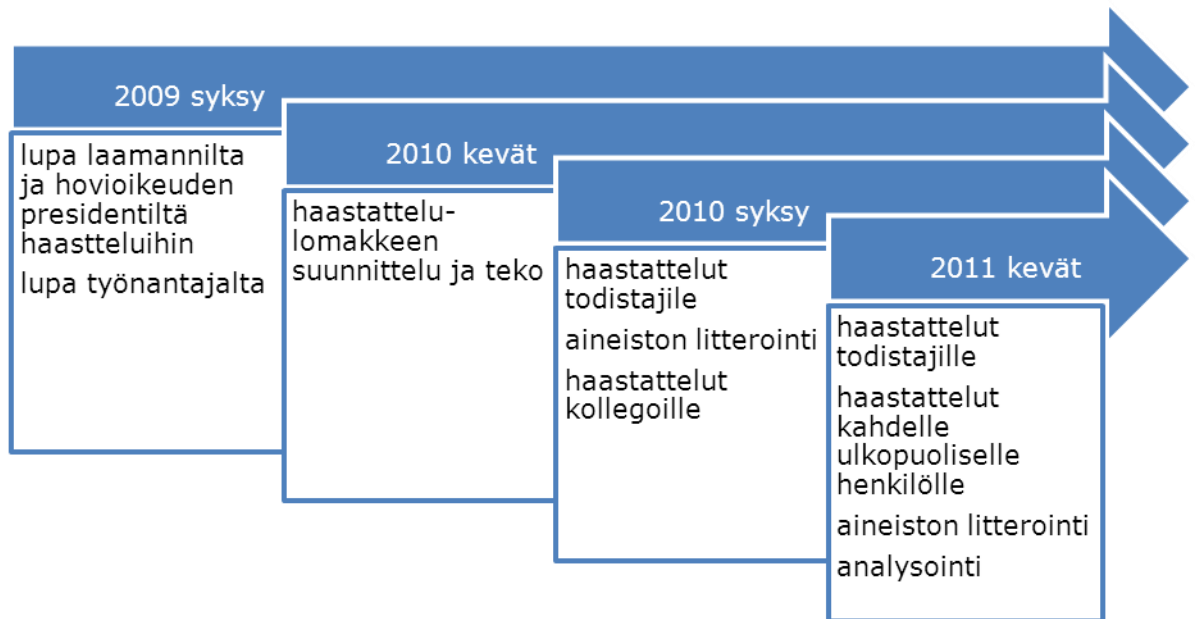
Kehittämishankkeeni teen laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Kun kohdeyryhmänä on tietty joukko tapauksia, eli todistajia, tapaustutkimus on tälle kehittämishankkeelleni luontainen valinta. Saarela – Kinnunen Maria ja Eskola Jari (2001, 159) kirjoittavat, että tapaustutkimus ei ole synonyymi laadulliselle tutkimukselle. Tapaustutkimuksia voi tehdä usealla eri tieteenalalla niin oikeustieteessä kuin psykologiassa. (Saarela- Kinnunen & Eskola 2001, 159.) Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän ajatukseen liittyy ajatus todellisuuden monitahoisuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellisuutta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lajeja on kymmenittäin, näistä ehkä tunnetuimpia on toimintatutkimus, elämäntapatutkimus, kenttätutkimus, keskusteluanalyysi, osallistava havainnointi, tapaustutkimus (Hirsjärvi ym. 2009, 162).

Tyypillisiä piirteitä kvalitatiiviselle tutkimukselle on että, tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina, käytetään induktiivista analyysia, suositaan metodeja, joissa tutkittavan ääni tulee esille, valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti, käsitellään tapaukset ainutlaatuisena ja tulkitaan aineistoa sen mukaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 164).

Tutkimusstrategiaa mietittäessä on erittäin tärkeä ottaa huomioon kohdeyryhmä ja miten tutkimuksen suorittaa. Laadullista tutkimusta on määritelty myös pehmeäksi menetelmäksi (Eskola & Suoranta 2008, 13). Laadullinen tutkimuspa on mielestäni erittäin hyvä valinta tälle kehittämishankkeelle. Hankkeessa kuvataan yksilön eli todistajan asemaa yhteiskunnassa ja häneen kohdistunutta odotusta todistamistilanteessa. Survey-tutkimuksella saadaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa tietystä ihmisjoukosta. Survey-tutkimuksen tyypilliset piirteet ovat, että tietystä ihmisjoukosta kerätään aineistoa, tässä tapauksessa todistajista. Aineistoa voidaan kerätä useita metodeja käyttämällä, esimerkiksi kyselylomakkeella tai strukturoidulla haastattelulla. (Hirsjärvi ym. 2009, 134.)

Kuvio 8. havainnollistaa visuaalisesti kehittämishankkeeni aineiston keruun eri vaiheet.

Kuvio 8. Kehittämishankkeen aineiston keruun eri vaiheet

Kuvio 8. selventää kehittämishankkeeni eri tiedon keruun vaiheet. Kehittämishankkeeni alkoi siitä, että sain luvan haastatella todistajia. Luvan myönsivät käräjäoikeuden laamanni ja hovioikeuden presidentti. Haastattelulomakkeen suunnittelu alkoi keväällä 2010. Syksyllä 2010 ja keväällä 2011 tein haastattelut todistajille. Tämän aineiston keruumenetelmä kehittämishankkeessa oli puolistrukturoituhaastattelu. Aineiston analysointi alkoi vasta sitten kun olin suorittanut haastattelut. Lisäksi tein sähköisen kyselyn RIKUn aluejohtajille, onko heidän toiminta-alueella Todistajan tuki -toimintaa ja jos on, niin minkä muotoisena? Haastattelin lisäksi kahta paikallista ihmistä, joista tiesin, että heillä on tietoa vuosisadan alussa tapahtuneista asioista. Robson, Colin (1995,227.) toteaa ”kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voivat kertoa itseään koskevia asioita?” (Hirsjärvi ym. 2009,204). Haastattelu on viestintämuoto, jossa on kaksi osapuolta sekä selkeät roolit, kysyjä ja vastaaja. Haastattelua verrataan joskus keskusteluun. Haastattelussa on tarkempi rakenne ja se on ennalta suunniteltu, sitä on pyytänyt toinen osapuoli ja osapuolten roolit ovat erilaiset (Jyväskylän yliopisto 2011.) Erotuksena sosiaalisia funktioita täyttävästä jokapäiväisestä keskustelusta tutkimushaastattelulla on selkeä päämäärä: tutkimustehtävän suorittaminen. Haastattelua käytetään tutkimusaineiston saamiseksi ja aineistoa puolestaan on tarkoitus analysoida ja tulkita tieteellisen tutkimustehtävän selvittämiseksi. (KvaliMOTV 2011.)

Haastattelun idea on se, että haluttaessa tietoa ihmisen elämästä on viisasta kysyä sitä ihmiseltä itseltään. Haastattelu ei ole ongelmaton, kun oletetaan, että haastatteluihin suhtaudutaan realistisesti ja että ihmiset kertovat asioita kuin ne todella ovat. Haastattelun avulla voidaan saada haastateltavalta hyvin syvällistä, monipuolista tietoa ja haastattelussa haastateltavan puhe voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin. (KvaliMOTV 2011.)

Haastattelutapoja on useita ja haastatteluja voidaan jaotella eri perustein. Avoimessa haastattelussa on olennaista se, että se ei ole sidottu tiukkaan formaattiin (KvaliMOTV 2011). Teemahaastattelun voi sijoittaa formaaliudessaan lomakehaastatteluun ja avoimen haastattelun väliin. Haastattelussa ei ole tarkkoja, yksityiskohtaisia, valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin avoin haastattelu. Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemoista ja niiden alateemoista pyritään keskustelemaan vapaasti. Teemahaastattelu edellyttää erittäin huolellista aihepiiriin perehtymistä, jotta haastattelu voidaan kohdentaa juuri tiettyihin teemoihin. (KvaliMOTV 2011). Puolistrukturoidussa ja strukturoidussa haastattelussa haastattelu etenee siten, että kaikilla haastateltaville esitetään likipitään samat kysymykset ja samassa järjestyksessä. Kehittämishankkeessani tulen käyttämään puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Puolistrukturoidusta haastattelusta käytetään toisinaan myös nimitystä teemahaastattelu, esimerkiksi jos haastattelussa käytetään tarkkoja kysymyksiä tietyistä teemoista, muttei välttämättä käytetä juuri samoja kysymyksiä kaikkien haastateltavien kanssa. (KvaliMOTV 2011.)

Haastattelun suurimpana etuna on sen joustavuus aineiston keräämisessä. Lisäksi suurena etuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelu valitaan usein siksi, että siinä halutaan korostaa sitä, että ihminen on tutkimustilanteessa subjekti. Haastateltavalle on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään koskevat asiat mahdollisimman vapaasti. Lisäksi haastattelussa halutaan sijoittaa tulos laajempaan kontekstiin. Haastattelussa tulee esille myös verbaalinen näkemys, haastattelun ilmeet ja eleet. Haastatteluissa saadaan vastauksia monitahoisesti ja moniin suuntiin. Etuna on myös se, että voidaan selventää ja syventää saatuja vastauksia. Voidaan pyytää perusteluita esitetyille mielipiteille. Haastatteluissa voidaan myös tutkia arkoja ja vaikeita aiheita kuten esimerkiksi rikollisuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–206.)

Haastatteluun sisältyy myös ongelmia. Lyhyeltä tuntuvasta haastattelusta voi kertyä jopa sadoittain litteroituja paperiliuskoja. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa

tarvitaan juuri sen verran kun aiheen ja tutkimustehtävän kannalta on välttämätöntä. Ei ole järkevää haastatella isoja määriä todistajia, jos vastaukset eivät tuota uutta tietoa eli aineistossa toistuvat samat asiat. Haastatteluaineiston hävittämishankkeeni valmistuttua, joten aineisto ei voi joutua ulkopuolisten käsiin. Haastatteluun tulee valmistautua huolellisesti. Haastattelut suoritetaan haastateltavan valitsemissa paikoissa, jotka ovat käräjä- ja hovioikeuden Todistajan tuki - huoneet tai Lapin aluetoimiston toimisto. Haastattelussa on tärkeä hyvä valmistautuminen haastatteluun. Tila, jossa haastattelu pidetään, pitää olla rauhallinen, jotta haastattelija ja haastateltava pystyvät keskittymään haastattelutilanteeseen. Haastateltavalle on selitettävä miksi haastatellaan, mitä haastatellaan ja mihin haastattelun tulosta käytetään. Haastateltavan pitää tietää, että hänen tietoja käytetään anonyymisti. Haastateltavalle on hyvä myös kertoa, että haastatteluun otanta on ollut sattumanvarainen, eikä mitenkään liity tuomioistuimessa käsiteltävään asiaan. Todistaja, joka todistaa arkaluonteisessa asiassa esimerkiksi lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä, voi olla jännittynyt jo itse asian arkaluontoisuuden takia. Haastateltavat ovat satunnaisesti valittuja henkilöitä ja esimerkiksi sukupuolella ei ole merkitystä. Todistajan haastattelun suoritan sen jälkeen, kun todistaja on käynyt todistamassa. Luvat todistajien haastattelulle on myöntänyt Lapin käräjäoikeuden laamanni sekä Rovaniemen hovioikeuden presidentti. Tarvittaessa todistajalle sovietaan tarkka ajankohta, jolloin hän itse voi rauhallisesti keskittyä haastatteluuni. Haastatteluaineisto on erityisesti konteksti- mutta myös tilannesidonnaista. Tämä voi johtaa siihen, että tutkittavat puhuvat haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin toisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 207.) Tämän johdosta kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että tunteet todistamistilanteen jälkeen eivät ole pinnalla. Jos huomataan, että todistaja on erittäin vahvassa tunnetilassa, siirretään haastattelu-tilanne myöhemmäksi. Tunnetilalla tarkoitetaan tässä itkuisuutta, aggressiivisuutta tai jotain muuta jännitettä. Tämän tunnetilan havainnointi ei ole haastattelijalle vaikea, koska haastattelija on tehnyt erilaista kriisityötä usean vuoden ajan. Analysoitaessa tutkimusaineistoa hyödynnän kaikki saamani aineiston, sillä haluan tuoda todistajan äänen esille.

Haastattelut suoritin RIKUn tiloissa, jotka sijaitsevat tuomioistuimissa. Paikat olivat rauhallisia ja haastattelut onnistuivat hyvin. Lisäksi tein puhelinhaastatteluja, koska todistajat olivat toisilta paikkakunnilta. Todistajat olivat erittäin halukkaita yhteistyöhön ja kohderyhmän valinta satunnaisesti onnistui hyvin. Aineistot litteroin eli auki kirjoitin. Aineistot jäsentäin teemoittain eri vaiheisiin. Vaiheet olivat, tuki/neuvo esitutkintavaiheessa, tuki/neuvo syyteharkintavaiheessa ja tuki/neuvo ennen todistamistilannetta. Jäsentämisen jälkeen analysoin saadut tulokset. Aineistot järjestän em. teemojen perusteella. Tiivistelmät teen jokaisesta haastattelusta eri

teemojen perusteella. Teemojen keskeiset annit tiivistän ja liitän mukaan tulkintoja ja teorioita. (KvaliMOTV 2011.)

2.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Kehittämishankkeen tutkimuksen kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka ovat saaneet joko kirjallisen tai suullisen kutsun saapua oikeuteen todistamaan. Todistajalla on tutkittavaan asiaan vaikuttavaa tietoa (Sosiaaliportti 2011). Todistajat voivat olla joko yksityishenkilöitä tai he voivat edustaa jotain viranomaista, yksityistä yritystä, liikelaitosta, kaupunkia tai mitä tahansa muuta yksityistä tai julkista kohdetta. Välttämättä kaikki todistajat eivät ole käyneet koko rikosprosessin vaiheita läpi, esitutkinnasta tuomioistuinkäsittelyyn, vaan heitä on voitu pyytää myös pelkästään todistajaksi tuomioistuimen pääkäsittelyyn. Tällöin todistajaa ei ole kuultu esitutkinnassa.

Kehittämishankkeen todistajat, todistavat joko Lapin käräjäoikeudessa tai Rovaniemen hovioikeudessa. Molemmat tuomioistuimet sijaitsevat Rovaniemellä. Lapin käräjäoikeudessa rikosasiain käsiteltävä määrä on vuosittain 1400 - 1500 juttua. Vuonna 2010 rikosjuttuja käsiteltiin Lapin käräjäoikeudessa 1747 juttua (Väistö 2011.) Käräjäoikeuksien toimialueet muuttuivat 1.1.2010, jolloin lopetettiin yhteensä 30 kansliaa. Vuonna 2011 käräjäoikeuksia on 27 ja 34 käräjäoikeuden kansliaa. Rakennemuutoksen tarkoituksena oli, että käräjäoikeuksille annetaan entistä paremman mahdollisuudet korkeatasoiseen toimintaan. (Oikeuslaitos, 2011.)

Lapin käräjäoikeudet ovat jaettu siten, että kansliat sijaitsevat sekä Rovaniemellä että Sodankylässä. Lapin käräjäoikeuden Rovaniemen kanslia hoitaa Rovaniemen, Posion ja Ranuan rikosasioita. Sodankylän kanslia hoitaa Sodankylän, Inarin, Kemijärven, Kittilän, Muonion ja Utsjoen asioita, joissa on myös istuntopaikka. Istuntopaikka tarkoittaa sitä, että oheisella paikkakunnalla tuomioistuimella on paikka jossa rikosasioita voidaan käsitellä. Esimerkiksi Ranualla ei ole istuntopaikkaa, joten Ranuan rikosasiat käsitellään Rovaniemellä.

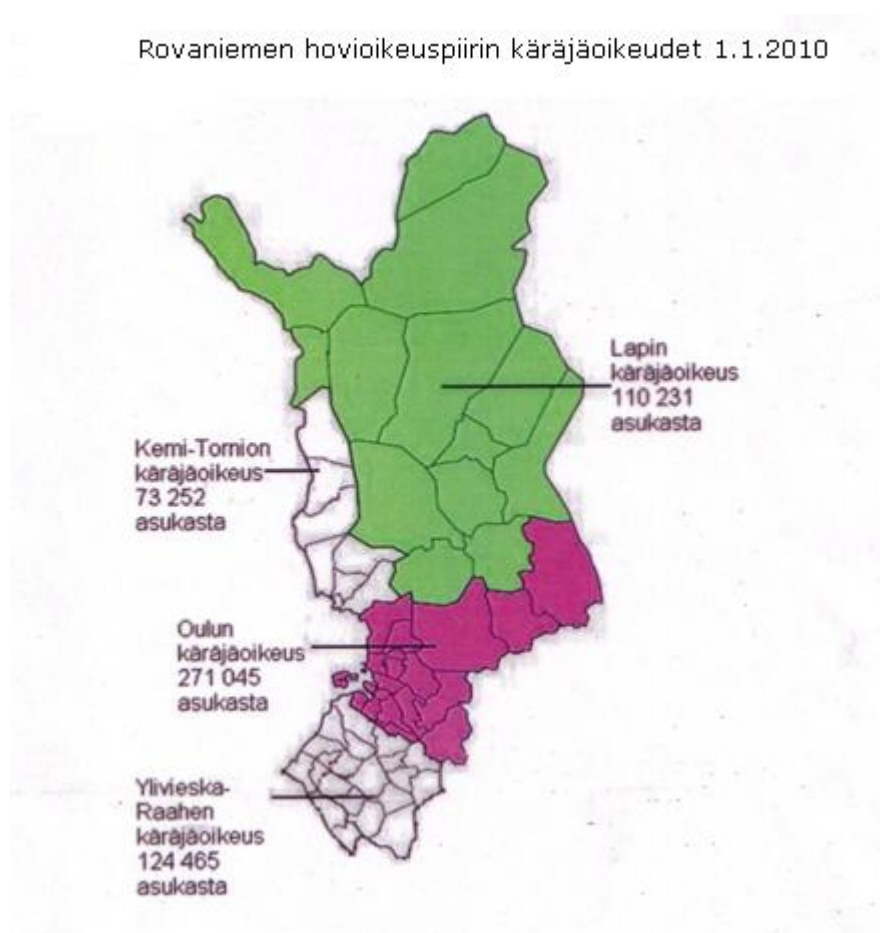
Kuvio 9. havainnollistaa Suomessa tällä hetkellä voimassa olevat kärjäoikeuksien tuomiopiirit

Kuvio 9. Kärjäoikeuksien tuomiopiirit (Väistö 2010)

Kuvio 9. havainnollistaa kärjäoikeuksien tuomiopiirit Suomessa. Näistä kärjäoikeuksista postitetaan todistajille tarkoitettu info kirje eli Todistajan tuki-kirje. Yhteensä 14:sta eri kärjäoikeudesta ja 23 eri istuntopaikasta. Kirje sisältää mm. tietoa RIKUn tuesta ja neuvonnasta. Kärjäoikeus voi sisältää monta istuntopaikkaa. Lapissa harvaan asutulla alueella toimii kaksi kärjäoikeutta Lapin ja Kemi-Tornion kärjäoikeudet. Lapissa infokirjeen saa 10:sta eri istuntopaikasta, eli melkein puolet koko Suomen määrästä.

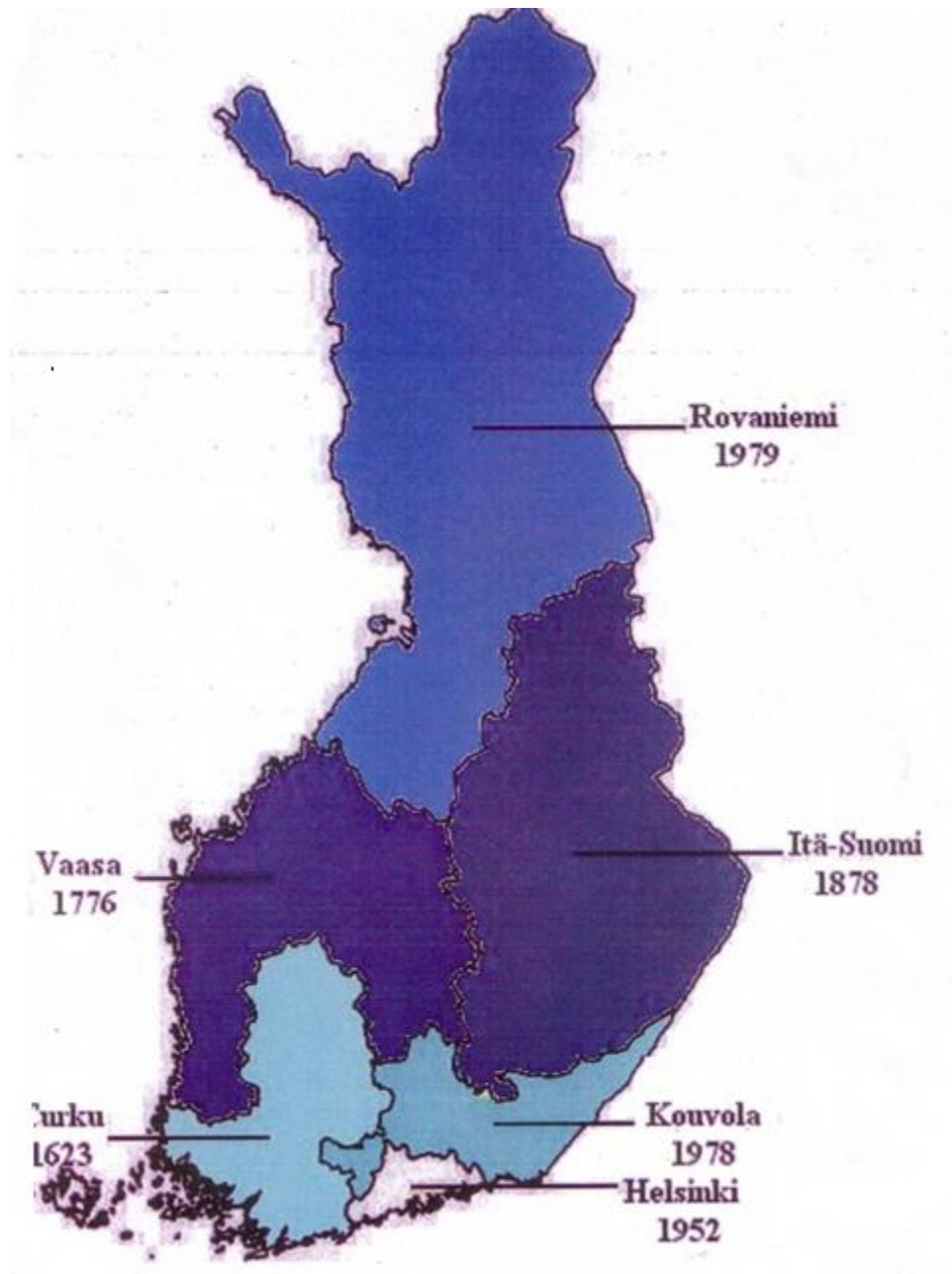
Kuviosta 10. ilmenevät Rovaniemen hovioikeuspiirin kärjäoikeudet vuonna 2010. Hovioikeuden piiriin kuuluu useita eri istuntopaikkoja Lapin ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella.

Kuvio 10. Rovaniemen hovioikeuden kärjäoikeudet (Wagner-Prenner 2011)

Kuvio 10. havainnollistaa laajan Rovaniemen hovioikeuden laajan toiminta-alueen pinta-alallisesti. Hovioikeuden piiriin kuuluu neljä eri kärjäoikeutta. Rovaniemen hovioikeudessa käsitellään vuositason n. 1150 juttua (Oikarinen 2011). Rovaniemen hovioikeuden piiriin kuuluu n. 578 993 asukasta ja pinta-ala on 129 458 m³ (Wagner-Prenner 2011.) Rovaniemen hovioikeuden kartta selkeyttää hyvin, miten laajalle alueella Todistajan tuki-kirje postitetaan.

Kuvio 11. käy ilmi hovioikeuksien perustamisvuodet. Turku on vanhin ja Rovaniemi nuorin hovioikeus. Rovaniemen hovioikeus perustettiin vuonna 1979 purkamaan Vaasan hallitsematonta jutturuuhkaa, jossa oli yli 8000 juttua (Rintala 2009).

Kuvio 11. Hovioikeuksien perustamisvuodet (Wagner-Prenner 2011)

Kuviosta 11. selviää eri hovioikeuksien perustamisvuodet. Rovaniemen hovioikeus on suhteellisen nuori hovioikeus, verrattuna esimerkiksi Vaasan hovioikeuteen. Rovaniemen hovioikeus on profiloitunut tuomioistuintyön kehittäjänä. Rovaniemen

hovioikeus voitti tuomioistuinten laadunparannushankkeen the Crystal Scales of Justice award -kilpailun vuonna 2005. (Oikeusministeriö 2011.) Tämä vuosittainen järjestettävä kilpailu, etsii hankkeita, joilla parannetaan oikeusturvan saatavuutta, tuomioistuinten organisointia tai asioiden käsittelyä. Hankkeen edellytyksenä on, että tätä toimintamallia voidaan toteuttaa muissakin valtioissa ja että tulokset ovat mitattavissa. Vuoden 2005 kilpailussa etsittiin innovatiivisia käytäntöjä siviili- että rikosoikeuden alalla. (Kiesiläinen 2010, 38.)

Rovaniemen hovioikeus on myös edellä kävijä Todistaja tuki -toiminnassa. Vuonna 2008 käydyissä neuvotteluissa hovioikeuden ja RIKUn välillä, hovioikeus ilmoitti hyväksyvänsä Todistajan tuki- toiminnan kokeiluluontoisesti ajalle 1.8.2008-31.7.2009 Rovaniemen hovioikeuteen. Hovioikeudesta lähetettiin tuolloin Todistajan tuki -kirje rikosjuttujen asianomistajille ja todistajille. Lisäksi neuvottelussa sovittiin, että RIKU saa hovioikeudesta Todistajan tuki-huoneen päivystäjille. Hovioikeus katsoi, että nämä järjestelyt ovat kohtuullisesti järjestettävissä sekä hovioikeuden kansliahenkilökunta ilmoitti halukkuutensa lähteä toimintaan mukaan. (Wagner-Prenner 2008.) Vuoden 2009 mennessä oli 213 todistajaa saanut tukea tilanteeseensa. Hovioikeuden Todistajan tuki -toiminta vakinaistettiin vuonna 2009. Kokeiluvuonna saadut kokemukset RIKUn Todistajan tuki -toiminnasta olivat niin positiivisia, että hovioikeuden presidentti halusi vakinaistaa Todistajan tuki -toiminnan hovioikeuteensa.

2.5 Tutkimuseettisyys

Vuonna 2009 sain luvan sekä Lapin kärjäoikeuden laamannilta että Rovaniemen hovioikeuden presidentiltä haastatella todistajia tuomioistuimessa tuomioistuin käsittelyn jälkeen. Lisäksi olen pyytänyt luvan Rovalan Settlementti ry:n toiminnanjohtajalta tehdä kehittämishankkeeni Todistajan tukeen. Asiaa on käsitelty myös RIKUn valtakunnallisessa toiminnallisessa johtoryhmässä, johon kuuluu RIKUn toiminnanjohtaja ja RIKUn aluejohtajat.

Todistajille kerroin miksi ja mitä varten haastattelen heitä. Kerroin heille, että teen tutkimuksen anonymisti, eikä todistaja ole mitenkään tunnistettavissa. On tärkeää, että tutkimuksen kohteena oleva henkilö tietää mihin tarkoitukseen tutkimusta käytetään. Kerroin todistajille aluksi, miksi tämä aihe minua kiinnostaa ja miksi tätä haluan tutkia. Alustuksen jälkeen todistajat kertoivat ymmärtävänsä, mihin osallistuvat. Kerroin erittäin selkokielisesti, että kehittämishankkeeni kohdentuu ainoastaan tukeen ja neuvontaa todistajille ei käsittelyssä olevaan asiaan eikä sen kul-

kuun. Tutkija eettinen velvollisuus on tuotava tutkimustulokset rehellisesti ja tarkasti esille (KvaliMOTV, 2011).

3. KANSAINVÄLISET SÄÄNNÖKSET

Rikoksen uhreja ja todistajia koskevia kansainvälisiä säännöksiä on laadittu useita. Kuvio 12. havainnollistaa keskeiset kansainväliset säädökset uhri/todistaja asioissa.

Kuvio 12. Uhrien ja todistajien kansainvälisten säädösten kehitys

Kuvio 12. todentaa kansainvälisen kehityksen rikoksen uhrin ja todistajien asemasta. Vuodesta 1985 -lähtien on uhrien ja todistajien asemaan kiinnitetty huomiota. Päätöksillä ja asetuksilla on pyritty parantamaan sekä uhrien että todistajien asemaa. Vuonna 2010 on EU:ssa aloitettu valmistelu uutta uhridirektiiviä varten. Direktiivi velvoittaa jäsenmaita toimimaan direktiivin mukaisesti. Direktiivin sisältöä valmistellaan vuoden 2011 aikana. Direktiivin valmistuttua, sisältö määrittelee uhrin ja todistajan asemaa tulevaisuudessa Suomessa ja muissa EU:n jäsenvaltioissa.

3.1 Yhdistyneet kansakunnat

Vuonna 1945 perustettiin Yhdistyneet kansakunnat, se on valtioiden yhteistyöjärjestö. YK:n tavoitteena on luoda maailma, jossa ihmiset eläisivät tasavertaisina ja hyvinvoivina ilman väkivallan ja sodan uhkaa. YK perustettiin kansainvälisellä sopimuksella, joka tiedetään nimellä YK:n peruskirja. YK perustettiin pitämään maailmanrauhaa. (Suomen YK-liitto 2011.) Vuonna 1985 YK antoi rikoksen uhreja koskevan julistuksen, *The Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*, tätä voidaan pitää uhrin oikeuksia koskevana peruskirjana (Oikeusministeriö 2001, 137). Julistus ja sen lisäpöytäkirja sisältää rikoksen uhrin keskeiset oikeudet suhteessa viranomaisiin ja erilaisiin tukimuotoihin. Julistusta koskevat ohjeet on koottu uhrin oikeuksia käsittäväksi käsikirjaksi, *Handbook on Justice for Victim*. (Kjällman 2004, 140.) Käsikirja on tarkoitettu oppaaksi henkilöille, jotka kohtaavat ammatissaan sekä vapaaehtoisina rikoksen uhreja, kuten oikeuslaitokset, sosiaali- ja terveydenhuollon ja kansalaisjärjestöjen edustajat (Oikeusministeriö 2001, 138.)

Rikosuhrityön perustana niin Suomessa kuin muuallakin ovat kansainvälisesti sitovat ja suosituksenomaiset asiakirjat, joissa määritellään rikoksen uhrin/ todistajan perusoikeudet ja palvelujen vähimmäisvaatimukset. Rikosuhrityötä tekevät maasta riippuen joko viranomaiset, kansalaisjärjestöt tai molemmat yhdessä. (Kjällman, 2011.)

Kansainvälisesti rikosuhrityön kehittämistä tukevat niin Yhdistyneet kansakunnat, Euroopan unioni kuin eri valtioiden ohjelmat ja erilaiset kansainväliset yhteistyöelimet. Kansainvälisistä yhteistyöelimistä ovat esim. *World Society of Victimology*, joka tukee alaan liittyvää tutkimusta ja *European Women's Lobby*, jonka tavoitteena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyö. Eurooppalainen rikosuhrityön yhteistyöjärjestö on *Victim Support Europe (VSE)*, aiemmin järjestön nimi oli *European Forum for Victim Services*, joka perustettiin 1990. Järjestön tavoitteena on kehittää ja lisätä rikoksen uhreille ja todistajille palveluja Euroopassa. Järjestö kehittää myös oikeudenmukaista ja tasapuolista korvausta rikoksen uhrille kansalaisuudesta riippumatta. Suomesta RIKU on VSE:n jäsen. (Kjällman 2011.) Vaikka YK:lla ei ole mitään erityisiä velvoittavia tai sitomattomia välineitä pelkästään todistajan suojelua varten, on tavaksi tullut viime vuosina sisällyttää erilaisiin yleissopimuksiin viittaus todistajiin. Näitä sopimuksia ovat mm. kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus (2001) ja korruption vastainen YK:n yleissopimus vuodelta 2003. (Komission valmisteluasiakirja 2007,6.)

3.2 Euroopan neuvosto

Vuodelta 1985 Euroopan neuvosto antoi suosituksen rikoksen uhrin asemasta, nro R (85) 11. Tämä suositus määritteli rikoksen uhrin asemaan rikosoikeudenkäynnissä. Uhrin asemaan on rikosoikeudellisessa järjestelmässä kiinnitettävä enemmän huomiota rikoksen uhrin kärsimiin fyysisiin, psykologisiin, aineellisiin ja sosiaalisiin haittoihin. (Kjällman 2004, 140.) Suosituksessa todetaan, että rikosoikeudellisessa järjestelmässä on keskitetty perinteisesti enemmän rikosentekijän ja valtion väliseen suhteeseen, jolloin järjestelmä on saattanut olla omiaan enemmän lisäämään kuin vähentämään rikoksen uhrille aiheutuneita ongelmia. Suosituksen mukaan poliisiviranomaisia on koulutettava rikoksen uhrin myötätuntoiseen ja tukea antavaan kohtaamiseen. Suosituksen mukaan uhrin tulee saada syytteen nostamista tai syyttämättä jättämistä koskeva tieto. (Oikeusministeriö 2001,139.)

Vuonna 1987 Euroopan neuvosto antoi suosituksen nro R (87), joka käsitteli rikoksen uhrin tukemista ja auttamista sekä uhriksi joutumisen estämistä (Kjällman 2004, 140). Euroopan neuvoston suosituksessa nro R (87) 21 kehoitetaan jäsenmaita tekemään uhrin tarpeita ja rikollisuutta koskevaa tutkimusta uhrin toipumisesta tukevien ohjelmien kehittämisen helpottamiseksi. Lisäksi suosituksessa pyydetään että uhreja auttavia aatteellisia yhdistyksiä tuettaisiin ja lisättäisiin tietämystä uhriksi joutumiseen liittyvissä kysymyksissä. (Oikeusministeriö 2001, 140.)

Euroopan unionin neuvosto antoi 23.11.1995 päätöslauselman todistajien asemaan ja suojeluun liittyen (95/C327/04). Euroopan Neuvoston ministerikomitea antoi suosituksen 10.9.1997 todistajien pelottelusta ja puolustuksen oikeuksista (R (97) 13). (Kjällman 2004, 141.) Euroopan neuvosto on käsitellyt todistajansuojelukysymyksiä 1990 – luvun puolivälistä lähtien. Neuvosto on antanut lainsäädäntöohjeita: todistajien uhkailua ja puolustamisoikeutta koskevassa suosituksessa (1997) 13 sekä oikeusviranomaisten kanssa yhteistyössä toimivien henkilöiden ja todistajien suojelua koskevassa suosituksessa (2005) 9 käsitellään eri tilanteita, joissa todistaja voi tarvita suojelua. (Komission valmisteluasiakirja 2007, 5.)

Euroopan mailla ei ole yhtenäistä todistajansuojelu lainsäädäntöä eikä kansainvälistä rikosprosessia koskevia sääntöjä. Näin ollen ei jäsenmaita voida velvoittaa toimimaan yhtenäisesti todistajan asemasta ja suojelusta. Joidenkin jäsenvaltioiden menettelysäännöistä ja oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin päätellä, että rikosasiassa todistajana esiintyviin henkilöihin sovelletaan tiettyjä sääntöjä ja suuntaviivoja (Komission valmisteluasiakirja 2007, 6).

3. 3 Euroopan unioni

Euroopassa on vain yksi yhteinen puitepäätös rikoksen uhreille, joka on vuodelta 2001. Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 15.3.2001 puitepäätöksen uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä. Päätös tuli voimaan 22.3.2001, jolloin se julkaistiin Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä. Puitepäätökset velvoittavat jäsenvaltioita mutta siitä ei seuraa välitöntä oikeusvaikutusta. (EUR Lex 2011.)

Puitepäätöksen säännökset eivät koske vain uhrin etujen turvaamista rikosoikeudenkäynnissä, vaan ne koskevat myös uhrille tarjottavia, rikoksen vaikutuksia lieventäviä tukitoimenpiteitä. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että rikoksen uhrin saavat korkean suojan riippumatta jäsenvaltiosta, jossa uhrin ovat. Lisäksi puitepäätös velvoittaa, että jäsenvaltioiden on annettava uhreille todellinen ja asianmukainen asema rikosoikeudellisessa järjestelmässään. Uhria on kohdeltava hänen ihmisarvoaan asianmukaisesti kunnioittaen ja että uhrin oikeudet ja oikeutetut edut erityisesti rikosprosessissa tunnustetaan. (Oikeusministeriö 2001, 143.)

Jäsenvaltioita veloitetaan huolehtimaan siitä, että uhrin ja rikosentekijät voidaan pitää erillään tuomioistuimen tiloissa, paitsi jos rikosoikeudenkäynti muuta edellyttää. Puitepäätöksen mukaan jäsenvaltioiden on tarvittaessa luotava vähitellen omat odotustilat uhreja varten tuomioistuimen tiloihin. Uhreille ja heidän perheilleen sekä vastaavassa asemassa (todistaja) oleville henkilöille on taattava riittävä suojelun taso heidän turvallisuuteensa sekä yksityisyytensä suojelemiseksi silloin, kun viranomaiset katsovat, että on olemassa vakava uhka tai selviä viitteitä siitä, että heidän yksityisyyttään aiotaan tarkoituksellisesti ja vakavalla tavalla häiritä. (Oikeusministeriö 2001, 143–144.) Suomessa on viimeisen kymmenen vuoden ajan kiinnitetty myös tuomioistuimien peruskorjauksissa tai uudisrakentamisessa huomiota uhrin sekä todistajan asemaan Uusia tuomioistuimia rakennettaessa on kiinnitetty rakenteellisilla tavoilla huomiota uhrin ja todistaja turvallisuuteen. Odotusaulat on rakennettu siten, että siellä on useita pieniä huoneita, rikosentekijää ei välttämättä tarvitse kohdata odotusaulassa. Tuomioistuimien saleihin on rakennettu parvia, jotta todistajaa voidaan kuulla parvelta, ilman että tekijä näkee todistajaa. Sisääntuloau-loihin on rakennettu metallipaljastimia, joiden läpi asianosaiset menevät ennen kuin pääsevät odotustiloihin. Usein myös metallipaljastimien lähellä on henkilö, joka tarkistaa myös asianosaisten laukut.

Oikeusministeri Tuija Brax toteaa 8.3.2009 pitämässään naistenpäiväpuheessaan että, puitepäätös edellyttää jäsenvaltioiden edistävän sellaisten uhrien tukijärjestöjen toimintaa, jotka vastaavat uhrin alustavan vastaanoton järjestämisestä sekä hänen myöhemmästä tukemisestaan ja avustamisestaan joko tarjoamalla niiden

käyttöön erityiskoulutusta saanutta omaa julkisten palvelujen henkilöstöään tai rahoittamalla uhrien tukijärjestöjä. Lisäksi Brax toteaa, että oikeusprosessia helpottavan todistajan tukitoiminnan laajentaminen on sellainen asia, joka on oikeusministeriön erityisessä intressissä. Ruotsissa annettava todistajan tuki toimintaa pidetään arvokkaana oikeudenkäyntiin liittyvänä toimintana, joka rauhoittaa asianomistajia ja todistajia sekä valmistaa heitä istuntoa varten. Tätä toimintaa Ruotsissa pitää yllä rikosuhriviranomainen sekä Ruotsin uhrijärjestö. Todistajan tuki -toimintaa Suomessa on ehdotettu pysyväksi ja rahoitusta kasvatettavaksi. (Tuija Brax 2009.)

3.4 Suomalaiset säännökset

Suomessa ei ole lainsäädäntöä joka suoranaisesti koskisi Todistajan tuki -toimintaa. Lainsäädännössä on säännöksiä, jotka koskevat todistajan uhkailua, todistelutarkoituksessa kuultavan huomioimista, asianomistaja tukihenkilöä, pelkäävää todistajaa tai tuomioistuimen turvallisuutta. Suomessa todistamisvelvollisuus on kansalaisvelvollisuus, josta voidaan poiketa vain lainsäännöksin⁵. Todistaja voi saada neuvoja eri viranomaisilta kuten poliisilta, syyttäjältä tai tuomarilta. Lisäksi todistaja voi olla yhteydessä kolmanteen sektoriin eli järjestöön. Todistava voi kysyä myös ohjeistusta julkisilta oikeusaputoimistoilta tai yksityisiltä asianajajilta. Järjestöjen etuna on yleensä palvelun maksuttomuus asiakkaalle kun taas oikeusaputoimisto tai yksityinen asianajaja edellyttää, että on riittävän varakas maksamaan asianajajille. Maksu määräytyy todistajan tulojen mukaan. Tämä käytäntö ei ole yleistä, että todistaja tarvitsee oikeudellista neuvoa asianajajilta. Lisäksi pitää muistaa, että erilaisia neuvontapuhelimia ylläpidetään Suomessa, joihin todistaja voi soittaa. Tästä esimerkkinä RIKUn auttava puhelin, RIKUn juristin neuvonta ja oikeusaputoimiston neuvontapuhelin. Sisäasiainministeriön poliisiylijohdaja Pentti Saira on todennut, että Suomelle valmistellaan mahdollisuutta omaan todistajansuojeluohjelmaan. Sairan mielestä tähän on sekä kansainvälisiä että kotimaisia paineita mm. järjestäytyneen rikollisuuden takia. (Saira 2010.)

---

⁵ esimerkkejä henkilöistä, jotka eivät asemansa vuoksi saa todistaa; lääkärit, apteekkarit, kättilöt, papit (Oikeudenkäymiskaari 17:23§)

4. RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

4.1 Rikosuhripäivystys Euroopassa

Hollanti teki aloitteen vuonna 1987 eurooppalaisen yhteistyöorganisaation perustamiseksi. Tällöin perustettiin yhteistyöelimenä toimiva European Forum for Victim Services. Sen jäseninä tuolloin olivat Belgia, Iso-Britannia, Espanja, Hollanti, Irlanti, Itävalta, Luxemburg, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Unkari, Sveitsi ja Tšekki. Suomi hyväksyttiin täysjäseneksi kesäkuussa 1996. Vuonna 1990 nimi muutettiin Victim Support Europe ja tästä tuli kansainvälinen kattojärjestö rikosuhripäivystykselle. Vuonna 2011 jäsenmaita oli 21. Jäsenmailla on monia tehtäviä Euroopassa, esimerkiksi edistää tehokkaasti palveluita kaikille rikoksen uhreille, edistää oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta korvauksien osalta, riippumatta uhrin kansallisuudesta. Victim Supportilla on neuvoa antava asema Euroopan neuvostossa ja YK:ssa. Jäsenmaita ovat Itävalta, Belgia, Bulgaria, Tšekki, Tanska, Viro, Suomi, Ranska, Saksa, Unkari, Malta, Alankomaat, Portugali, Irlannin tasavalta, Venäjä, Slovakia, Espanja, Ruotsi, Sveitsi ja Iso-Britannia. (Tuorila & Siltaniemi 1999, 25-27.)

Iso-Britannia ja Hollanti olivat pioneirimaita, jotka huomasivat, että rikoksen uhrilla ei ollut vahvaa asemaa rikosprosessissa. Iso-Britannia, Hollanti ja Saksa aloittivat palvelujen tarjonnan 1970 -luvulla. Toisessa vaiheessa, joka käynnistyi 1980-luvulla, olivat mukana Ruotsi ja Saksa. Tähän samaan aikaan eli 1980 -luvulla uhrin palvelujen parantamiseksi vauhditti Euroopan neuvoston julkilausumat, joista merkittävin oli 1985 hyväksytty suositus uhrien auttamiseksi heidän toissijaisen uhriutumisen ehkäisemiseksi. (Tuorila & Siltaniemi 1999, 25-26.) Suomessa neuvottelut rikoksen uhrin asemasta alkoivat 1993 ja näitten neuvotteluiden pohjalta RIKU aloitti Suomessa 1994.

Iso-Britannia on rikosuhripäivystyksen uranuurtaja. Bristolissa vuonna 1969 syntyi kipinä uhrien auttamiseksi, kun rikosentekijöiden parissa työskentelevät alkoivat pohtia rikoksen uhrin asemaa. Nämä huomasivat, että rikoksen uhrien ongelmista tai heidän mielipiteistään ei ollut saatavissa juurikaan tutkittua tietoa. Pitkällisten neuvottelujen tuloksena perustettiin Bristolissa vuonna 1974 ensimmäinen uhreille tukea tarjonnut ryhmä. Ryhmä koostui silloin lakimiehestä, sosiaalisihteeristä ja vakuutusvirkailijasta. Tämän ryhmän tarkoituksena oli ehkäistä uhrille koituvia lisäongelmia sekä hoitaa tilanne mahdollisimman nopeasti uhrin näkökulmasta. Ryhmä sai tukea tarvitsevien tiedot suoraan poliisilta. Hyvien kokemusten ja menestyksenkään kokeilun perusteella itsenäisiä vapaaehtoisauttajaryhmiä ja lahjoitusvaroin toimivia ryhmiä oli vuonna 1979 yli kolmekymmentä. Vuonna 1980 nämä yksittäi-

set ryhmät järjestyivät ja perustivat kansallisen katto-organisaation, National Association Victim Supportin, jonka nimi muutettiin pelkäksi Victim Supportiksi myöhemmin vuonna 1980. (Tuorila & Siltaniemi 1999, 26-28.) Tämä on Euroopan suurin rikosuhripalvelujen tarjoaja. 1,5 miljoonaa uhria ja 285 000 todistajaa saa apua oheiselta järjestöltä vuosittain. Voimavarana ovat vapaaehtoiset, joita on yli 6000 ihmistä. Valtakunnallinen budjetti vuonna 2009 oli yli 49 miljoonaa englannin puntaa, joka muunnettuna euroiksi on reilut 55 miljoonaa euroa. Valtio on suurin rahoittaja, lisäksi merkittävä osuus taloudesta koostuu erilaisista avustuksista ja lahjoituksista eri tahoilta, kuten yrityksiltä, yksityisiltä esim. testamentteina sekä eri uhrirahastoista. (Victim Support 2009)

Toinen uranuurtaja maista oli Saksa. Saksalainen toimittaja Eduard Zimmerman perusti Saksan suurimman rikosuhripalvelun, Weisser Ringin vuonna 1976. Tämä organisaatio aloitti palvelujen tarjonnan vuonna 1977. Weisser Ring on yksityinen organisaatio, joka ei saa valtiolta avustuksia vaan rahoittaa toimintansa lahjoituksin ja jäsenmaksuin. (Tuorila & Siltaniemi 1999, 27.) Weissen ringissä oli vuonna 2010 yli 70 000 jäsentä. Weisser Ring eroaa muista eurooppalaisista uhripalveluista siinä, että sen yhtenä päätehtävänä on antaa taloudellista tukea sitä tarvitseville. Korvausten saannin edellytyksenä on, että uhrin tilanne täyttää tietyt vahingonkorvauslainsäädännössä määritellyt ehdot. Toimintansa aikana oheinen järjestö on tukenut useiden satojen miljoonien saksan markkojen edestä taloudellista tukea uhreille. Taloudellinen tuki kattaa neuvottelut asianajajan kanssa sekä mahdollisesti muita oikeudellisen avun johdosta aiheutuneita kustannuksia. Iso-Britannian tavoin myös Saksan uhripalvelu saa tarvittavat tiedot suoraan poliisilta. (Tuorila ym. 1999, 27-28).

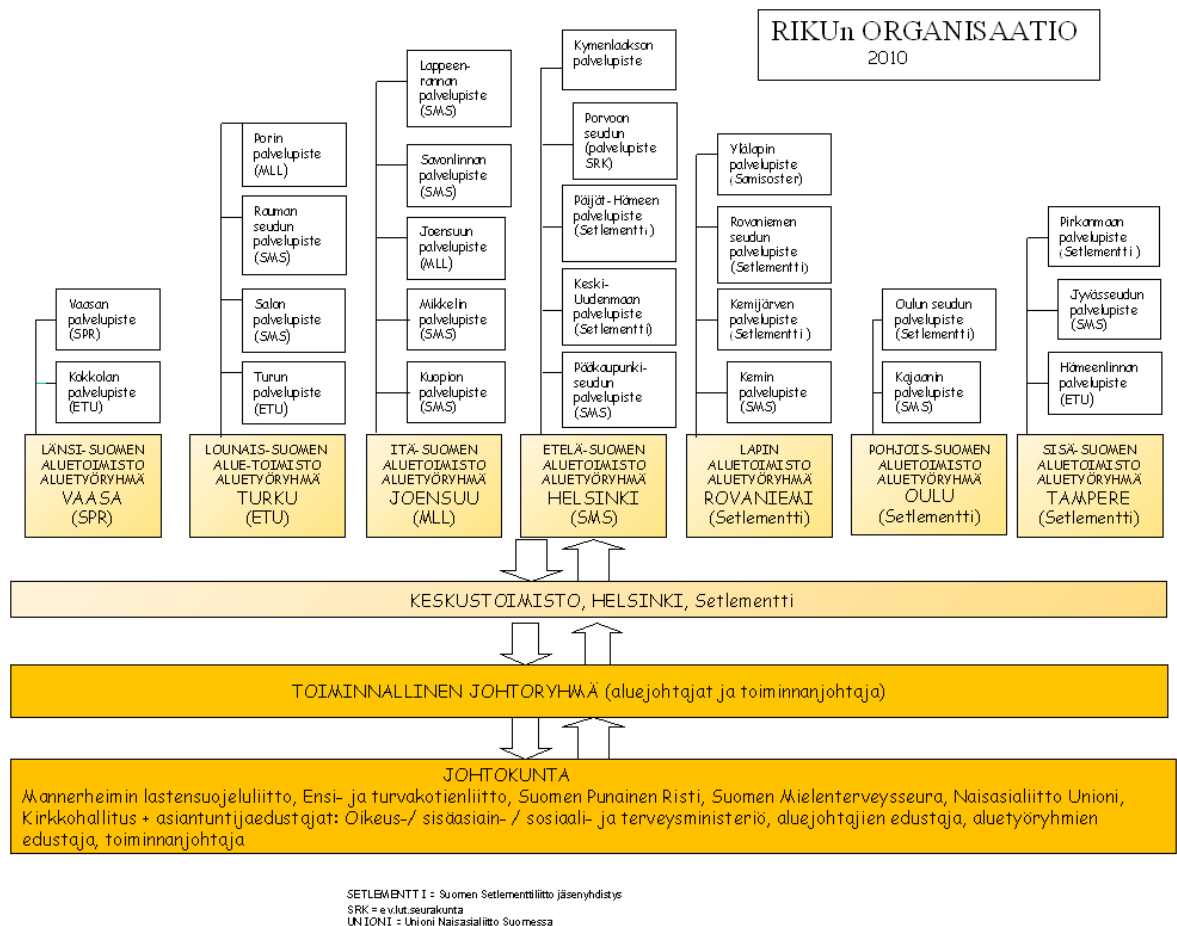
4.2 Rikosuhripäivystys Suomessa

Suomessa RIKU on yhteistyöhanke, joka on aloittanut toimintansa vuonna 1994. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaoston aloitteesta, sisäasiainministeriö kutsui koolle eri järjestöjen, kirkon, ministeriöiden ja vakuutusyhtiöiden edustajia keskustelemaan rikoksen uhrin auttamisesta. Keskustelutilaisuudessa perustettiin projektityönryhmä, jonka tehtävänä oli suunnitella rikosuhripalvelua ja sen toteutusta Suomessa. Projektityöryhmä kokoontui alkuun kirkon diakonia- ja yhteiskuntayön keskuksessa kriminaalityön sihteerin Pekka Viirteen johdolla. Projektityöryhmässä päätettiin laatia selvitys, olemassa olevista palveluista. Selvityksen rahoittivat Suomen Punainen Risti, Suomen Mielenterveysseura sekä Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vuonna 1994 valtakunnallinen projektityöryhmä järjestäytyi virallisesti. Projektityöryhmää edusti Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto,

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kirkkohallitus/KDYK ja Unioni Naisasialiitto Suomessa. Samana vuonna projektityöryhmä laajeni Suomen Setlementtiliiton edustuksella. Suomen Punainen Risti valittiin valtakunnalliseksi koordinaatiojärjestöksi vuonna 1994. Samana vuonna perustettiin kolme aluetoimistoa Helsinkiin, Tampereelle ja Ouluun. (Tuorila ym. 1999, 36-37.) RIKU ei ole itsenäinen organisaatio vaan toteuttajatahoina ovat edelleen edellä mainitut tahot (Kjällman 2004, 22). Vuodesta 2009 lähtien RIKUa valtakunnallisesti koordinoi Suomen Setlementtiliitto. RIKU saa rahoituksen RAY:ltä, oikeusministeriöltä ja sisäasiainministeriöltä. RAY:n osuus rahoituksesta on noin 70 % kokonaisbudjetista ja molemmat ministeriöt tukevat RIKUn toimintaa yhteensä 30 %:lla.

Kuvio 13. esittää valtakunnallisen RIKUn organisaatiokaavion vuodelta 2010. Valtakunnallinen koordinaatio on Suomen Setlementti ry:llä.

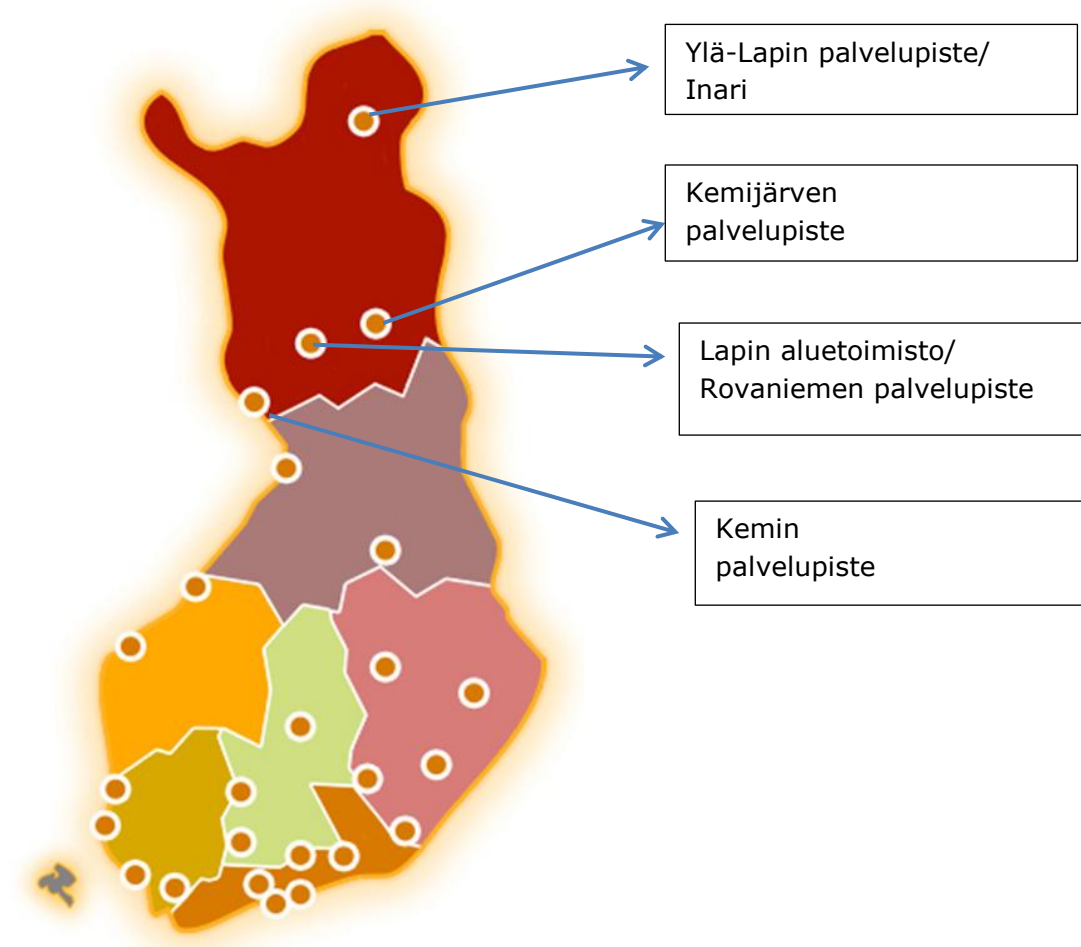

Kuvio 13. RIKUn organisaatiokaavio 2010

Kuviosta 13. selviää RIKUn organisaatio. Organisaation muodostaa johtokunta, toiminnallinen johtoryhmä, keskustoimisto, aluetoimistot ja palvelupisteet.

RIKUn tavoitteena on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja näissä asioissa todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita (RIKU, 2010). RIKUlla on kaksi perustehtävää; rikoksen uhria koskeviin asenteisiin vaikuttaminen sekä palveluiden tuottaminen. Tavoitteisiin pyritään vaikuttamalla yleisiin asenteisiin ja käytäntöihin. Lisäksi RIKU pyrkii vaikuttamaan päätöksentekoihin ja lainsäädäntöön, jotka koskevat uhrin asemaa sekä tuottaa matalan kynnyksen palveluita niitä tarvitseville (Kjällman 2010, 79.) RIKUssa kaikki asiakkaat ovat tasa-arvoisia, riippumatta siitä ovatko he uhreja vai todistajia. Jokainen aluejohtaja pyrkii vaikuttamaan osallistumalla oman alueensa eri turvallisuustyöryhmiin. RIKUn aluejohtajat voivat ottaa kantaa yleisiin ja ajankohtaisimpiin asioihin, jotka koskevat rikoksen uhria tai todistajan asemaa. Vaikuttavuudella saavutettiin vuonna 2006 esitutkintapöytäkirjaan lisäys, jossa tutkijaa pyydetään ohjaamaan asiakas RIKUn palveluiden piiriin. (sisäasiainministeriö, 2009)

RIKUn keskuustoimisto sijaitsee Helsingissä ja aluetoimistot ympäri Suomea. RIKUlla on seitsemän aluetoimistoa. Kuviosta 14. ilmenevät RIKUn aluetoimistot ja palvelupisteet valtakunnallisesti.

Kuvio14. RIKUN aluetoimistot ja palvelupisteet vuonna 2010

Kuviosta 14. voi havaita RIKUn aluetoimistojen alueet. Aluetoimistot johtavat omaa aluettaan, joita ovat Lapin aluetoimisto, Rovaniemellä, Pohjois-Suomen aluetoimisto Oulussa, Itä-Suomen aluetoimisto Joensuussa, Länsi-Suomen aluetoimisto Vaasassa, Lounais-Suomen aluetoimisto Turussa, Sisä-Suomen aluetoimisto Tampereella ja Etelä-Suomen aluetoimisto Helsingissä. Aluetoimistojen henkilökunta muodostuu aluejohtajasta ja toiminnanohjaajasta. Aluetoimistoissa voi olla alueellisia projektityöntekijöillä. Aluetoimistoilla on palvelupisteitä. Lapissa on neljä palvelupistettä Rovaniemellä, Kemissä, Kemijärvellä ja Inarissa. Aluetoimistoilla on juridinen hallinto omalla alueella. Lapin aluetoimiston juridinen hallinto on Rovalan Settlementti ry:llä.

RIKUlla on erilaisia palvelumuotoja uhreille ja todistajille. Valtakunnallisina palvelumuotoina ovat Auttava puhelin, Juristin puhelinneuvonta, Neuvoja verkossa, Tekstiviestipalvelu sekä henkilökohtainen tuki. Auttava puhelin päivystää sovittuna aikana ma-ti klo 13-21 ja ke-pe klo 17-21. Sen puhelinnumero on 0203 16116. Juristin puhelinneuvonta päivystää ma-to klo 17-19. Sen numero on 0203 16117. Neuvoja verkossa eli rikunet on aina avoin. Rikunettiin voi lähettää netin välityksellä kysymyksiä, joihin vapaaehtoiset vastaavat noin kolmen päivän kuluessa. Viestin voi lähettää osoitteessa www.rikunet.fi. Tekstiviestipalvelu on kehitteillä, se on koekäytössä vuoden 2011 alusta lähtien. Tekstiviesti eli Rikumobiili on palvelu, josta saa neuvoa ja tukea lähettämällä tekstiviestin numeroon 18184. Todistajat ja uhrin voivat soittaa oheisiin palvelunumeroihin, mutta he voivat ottaa yhteyttä myös oman paikkakuntansa palvelupisteeseen tai aluetoimistoon. Henkilökohtaiset tukihenkilöt uhreille ja todistajille välitetään aina palvelupisteiden ja aluetoimistojen kautta. Tukihenkilö voi olla mukana poliisilaitoksella, oikeusapu- ja asianajotoimistoissa, oikeudenkäynnissä tai muissa rikosasiaan liittyvissä tilanteissa. Tukihenkilöt ovat koulutettuja ammatillisessa ohjauksessa olevia kansalaisia, joilla on halu auttaa rikoksen uhreja. Tukihenkilökursseja järjestetään tarpeen vaatiessa, noin kerran vuodessa. Tukihenkilökurssille on kolmiportainen rekrytointijärjestelmä. Kaikki tukihenkilöt haastatellaan ennen kurssin alkua. Kurssille hyväksytyt käyvät RIKUn peruskurssin ja lopullinen päätös tehdään kurssin loppuvaiheessa. Molemmilla osapuolilla on tässä vaiheessa päätösvalta onko peruskurssin käynyt henkilö sopiva RIKUn tukihenkilöksi. Tämän jälkeen tukihenkilö sitoutuu toimintaan vuodeksi kerrallaan. Tukihenkilö sitoutuu toimimaan RIKUn eettisten periaatteiden mukaisesti ja tekee kirjallisen vaitiolositoumuksen. Tukihenkilö saa kuvallisen henkilökortin, jota hän tarvittaessa näyttää viranomaisille tai muille sitä kysyville. Tukihenkilö toimii uhrin ja todistajan tukena vain tukihenkilön omalla etunimellä, näin varmistetaan tukihenkilön arkirauha ja turvallisuus. Tukihenkilö sitoutuu täydennyskoulutuksiin ja säännöllisiin työnohjauksiin. Tukihenkilö ei saa palkkaa toimiessaan tukihenkilönä,

ainoastaan kulukorvaukset puhelimen ja auton käytöstä maksetaan RIKUn puolesta. Motivaatiohuoltona pidetään tukihenkilöille, säännöllisiä kuukausikokouksia, virkistätymispäiviä ja valtakunnallisia seminaareja, joihin tukihenkilö kustannetaan RIKUn toimesta.

4.3 Todistajan tuki- toiminta Euroopassa

Termi "vittnesstöd (todistajantuki) " on suora käänös englannin "Witness Services-tä", jossa sana witness tarkoittaa sekä asianomistajaa että todistajaa. Ensimmäisiä maita Euroopassa, jotka alkoivat kehittää todistajan tukea, olivat Englanti ja Ruotsi. Englannissa ja Walesissa toimii Witness Service, joka on itsenäinen tukipalvelu todistajille. Toimintaperiaatteelta tämä palvelu on verrattavissa Suomen Rikosuhripäivystykseen. Witness Servicen tehtävä on antaa tietoa rikosoikeudenkäynnistä todistajille, uhreille ja heidän omaisilleen sekä tukea heitä oikeudenkäynnin aikana. Tätä tukea ovat oikeutettu saamaan aikuiset ja lapset. Todistajat tutustetaan oikeudenkäynnin menettelyihin ja oikeussalin toimintaan. Todistajille voidaan järjestää rauhallinen odotuspaikka tuomioistuimessa. Todistajan halutessa hän voi pyytää tukihenkilön mukaan oikeudenkäyntiin. Tukihenkilöt voivat auttaa myös käytännön avussa kuten lomakkeiden täytössä. (Oikeusministeriö 2006, 2-3.) Witness Service -palvelua järjestää Victim Support -niminen järjestö Englannissa ja Walesissa. Se on itsenäinen hyväntekeväisyysjärjestö. Witness Servicen ollessa Victim Supportin ylläpitämää toimintaa, yhteydenotot tapahtuvat usein Victim Supportin kautta. Nämä yhteydenotot tapahtuvat joko puhelimitse, poliisin tai syyttäjän kautta. Esimerkiksi poliisi voi antaa uhrien tai todistajien yhteystiedot Victim Supportille. Victim Supportilla on myös epävirallinen yhteystietojen vaihtosopimus syyttäjien kanssa. Witness Service voi lähettää todistajille informaatiota toiminnastaan ennen oikeudenkäyntiä, lisäksi Witness Service päivystää konkreettisesti tuomioistuimissa. (Oikeusministeriö 2006, 3.) Suomessa syyttäjien välinen toiminta RIKUn kanssa on erittäin vähäistä. Haastatteluissa todistajat kertoivat, että

" olis se voinu olla helpompi tulla tänne ko olis jo ennakkoon tienny vähän tästä systeemistä"

"en ny tiiä, olisko se mitään auttanu, jännittää nii pirusti, mul on käjet aivan hikiset"

"minä kyllä olisin tarvinnut tukea aikaisemmin, en ole ollut koskaan käräjillä, vatsassa on tosi outo olo ja minusta tuntuu kuin olisin vähän ulkona koko jutusta"

"minä kyllä olisin tarvinnut tukea, etsin tätä paikkaa ainakin 10 minuuttia, ennen kuin löysin. En ole aikaisemmin käynyt täällä paikkakunnalla"

Ruotsissa aloitti 1989 vapaaehtoisjärjestö Våga Värna Varadra (~ Uskalletaan puolustaa toisiamme) todistajahankkeen, jonka tarkoituksena oli mm. parantaa todistajan mahdollisuuksia ja jakaa tietoa todistajana toimimisesta tuomioistuimessa. Vapaaehtoisina sanansaattajina toimivat lautamiehet, oikeustieteen opiskelijat, eläkkeellä olevat poliisit ja Rikosuhripäivystysten tukihenkilöt. Vuonna 1995 aloitti Växön rikosuhripäivystys yhteistyössä poliisiviranomaisten ja käräjäoikeuden kanssa paikkakunnalla todistajantukitoiminnan. Toiminta onnistui hyvin, ja vastaavia toimintoja on alettu harjoittaa eri puolilla maata. Vuonna 2001 oli todistajantukitoimintaa jo noin 40 tuomioistuimessa. Todistajantuen tarkoituksena on lisätä todistajan ja rikoksen uhrin perusturvallisuutta tuomioistuimien odotushuoneissa sekä tarvittaessa selvittää oikeudenkäynnin kulkua ja vastata yksinkertaisiin käsittelyä koskeviin kysymyksiin. Todistajantuki ei saa keskustella henkilön kanssa kyseessä olevasta oikeusjutusta. (Vittnesstöds Handboken 2006, 9-10.)

Ruotsin hallitus totesi ehdotuksessa 2000/01:79 *Tuki rikoksen uhrille*, että todistajat ja muut tuomioistuimeen joutuneet, jotka ovat tavanneet todistajantuen tukihenkilön, ovat tunteneet olonsa turvallisemmaksi, ja todistajantukitoiminta on auttanut jossain määrin lievittämään tuomioistuinympäristön tiettyjä fyysisiä puutteita. Siksi hallitus päättää, että kaikissa maan käräjä- ja hovioikeuksissa pitää olla tulevaisuudessa tarjolla tukea todistajille. Ruotsin Rikosuhriviranomainen on saanut tehtäväkseen yhdessä tuomioistuinlaitoksen kanssa järjestää todistajantukitoimintaa sinne, missä sitä ei vielä ole. Tehtävään on läheisesti kytkettynä ne vapaaehtoisjärjestöt, joiden odotetaan käytännössä toteuttavan tukitoiminnan. Todistajantukitoiminnan rakentaminen tulee siksi tapahtua yhteisymmärryksessä BOJ:n ja muiden asianomaisten vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. (Vittnesstöds Handboken 2006, 10.)

4.4 Todistajan tuki -toiminta Suomessa

Todistajan tuen kehitys Suomessa

2000-luvun alussa Suomessa alettiin kiinnittää myös huomiota todistajan tukemiseen. Hyvät kokeilutulokset Ruotsissa ja RIKUn henkilökunnan benchmarkkaaminen Ruotsin Todistajan tukeen, antoi lisäpontta aloittaa neuvottelut myös Suomessa. Joukko RIKUn työntekijöitä kävi tutustumassa Tukholmassa toimivaan Todistajan tukeen vuonna 2002. Tämän vierailun johdosta Suomessa kokeilukaupungiksi valittiin Turku. Tämä edellytti yhteistyötä Turun käräjäoikeuden ja Turun yliopiston kanssa. Turussa Todistajan tuki-toiminnan kokeilu ei valitettavasti onnistunut mutta

Rovaniemellä eri toimijatahot aloittivat RIKUn kanssa kokeiluluontoisesti Todistajan tuki -toiminnan. Yhteistyötahot olivat vuonna 2004 Rovaniemen käräjäoikeus, Rovaniemen hovioikeus, Lapin yliopisto ja RIKU. Neuvotteluiden pohjalta Lapin yliopistossa aloitettiin oikeustieteen tiedekunnan opiskelijoille tarkoitettu Todistajan tuki-kurssi. Todistajien tukitoiminnan tarpeen ja mahdollisuuksien kartoittaminen oli Rikosuhripäivystyksen toimintasuunnitelmassa jokaisen aluetoimiston kohdalla vuonna 2005. Kehitystä on tapahtunut Todistajien tuki-kirjeen muodossa, niitä lähetetään jo useasta käräjäoikeudesta todistajille.

Todistajan tuki-kurssi

Todistamistilanne tuomioistuimessa voi olla yksi ja ainutkertainen kokemus yksittäiselle ihmiselle. Todistajille tehdyssä haastattelussa, todistajat kertoivat, että halusivat suoriutua mahdollisimman hyvin heihin kohdistuneesta odotuksesta. Jännittäminen oli läsnä melkein jokaisella todistajalla ennen todistamistilannetta. Jaana Haapasalo (2008, 161) toteaa, että väkivaltainen tai stressaava tapahtuma voi synnyttää todistajassa ahdistuneisuutta ja pelkoa, ja nämä tunteet puolestaan suuntaavat tarkkaavaisuutta helposti tapahtuman uhkaaviin ja kielteisiin piirteisiin. Stressin yhteyksiä todistajien muistiin on selvitetty ja todettu, että korkea stressitaso heikentää tunnistusten tarkkuutta että rikokseen liittyvien yksityiskohtien palauttamista. Tämä Haapasalon tutkimus tukee sitä ajatusta, mitä todistajat kertoivat haastattelussa,

”olen niin pirun jännittynyt ja ressaantunu, et muistanko ees mitään?”

”se tilanne oli vähän kaaos, en oo kyllä varma, mitä siitä muistan”

”ei kait tässä muuta ku sais vähän koottua ittensä, enkä jännittäis niin kovasti, aivan käjet tärisee”

Mitä pitempi aika tapahtuneesta on kulunut, sitä heikommin tapahtuma yleensä muistetaan (Haapasalo 2008, 163). Jännittämisen olivat huomanneet myös Todistajan tuki -päivystäjät, jotka päivystivät todistajien tukena tuomioistuimissa. Todistaja tuki -päivystäjät jotka toimivat tuomioistuimessa, ovat käyneet Todistajan tuki-kurssin teoriaosuuden ennen päivystämistä. Todistajan tuki-kurssi järjestetään yhteistyössä Lapin yliopiston oikeustieteellisen, Lapin käräjäoikeuden, Rovaniemen hovioikeuden ja RIKUn kanssa. RIKU on kouluttanut ensimmäiset Lapin yliopiston oikeustieteen tiedekunnan opiskelijat keväällä 2005 päivystämään todistajien tuessa. Todistajan tuki -kurssille osallistui tuolloin 25 opiskelijaa. Kurssin sisältö muodostuu 30 tuntia kestävästä teoriaosuudesta, kahden viikon päivystyksestä tuomioistuimessa sekä loppu raportista. Loppuraportti tarkistetaan sekä RIKUssa että ho-

vioikeudessa. Kurssin aikana järjestetään työnohjausta opiskelijoille. Todistajan tuki-kurssi sisältää RIKUn yleisinfon ja yleiset tiedot ja taidot, miten toimitaan tuomioistuimessa todistajan tukena. Rovaniemen hovioikeudesta hovioikeudenneuvos perehdyttää oikeudenkäymiskaaren sisällön sekä kertoo todistajan psykologiasta. Kurssin aikana opiskelijat sitoutuvat käymään RIKUn järjestämässä työnohjauksessa ja päivystämään tuomioistuimessa kahden viikon ajan. Päivystyksen jälkeen opiskelijat laativat raportin ennakkoon määräämästä näkökulmasta. Raportti voi sisältää joko yksittäisen tapahtuman todistajan asemasta tai kurssin sisältöön liittyvistä asioista. Päivystäjän suoritettua nämä kaikki tehtävät, hän saa merkinnän opintosuoritusotteeseen. Kurssista opiskelija saa kolme opintopistettä. Oikeustieteen opiskelijoilta sekä todistajilta saama palaute, innosti minua tutkimaan miten todistajat kokevat saamansa ohjeistuksen ja neuvonnan ennen tuomioistuinkäsittelyä. Useissa loppuraporteissa, jotka opiskelijat kirjoittivat, kävi ilmi, että todistajat olivat olleet erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Haasteelliseksi asian tekee myös se, että missään muualla Suomea palvelua ei tarjota tässä muodossa todistajille kuin Rovaniemellä vaikka useassa Euroopanmaassa Todistajan tuki-toiminta on vakiinnuttanut paikkansa RIKUn muiden palveluiden myötä. Vaasassa on neuvotteluita käyty Todistajan tuesta jo useita vuosia. Kevään 2010 neuvottelut eri toimitahojen välillä tuotti tulosta ja päivystys aloitettiin loppuvuodesta 2010 Pohjanmaan käräjäoikeudessa.

Taulukosta 3. selviää Todistajan tuki-kursseille osallistuvien määrät vuosina 2005-2010

Taulukko 3. Todistajan tuki-kurssien osallistujamäärät 2005 – 2010

Vuosi/Rovaniemi	määrä	miehiä	naiset
2005	25	4	21
2006	16	3	13
2006	7		7
2007	14		14
2008	kurssi ei pidetty		
2009	25	3	21
2010	25	6	19

Taulukosta 3. selviää Todistajan tuki-kurssille osallistujien määrät vuosina 2005-2010. Kurssille ei ole asetettu hakijamäärä rajaa. Viime vuosina kurssin käyneet opiskelijat, ovat olleet kiinnostuneita RIKUn perustoiminnasta. Osa näistä kurssilaisista on jäänyt RIKUn toimintaa kurssin jälkeen päivystäjäksi. Näin näistä opiskelijoista tulee osa RIKUn vapaaehtoistoimintaa.

Ohjaus/tuki kuulusteluissa todistajille

Todistaja on henkilö joka on voinut käydä kuulusteluissa ennen todistamistilannetta, mutta todistaja voi olla henkilö, jonka joku asianosainen on kutsunut todistamaan. Tällöin todistaja ei välttämättä ole käynyt kuulusteluissa vaan asianosainen kutsuu hänet suoraan. Viimeksi mainitussa tapauksessa ohjaus jää väistämättä väliin todistajalta. Haastatteluissa kävi ilmi, että todistajat olisivat halunneet tietää jo kuulusteluvaiheessa RIKUn tuesta enemmän.

”en muista, antoko se poliisi jonku lapun, saattoi muuten antaakin, en kyllä vain ole sitä lukuunkaan”

”oliskohan se auttanut, en ossaa sanoa”

”uskon, että siitä olisi ollut minulle apua, jos poliisi olisi kuulusteluissa kertonut teidän palvelusta, sitä se ei kuitenkaan kertonut, muistaisin sen varmasti”

Ohjaus kutsun/haasteen saamisen jälkeen

Todistaja saa kutsun saapua oikeuteen yleensä postitse. Muut toimintatavat olen avannut sivulla 13. Kutsu sisältää useita eri asioita, mm. vireille tulopäivämäärän, asian, mitä kutsu koskee, syyttäjän nimen, vastaajan nimen, asianomistajien nimet, kutsun tarkoituksen, istuntopaikan osoitteen päivämäärineen ja kellonajan kohdan. Kutsussa mainitaan myös läsnäolovelvollisuus sekä laillisen esteen kriteerit. Poissaoloseuraukset kutsussa on myös mainittu sekä muistutus salassapitovelvollisuudesta. Kutsun viimeinen sivu sisältää ohjeita todistajille. Lisäksi kutsun mukana tulisi olla RIKUn Todistajan tuki-kirje. Jos todistaja on oikeutettu valtion varoista maksettaviin todistelukustannuksiin (Liite 4.), tämä lomake on kutsun mukana. Tässä vaiheessa todistaja saa infon RIKUn toiminnasta. Tämä kirje oli jäänyt useimmilta todistajilta kokonaan huomaamatta, sitten kun näytin heille RIKUn todistajan tuki-kirjettä, muistui osalla todistajista asia mieleen.

”en kyllä ole saanu mitään kirjettä, joka kertoisi teistä”

”minun muistini mukaan kutsussa ei kirjettä ollut”

”saattoi se vaan ollaki sen haasteen mukana”

Todistaminen ei kuulu kansalaisen arkielämään, mutta on meidän jokaisen kansalaisvelvollisuus. Todistamistilanne tuomioistuimessa voi olla jännittävä, jopa pelottava asia. Todistaja ei välttämättä tiedä omia oikeuksiaan eikä velvollisuuksiaan tullessa todistamaan tuomioistuimeen. Tapahtuneesta, josta todistaja todistaa, voi

olla useita kuukausia jopa vuosia. Tästä todistajan tulisi mahdollisimman vapaasti ja oikeudenmukaisesti osata kertoa. Todistaja voi olla epävarma siitä, miten hänen tulee oikeudessa esiintyä, mitä häneltä odotetaan, mitä siellä on odotettavissa. Todistaja on voinut saada apua viranomaisilta, mutta joukkoon mahtuu myös niitä todistajia, joka olisi lisätuen ja neuvojen tarpeessa ennen todistamistilannetta. Nämä todistajat ovat niitä, joita RIKUn Todistajan tuki palvelee.

Tuomioistuin lähettää todistajalle kutsun mukana lyhyen ohjeistuksen todistajana toimimisesta, ohjeistuksen on laatinut oikeusministeriö. Oikeusministerin ohjeistus on erittäin minimaalinen sisältäen todistajan valan ja vakuutuksen esittelyn, tuomioistuimen menettely on kuitenkin paljon muutakin todistajan näkökulmasta.

Todistajan vala:

”Minä N. N. lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkietävän Jumalan kautta, että minä todistan ja kerron kaiken totuuden tässä asiassa siitä mitään salaamatta tai siihen mitään lisäämättä taikka sitä muuttamatta.”

Todistajan vakuutus:

”Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että minä todistan ja kerron kaiken totuuden tässä asiassa siitä mitään salaamatta tai siihen mitään lisäämättä taikka sitä muuttamatta.”
(Oikeusministeriö)

Erittäin useasti näyttäytyvät samat asiat ennen todistamistilannetta, todistajaa jännittää ja hän voi olla erittäin hermostunut ennen saliin menoa. Todistaja voi jättää saapumatta istuntopäivänä paikalle em. asioiden takia. Jos, todistaja on ensimmäistä kertaa todistamassa pääkäsittelyssä, hän ei useasti tiedä, mihin hänen pitää mennä istumaan, keitä salissa on ja mikä on salissa olevien eri henkilöiden tehtävä? Todistaja ei välttämättä tiedä syyttäjän roolia eikä tuomioistuimen puheenjohtajan roolia. Todistajalla voi olla kysymyksiä, joita hän ei välttämättä viitsi edes kysyä esim. missä hänen istuinpaikkansa on istuntosalin sisäpuolella, tai mihin hän voi jättää ulkovaatteet turvallisesti.

”etin parkkipaikkaa, jätin sit tonne hovioikeuden parkkiin, pitää varmaanki käyvä kiekkoa siirtämässä sit”

”pitääkö kännykkä kokonaan sulkea, auttaako jos laitan sen äänettömälle”

”siis kuinka paljon porukkaa siel salissa on?”

Jos, todistajan on kutsunut paikalle uhri, todistaja ei välttämättä tiedä, missä kohtaa salissa tekijä avustajineen istuu. Myöskään todistajalla ei ole selvillä vakuutuksen ja valan eroa. Todistajaa informoidaan valasta ja vakuutuksesta. Asiasisällöltään nämä kaksi asiaa ovat samansisältöisiä.

”kumpi niistä pitää tehdä”

”mitä niillä on eroa”

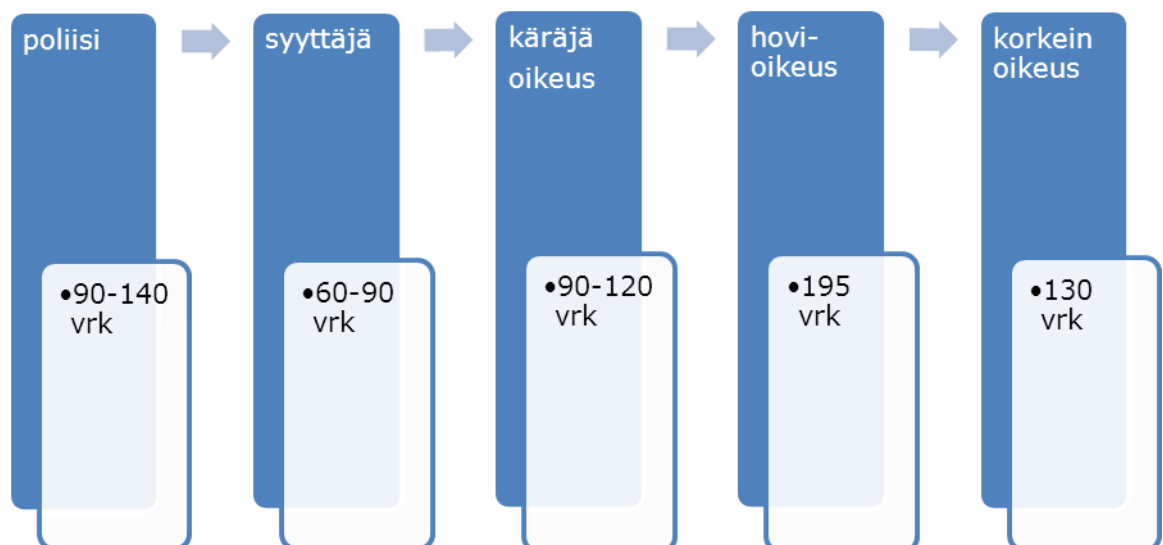
”sano sie, kumman mie teen, valan vai sen toisen”

Haastatteluissa tuli useasti esille se, että onko hänellä oikeutta valtion varoista maksettaviin korvauksiin. Useasti todistajille ei ole matkassa tilitiedot, joita tarvitaan kun täydennetään lomake Valtion varoista maksettavat todistelukustannukset. Lomakkeessa on mainittu seikat, jotka oikeuttavat valtion varoista maksettaviin kustannuksiin. Kustannukset maksetaan todistajalle, jonka on nimennyt virallinen syyttäjä tai oikeusapua saanut asianosainen sekä asianomistajalle, joka on veloitettu saapumaan henkilökohtaisesti oikeuteen. Nämä ovat niitä asioita, joilla helpotetaan todistajan stressiä ja jännitystä ennen todistamistilannetta. Eräs todistaja kertoi, että jo se, että hänen seurassa istuu tukihenkilö, rauhoittaa häntä. Sama todistaja kertoi, että hänellä on mielikuva amerikkalaisista elokuvista, jotka käyvät käräjillä ja kaikki tapahtuu hyvin ja äkkiä. Tämä todistaja oli odottanut vuoroaan yli neljä tuntia.

RIKUn ohjaus ja neuvonta todistajalle

Rikosprosessi Suomessa voi kestää useita kuukausia jopa vuosia. Rikosprosessiin kuuluvat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti sekä rangaistuksen täytäntöönpano. Esitutkinta-aika vaihtelee paikkakunnittain. Lapin ja Peräpohjolan esitutkinta-aika pahoinpitelyrikoksissa on 136 vuorokautta. Vuorokaudet ovat suuntaa antavia.

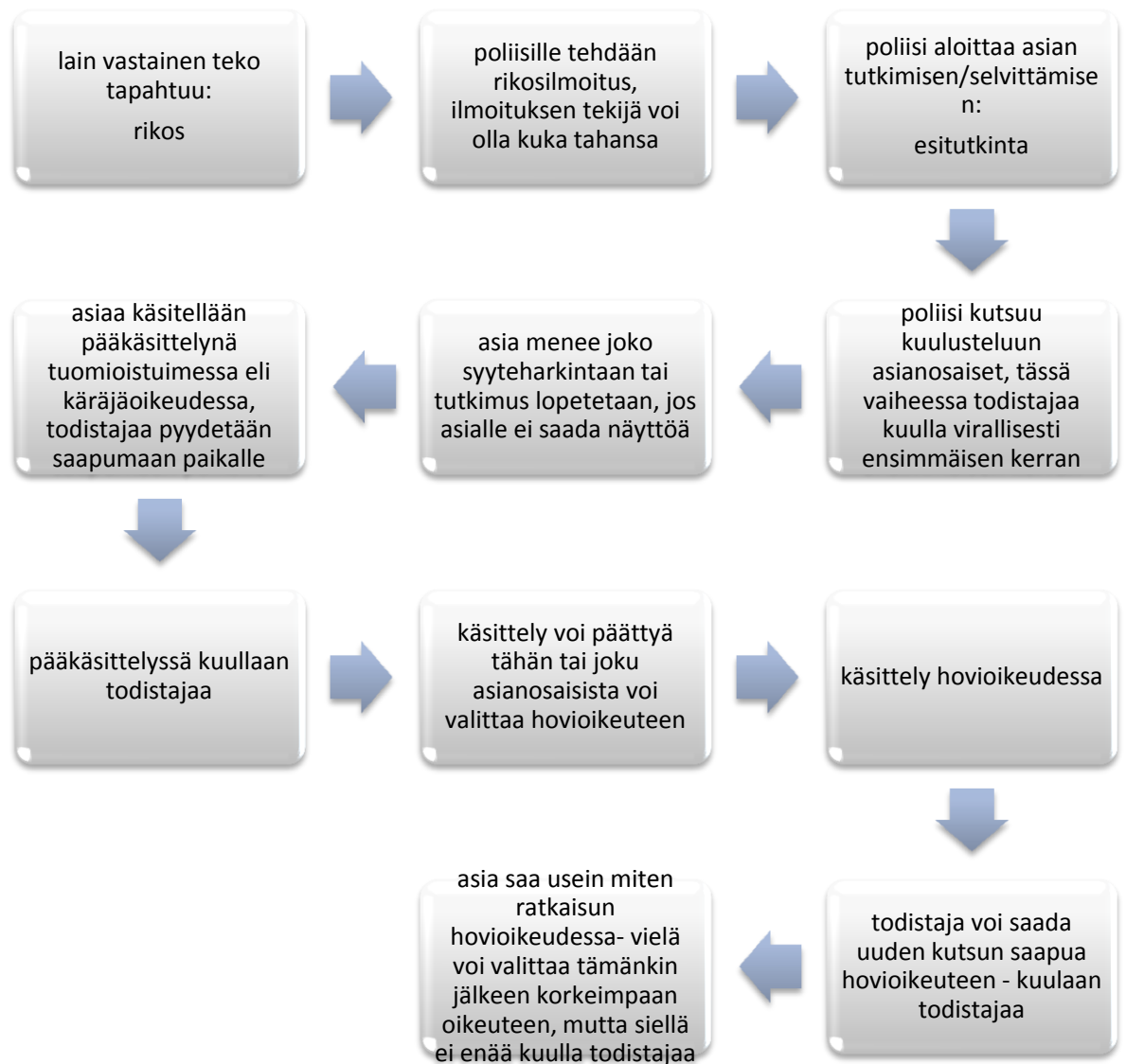
Kuvion 15. havainnollistaa, miten rikosprosessi etenee. Vuorokaudet ovat keskimääräisiä.

Kuvio 15. Oikeusprosessi ajanjaksoina (Paatero 2011; Palovaari 2011)

Kuvio 15. avaa lukijalle kuinka kauan itse käsittelyn aika voi viedä. Suomea on moitittu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa, että oikeusprosessit venyvät liian pitkiksi. Poliisihallituksen poliisiylijohtajan Mikko Paatero kuitenkin on sitä mieltä, että nämä koskevat lähinnä talousrikoksia, joita käsiteltiin 1990-luvulla. Tällä hetkellä on esitutkinnassa 1800 rikosjuttua, joissa esitutkinta on kestänyt lähes kaksi vuotta. (Paatero 2011) Pitkittynyt prosessi voi aiheuttaa niin uhrille kuin todistajalle turhaa stressiä. Kaikki eivät tarvitse tilanteeseen ulkopuolista apua, mutta ne henkilöt, jotka tarvitsevat neuvontaa olisi hyvä ohjata RIKUn palveluiden piiriin.

Oheinen kuvio kertoo miten prosessi etenee kun tapahtuu jotain lainsäädännöstä poikkeavaa. Kuvio 16. havainnollistaa rikosprosessin rikoksen tapahduttua.

Kuvio 16. rikoksen tutkintaprosessi

Kuviossa 16. rikosprosessi etenee vaiheittain. Aluksi aloitetaan esitutkinta, joka etenee syyteharkintaan ja lopuksi joko käsittelyyn eri tuomioistuimissa tai tutkinta

lopetetaan syyttäjän toimesta. Kaikki tiedämme, että eri prosesseissa tutkinta vie oman ajan. Jos todistaja saisi tietoa eri vaiheissa, voisi se helpottaa todistajan arkielämää.

”ei kuulunu mistään mitään, luulin jo et tämä ei tulekkaan käräjil, ko sit yhtenä päivänä lappu tuli luukusta kotia”

”olishan se todistajankin arvostusta, kun ilmoitettaisiin edes joskus, miten asia etenee, nämä 15 kuukautta olin aivan pimennossa, sitten tuli kutsu saapua oikeuteen”

Eräessä tapauksessa todistaja oli odottanut käräjäpäivää yli kaksi vuotta. Tuomioistuinpäivänä hän oli erittäin jännittynyt ja pelokas. Edellisen jutun aikataulu petti pahasti ja tämä todistaja sai odottaa omaa vuoroaan yli kuusi tuntia. Todistaja kertoi, että tämä ei voi olla totta. Hän on odottanut useita vuosia tätä päivää ja nyt joutuu vielä odottamaan istuntoon pääsemistä useita tunteja. Todistaja oli tilanteeseensa erittäin turhautunut. Todistaja kysyi yllättäen haastattelun keskellä minulta, kerro minulle mitkä ovat todistajan oikeudet ja velvollisuudet. Kerroin hänelle, että todistajan velvollisuudet ovat

- kutsutun tulee saapua kutsusta tuomioistuimeen
- vannota todistajanvala tai vastaava todistajanvakuutus
- antaa todistajankertomus
- pysyä sitä antaessaan totuudessa
- lisäksi tuomioistuin voi ryhtyä tarpeellisiksi katsomiin toimenpiteisiin palauttaakseen mieleensä olevat seikat

Todistajan oikeudet ovat vaitiolo-velvollisuus, oikeus kieltäytyä todistamasta ja oikeus paljastaa tiettyjä seikkoja. Lisäksi todistajalla voi olla mahdollisuus valtiolta maksettaviin todistelukustannuksiin. Todistaja näytti hämmentyneeltä ja sanoi, tämä kaikki yhden varkauden tähden.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOKSET

RIKUn Todistajan tuki-toiminta on ollut Lapissa toiminnassa vuodesta 2005 lähtien. Todistajan tuki-toimintaa on kehitetty koko ajan. Kehittämistä on tehty yhteistyössä eri toimijatahoiden kanssa. Kehittämistehtäväni selvitti, tarvitseeko todistaja tukea rikosprosessin aikana. Kehittämistehtävän aineiston keräsin haastattelemalla todistajia käräjä- ja hovioikeudessa sekä tein kaksi puhelinhaastattelua. Keskeisemmäksi asiasisällöksi nousi Todistaja tuen tarve ennen kärjäsaliin menoa. Henkilökohtaisen tuen ja neuvonnan, todistajat kokivat todella tarpeelliseksi ennen todistamistilannetta.

Taulukko 4. kertoo, miten todistajat kokevat tilanteen tuomioistuimen odotustilassa ennen todistamistilannetta.

Taulukko 4. Tuki/neuvonta kärjäsaliissa

Teema	N	Tulos
Oliko neuvonta tarpeen joka annettiin sinulle ennen todistamistilannetta kärjäsaliissa	N=8	n=7 kyllä n=1 ei
Oliko ajankohta sopiva	N=8	n=5 kyllä n=3 ei
Auttoiko neuvonta sinua todistamisessa, kyllä vai ei?	N=8	n=7 kyllä n=1 ei
Sana vapaa		<ul style="list-style-type: none"> - päivystäjät olivat mulle todella tarpeen, toinen niistä tuli mun mukaan salin sisälle - kumpu pääsis äkkiä pois, et henki säilyis olo tuli rauhallisemmaksi, ja pystyin ehkä paremmin keskittymään itse todistamiseen - sain tietää miten salin sisällä menetellään, muuten olo ok - minulle kerrottiin missä vaiheessa saan mennä saliin sisälle - sain vettä, se auttaa mua puhumisessa, ei tämä muuten tunnu missään - tiesin mihin istun, se autto mua, ko muistan, et siel oli pirusti penkkejä - tyttäret täytti mun apuna ton lomakkeen - mihin jätän autoni? Tämänkin päivystäjät neuvoivat minulle - aivan ku en jännittäis enää niin paljon, tuki tuli mulle tarpeeseen, olen vielä väsynyt ki matkasta - olen niin pirun jännittynyt ja ressaantunut, et muistanko ees mitään?"

Taulukossa 4. Seitsemän todistajaa kahdeksasta kertoi hyötyvänsä neuvonnasta ennen todistamistilannetta. Todistajat kokivat jännittävänsä tilannetta ja kertoivat, että tuomioistuimien on sellainen ”kummajainen” joka pistää jännittämään. Tutkimusjoukosta viisi oli ensimmäistä kertaa todistamassa. Jännittämistä ja ahdistusta lisäsi todistajien kertomaan mukaan se, että heillä ei ollut minkäänlaista käsitystä, miten jutun käsittely tapahtuu tuomioistuimessa. Todistajat kertoivat hämmentyneenä, että he eivät ole koskaan kuulleet, että Todistajat voisivat saada tukea. Yksi todistajista kertoi tietävänsä todistamisesta sen, että hänen tulee puhua totta. Tutkimusjoukosta kolme oli todistanut aikaisemmin. Vaikka he olivat todistaneet ennenkin niin, kaksi todistajaa kertoi pelkäävänsä tilannetta. Heitä pelotti siksi, että käsittelyssä oli vakava rikos. Todistajat kertoivat pelkäävänsä kosta tekijän tai tekijän tuttavien taholta. Myös kahdessa muussa todistajan kertomuksessa tuli pelko esille vapaan sanan kohdalla. Todistajat kertoivat myös, että paniikki/pelko oli ollut läsnä lähes koko prosessin ajan. Haapasalo (2008, 164) on todennut, että erittäin uhkaavat, kielteiset ja traumaattiset tilanteet voidaan työntää pois mielestä ja vähitellen unohtaa kokonaan. Mielestäni tärkeintä kuitenkin on se, miten todistaja kokee oman olonsa. Jos todistaja kokee pelkoa tai paniikkia useiden kuukausien ajan, olisi hänelle mahdollistettava avun tarve.

Kysyttäessä todistajilta neuvonnan ajankohtaa viisi vastasi ajankohdan olevan hyvä, mutta kolme vastasi, että neuvonta tuli liian myöhään. Nämä kolme todistajaa olisivat halunneet tietää RIKUn palveluista jo silloin kun heidät nimettiin todistajiksi. Osalle tämä prosessi oli merkinnyt unettomia öitä ja osalle stressaavaa arkielämää.

Kysyttäessä todistajilta auttoiko neuvonta todistajaa todistamistilanteessa Seitsemän eli suurin osa vastasi myöntävästi, yhdelle vastaajista todistaminen oli tuttua työn puolesta. Hän koki, että ei tarvitse neuvoa, mutta kertoi, todistamisen olevan aina uusi tapahtuma johon ei koskaan totu. Todistajat kertoivat, että olivat helpotuneita kun ns. käytännön asiat olivat järjestyksessä ennen todistamistilannetta. Neuvonnan tarpeellisuutta kuvaa todistajien kertomukset. Tuomioistuimen tilat olivat epäselviä todistajille. Osa todistajista kertoi, ettei tiennyt miten olisi tarkistanut onko todistaja oikeassa paikassa koska Lapin käräjäoikeudessa on kaksi erillistä tilaa, joissa käsitellään rikosasioita. Osa todistajista kertoi, olevansa helpottunut kun henkilökohtaisesti päivystäjät näyttivät oikea salin todistajalle. Tupakkatilan puuttuminen mietitytti kolmea todistajaa, tupakointi helpotti todistajan stressiä. Päällysvaatteiden jättäminen nousi esille, voiko takin jättää turvallisesti naulakoon? Todistajat kokivat helpottavana tietona kun päivystäjät kertoivat, koska todistaja saa mennä sisälle. Kahdessa tapauksessa päivystäjät olivat mukana todistajan tukena salin sisällä, kun todistaja antoi lausuntonsa. Tästä tuli erikoiskiitos päivystäjille! Neuvonnan tarpeellisuus ilmeni myös todistelukustannus lomakkeen-

täyttämässä. Lomake, jolla haetaan valtion varoista aiheutuneita kustannuksia todistajalle, ei ollut todistajien mielestä helppo täyttää. Yksi todistajista kertoi hakeneensa ennakkoon matkarahaa, koska tuli usean sadan kilometrin päästä todistamaan. Viisi todistajaa kertoi, että heitä henkilökohtaisesti helpotti se, että näitten käytännön asioiden ollessa kunnossa, he pystyivät keskittymään todistamiseen paremmin, eikä heidän tarvinnut miettiä koko aikaa, varastetaanko takki, onko autossa sakkolappu, tuliko lomake oikein täytettyä jne. Samat viisi henkilöä kertoi myös, että on hyvä käydä läpi todistamistilanne, ennen todistamista. Keitä salissa on läsnä, missä paikkaa kukin istuu, mitä tuomari kysyy todistajalta, mitä muut henkilöt voivat kysyä todistajalta.

Taulukosta 5. käy ilmi, miten todistajat olivat saaneet muilta viranomaisilta ohjausta tai neuvontaa.

Taulukko 5. Ohjaus ja neuvota kuulusteluissa/muilta viranomaisilta

Teema	N	Tulos
Oletko saanut mistään ohjausta todistamiseen liittyvissä asioissa	N=8	n=3 kyllä n=5 ei
Jos olet saanut ohjausta/nevontaa, niin minkälaista		<ul style="list-style-type: none"> - poliisi kertoi kuulusteluissa että pitää puhua totta niin siellä kuulusteluis kuin käräjilläkin, sen muistan - poliisi kerto, et sieltä tulee sit kirje, jos pitää mennä todistaa - ystäväni kertoi, että siellä voi joutua odottamaan koko päivän, ettei kannate siksi päiväksi sopia työvuoroja <ul style="list-style-type: none"> - luin nettisivuilta todistamisesta - en muista, antoko se poliisi jonku lapun, saattoi muuten antaaakin, en kyllä vain ole sitä lokenukaan - uskon, että siitä olisi ollut minulle apua, jos poliisi olisi kuulusteluissa kertonut teidän palvelusta, sitä ne ei kuitenkaan kertonut, muistaisin sen varmasti
Kerrottiinko sinulle kuulusteluissa RIKUn Todistajan tuki-palvelusta	N=8	n=7 ei n=1 ei ollut käynyt kuulusteluissa
Tiesitkö kuulusteluiden jälkeen todistajan oikeudet	N=8	n=2 kyllä n=6 en osaa sanoa
-velvollisuudet	N=8	n=2 kyllä n=6 en osaa sanoa
Herättikö kuulustelut sinussa mitään erityisiä tunteita? Sana vapaa		<ul style="list-style-type: none"> - en kyl paljo muista niistä, siitä on jo nii kauan - olihan se kokemus, sekin, poliisi oli jees, kun en kaikkia heti muistanu - en osaa sanoo, siitä on jo pirun kauan,

Taulukko 5. kertoo, miten todistajat olivat saaneet ohjeistusta kuulusteluissa. Kolme todistajaa kertoi, että poliisi neuvoi heitä kuulustelutilanteessa. Todistajista viisi koki, ettei ollut saanut minkäänlaista ohjeistusta tai tukea kuulusteluissa. Osa todistajista kertoi, etteivät kuitenkaan olleet varmoja asiasta koska kuulusteluista oli kulunut pitkä aika. Todistajat olivat kuitenkin varmoja, ettei RIKUn palveluista ollut mainittu. Yksi todistajista kertoi, että poliisi olisi antanut hänelle jonkin lapun, mutta ei ollut asiasta varma, mikä se lappu oli ollut. Yksi todistajista nosti asian esille ja kertoi, että häntä henkilökohtaisesti olisi helpottanut, jos hän olisi kuulusteluvaiheen jälkeen tiennyt RIKUn palvelusta. Kuulusteluista oli kulunut kaikkien todistajien kohdalla useita kuukausia jopa vuosia, tämä selittänee sen, miksi todistajat eivät tienneet/muistaneet omia velvollisuuksia tai oikeuksia. Todistajan oikeudet ja velvollisuudet eivät olleet avautuneet todistajille, kuusi kahdeksasta ei osannut sanoa tietääkö mitä nämä seikat ovat. Onko kyseessä siitä, että terminologia ei avaudu todistajille vai eikö todistajat pidä tätä asiaa niin tärkeänä?

Taulukko 6. kuvaa millä tavalla todistajat saivat kutsun saapua oikeuteen.

Taulukko 6. Kutsu saapua oikeuteen

Teema	N	Tulos
Millä tavalla sait kutsun	N=8	n=1 kaveri soitti n=6 posti n=1 puhelinsoitto
Tuliko kutsun mukana RIKUn todistajan tuki- kirje	N=7	n=2 ei n=5 tuli
Tiesitkö missä tuomioistuimissa sijaitsee	N=8	n=4 ei n=4 kyllä
Herättikö kutsu sinulla mitään erityisiä tunteita, sana vapaa		- kyllä, hiki nousi pintaan - ikävä tunne tuli, pelokas, soitin heti tuomarille ja kerroin et mua pelottaa -se vaikutti mun uniin aika lailla, taas tuli hermostunu olo - mietin, et se, se on nyt ees, saas nähä mitä tuleman pitää - ei herättänyt mitään erityistä, piti vain ilmoittaa esimiehelle että on kuultavana -mietin, et nyt ehkä saadaan asialle loppu, sekin tieto helpottaa - yhen kerran olen ollut jo käräjil, ja nyt sitten hovin käsittelyyn, kait se siitä

Taulukko 6. kuvaa sitä, miten todistajat voivat saada kutsun saapua oikeuteen. Suurimmalle osalle kutsu oli tullut postitse. Yleensä se tarkoittaa sitä, että todistajat ovat käyneet kuulusteluissa ja syyttäjä on päättänyt kutsua todistajat kuulta-

vaksi. Kahdelle todistajalle tieto oli tullut puhelimitse. Puhelimitse saatavaa kutsua voidaan käyttää nykyään virallisena kutsuna. Tuomioistuimen sijainti ei ollut kaikilla tiedossa, vaikka osoite oli merkitty kutsuun. Kolme todistajista tuli toiselta paikkakunnalta, eivätkä tienneet missä tuomioistuin sijaitsee. Viisi todistajaa kertoi, että kutsun saatua heidän jännitys/pelko tila nousi. Osa todistajista kertoi, että tunne oli vaikuttanut heidän uniin ja joillakin oli tullut tosi kaamea olo. Kaamea oloaan he kuvailivat hermostuneisuutena, paniikinomaisina tunteina, itkuisuutena ja ärtyneisyytenä. Kaksi todistajista kertoi, että he olivat muutaman päivän paniikissa kun saivat kutsun. Keskustelu eri ihmisten kanssa oli helpottanut heidän oloaan. Näissä kahdessa tapauksessa Todistajan tuki -päivystäjä meni saliin asti tueksi todistajalle.

Taulukko 7. kuvaa todistajien iän, tutkinnon ja työmarkkina-aseman.

Taulukko 7. Taustatiedot

ikä	tutkinto	työmarkkina-asema
27	ammattiopisto	työtön
46	ammattikorkeakoulu	töissä
33	ammattiopisto	työtön
18	opiskelija	
19	opiskelija	
60	ammattiopisto	eläkeläinen
47	ammattiopisto	töissä
42	ammattikorkeakoulu	töissä

Taulukko 7. kuvaa taustatiedot henkilöistä, joita haastattelin kehittämistehtävässä. Todistajat valitsin haastatteluihin sattumanvaraisesti. Todistajat kertoivat haastatteluissa, että he mielellään haluavat osallistua haastatteluun, koska kokivat asian tärkeäksi. Todistajien mukaan tässä yhteiskunnassa ei kukaan saa liikaa tukea omaan haasteelliseen tilanteeseen ja osallistumalla haastatteluun halusivat tuoda epäkohtia esille heitä kohdanneissa tilanteissa. Olisi ollut erittäin mielenkiintoista, tutkia suurempaa joukkoa. Olisiko vastaus ollut sama? Ajalliset resurssit eivät antaneet myöten, mutta tulevaisuutta ajatellen tästä on hyvä jatkaa Todistajan tuen kehittämistä. Laitetaanko todistajille esim. asiakastytyväisyys lomake, jossa tarkastellaan samoja kysymyksiä kuin tässä kehittämistehtävässä. Asiakastytyväisyyslomakkeiden pohjalta voidaan verrata saadaanko samoja vastuksia kuin tässä kehittämishankkeessani nyt sain.

Haastattelut antoivat hyvin vastauksen kehittämistehtäväni kysymykseen, tarvitseeko todistaja tukea todistamistilanteessa? Tämän haastattelun perusteella, todistaja tarvitsee tukea. Tilanteessa, jossa ihminen joutuu tarkasti miettimään asioita, jotka ovat voineet tapahtua jo vuosia sitten, henkilökohtaisen tuen tarve vaihtelee. Osalle todistajista riitti se, että tukihenkilö/päivystäjä oli läsnä ja olo oli turvallinen.

Osa todistajista halusi tukihenkilö/päivystäjän saliin asti mukaan. Osalle tietoisuus siitä, että auto ja takki olivat turvallisessa paikassa riitti. Todistajia helpotti myös se, että he tiesivät olevansa oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan. Todistajat tiesivät ohjeistuksen perusteella, missä vaiheessa heidän täytyy mennä saliin sisälle. Tietty joukko halusi tietää, keitä salissa oli läsnä ja mihin todistajan piti mennä istumaan. Suurin osa todistajista ei tiennyt todistajan valan tai vakuutuksen sisältöä eikä sitä, mitä se tarkoitti. Todistajat kertoivat, että oli hyvä, että päivystäjät olivat kertoneet sen, että todistajan pitää itse päättää kumman he salissa tekevät, valan tai vakuutuksen. Yksilökohtaisen tuen tarve vaihteli erittäin paljon. Haastattelujen pohjalta yhteenvetona voidaan olettaa, että todistaja tarvitsee tukea tilanteeseensa. Tuen tarve vaihteli suuresti, mutta kokonaisuutena tilanne koettiin jännittäväksi ja pienikin asia, mitä todistajan ei tarvinnut yksin miettiä, helpotti todistajaa valmistautumaan todistamistilanteeseen.

7. KEHITTÄMISTEHTÄVÄN ARVIOINTI

Kehittämistehtävänäni aloite oli minulle alusta asti selvä, halusin tutkia tarvitseeko Todistaja tukea tilanteeseen, johon hän voi joutua yllättäen. RIKUn palvelut ovat tarkoitettu myös rikosasian todistajalle. Todistajilla tarkoitettua tukea ei ole tarpeeksi tarjolla. Työtehtäviäni hoitaessa olen itse joutunut useasti todistajia ohjaamaan ja neuvomaan. Todistajan asemaa, joka koskee henkilökohtaista neuvontaa ja ohjeistusta ei Suomessa ole tutkittu.

Kehittämishankkeen luotettavuuteen ja arviointiin käytetään usein validiuden ja reliabiliuden käsitteitä. Reliabiliteetti viittaa johdonmukaisuuteen, täsmällisyyteen ja tarkkaavaisuuteen sekä tutkimustulosten toistettavuuteen. Validiteetti taas tarkoittaa sitä, että haastattelija on tutkinut sitä, mitä on luvannutkin tutkia ja pohtinut sisällöllistä kattavuutta. Lyhyesti voidaan sanoa, että validiteetissa on kyse siitä, onko tutkimus pätevä, onko se tarpeeksi perusteellisesti tehty ja ovatko saadut tulokset ja tehdyt päätelmät oikeita. Luotettavuutta lisää myös se, mistä eri asioista tutkimus on kokonaisuudessaan muodostunut. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta korostaa tutkijan selostus toteuttamisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että esille tuodaan myös negatiiviset asiat ja mahdolliset häiriötekijät. Lisäksi tutkija tuo esille, miten hän on tutkimuksen kokonaisuudessaan suorittanut, kertonut olosuhteista missä tutkimus on tehty ja tuonut esille myös tutkijan oman itse arvioinnin tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232.) Perinteinen näkemys arvioinnille on myös formatiivinen ja summatiivinen arviointi. Formatiivisessa arvioinnissa kohde on toiminnan parantaminen tai uudelleen suunnittelu sekä palautteen antaminen toiminnan kehittämiseksi. Summatiivisessa arvioinnissa on kyse mitä toiminnalla on saavutettu, mikä on sen arvo ja jatko, pitääkö toiminta keskeyttää vai jatkaa toimintaa. (Kaste -verkostoseminaari) Useasti itsearviointi on näiden kahden välimaastossa, jolloin voidaan tarkastaa miten toimintaa pystytään kehittämään, tehostamaan ja saamaan tuloksellisemmaksi (Finnbarents 2009, 8).

Haastatteluun osallistui kahdeksan eri todistajaa, jotka valitsin satunnaisesti. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2010 ja keväällä 2011. Laadullisessa tutkimuksessa määrä on riittävä kun mitään uutta ei tule haastatteluissa esille. Haastattelut olisi voinut järjestää myös siten, että tiettyihin rikoksiin liittyvät todistajat haastateltaisiin erikseen. Ajan puutteen vuoksi tämä ei ollut mahdollista. Tiettyjä rikoksia ei tapahdu tietyn väliajoin. Haastattelemani todistajat, todisti rikosasiassa, joka oli tämän kehittämishankkeen yksi tavoite. Haastatteluja en suorittanut niille todistajille, jotka todistivat erityistuomioistuimissa kuten markkinaoikeudessa, työtuomioistuimissa, vakuutus-oikeudessa, hallinto-oikeudessa ja valtakunnanoikeudessa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeä, että tutkimukseen osallistujat tietävät mitä tutkitaan ja mihin tuloksia käytetään. Haastatteluissa esitustus ja harjoittelu lisäävät luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 211.) Kehittämishankkeessani haastattelut tehtiin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Haastateltujen henkilöllisyys ei tullut missään tutkimusvaiheessa ilmi ja he osallistuivat siihen vapaaehtoisesti.

Haastatteluaineiston analysoin käyttämällä sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysillä analysoidaan dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentteina voivat olla kirjat, artikkelit, haastattelut jne. (Silius 2005) Analyysin luotettavuutta pyrin nostamaan esille haastateltujen kertomuksissa ja mahdollisimman tarkasti raportoida sisältöanalyysin vaiheet. Ongelmaksi saattaa muodostua liian suppea haastatteluaineisto. Tässä tutkimuksessa haastateltavia oli kahdeksan ja litteroitua aineistoa kertyi monta sataa sivua. Lisäksi haastattelin kahta ikäihmistä, joilla oli tietoa vuosisadan vaihteessa tapahtuneista rikoksista. Sähköposti kyselyn tein omille kollegoilleni ympäri Suomea. Haastattelun tulokset vastasivat melkein ennakkokäsitystäni ja sille asetetut tavoitteet toteutuivat. Yllättävää oli se, että missään vaiheessa ennen käräjäoikeuden käsittelyä todistajat eivät tienneet RIKUn Todistajan tuki -palvelusta. Lisäksi yllätyksellistä oli se, että lähes kaikki kokivat tuen tarpeelliseksi. RIKUn toiminnan saattaminen todistajan tietoisuuteen on yksi tuleva haaste, miten RIKU sen toteuttaa. Kehittämishankkeen tulos kuitenkin kertoo siitä, että todistajat hyötyivät henkilökohtaisesta tuesta ja neuvonnasta. Tämän kehittämishaasteen tulokset vien tiedoksi RIKUn valtakunnalliseen työkokoukseen, johon osallistuvat RIKUn aluejohtajat ja RIKUn toiminnanjohtaja.

8. POHDINTA

Kehittämishankkeeni oli erittäin haastava, mutta kokemuksellinen prosessi. Kehittämishankkeeni oli työelämälähtöinen ja itselleni erittäin kiinnostava hanke. Tutkin tarvitseeko Todistaja tukea, kun hän joutuu todistamaan tuomioistuimessa. RIKUn tuottama palvelu on todistajille, jotka todistavat rikosasiassa. Rikosten määrä kasvaa vuosi vuodelta näin ollen uskon, että todistajien määrä ei tule vähenemään vaan päinvastoin. Kun todistetaan rikosasiassa, taustalla on aina rikos, rikos voi olla esimerkiksi väkivalta-, liikenne-, tai omaisuusrikos. Liikenne-rikokset ovat myös rikoksia, joihin voi Todistajan tukea tarvita.

Todistajan tuki - toiminnasta on saatu hyvää palautetta tuomioistuimien henkilökunnalta, asianajajilta ja poliisilta. Ja mikä tärkeintä, todistajat ovat kokeneet palvelun tarpeelliseksi. Kehittämishankkeessani halusin nostaa esille todistajan äänen. Todistajalle ei ole Suomessa vielä lainsäädäntöä, joten todistaja joutuu yleensä selviytymään todistamistilanteesta yksin. Kehittämishankkeeni kuitenkin todisti sen, että todistaja tarvitsee tukea ennen todistamistilannetta. Tällä hetkellä käydään neuvotteluita uudesta uhridirektiivistä, jota laaditaan EU:ssa. Nähtäväksi jää, miten se tulee tulevaisuudessa vaikuttamaan todistajan asemaan.

Kehittämishankkeeni aikana kollegani Vaasasta, aloitti Todistajan tuki-toiminnan Pohjanmaan käräjäoikeudessa. Kävin Vaasassa kertomassa käräjäoikeuden ja hovioikeuden henkilökunnalle, miten Rovaniemellä Todistajan tuki -toimii. Vierailuni johdosta Todistajan tuki -toiminta alkoi Vaasassa loppuvuodesta 2010. Tällä hetkellä todistajat saavat henkilökohtaista apua Rovaniemellä ja Vaasassa. Milloin muut käräjä- ja hovioikeudet lähtevät toteuttamaan palvelua todistajille? On vaikea uskoa, että pelkästään Rovaniemellä todistajat tarvitsevat apua, vahva epäilykseni on, että koko Suomen käräjäoikeudet hyötyisivät tästä palvelusta.

Kehittämistehtävässä esiintyvä toiminta on kansainvälisesti tunnettu ja tunnustettu. Englannissa tukea saa vuosittain yli 100 000 ihmistä ja Ruotsissa toiminta on kaikissa käräjäoikeuksissa. Lisäksi Ruotsissa on valtio vahvasti tukemassa taloudellisesti toimintaa. Kehittämishankkeessa esille tulleet seikat tukevat sitä, että Lapissa kehitetty malli voisi palvella ympäri Suomea käräjä- ja hovioikeuksissa.

Suomessa ei ole lainsäädäntöä joka koskisi pelkästään todistajaa. RIKUn Todistajan tuki -toiminnassa on kiinnitetty huomiota todistajan asemaan, sillä todistajan pitää olla itse erittäin aktiivinen jos haluaa itselleen tukea todistamistilanteeseen. Sisäministeriön poliisijohtaja Pentti Saira, kertoi MTV 3:n haastattelussa 15.7.2010, että Suomesta puuttuu todistajansuojaa koskeva lainsäädäntö. Järjestäytynyt rikollisuus, terrorismi ja uudenlainen vakava rikollisuus vaatii erityisiä henkilönsuojakei-

noja. Saira kertoi, että vuosittain poliisin tietoon tulee sata todistajaan kohdistunutta uhkailutapausta. Viranomaisten mukaan se, että Suomessa ei ole omaa todistajansuojeluohjelmaa, on haitannut mm. esitutkintatyötä jo pitkään. (Saira 2010.) Tyypilliset tapaukset ovat ne, jotka ovat rikosprosessissa meneillään. Uhkaus kohdistuu todistajan henkeen tai terveyteen, muutama prosentti näistä konkretisoituu. (Hankilanoja 2010.) Apulaispoliisipäällikkö Veli-Matti Heiskanen mukaan todistajien uhkailua voi tapahtua kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäinen uhkaus tapahtuu usein rikosjutun esitutkintavaiheessa ja kohdistuu jutun asianomistajaan tai todistajiin. Uhkaamista tapahtuu myös silloin kun esitutkinta on valmis ja juttu siirretään pääkäsittelyyn. Oikeuskäsittelyn jälkeen voidaan myös asianomistajaa ja todistajaa uhkailla. Taustalla näissä on usein huume- ja väkivaltarikollisuus. Heiskanen arvioi, että vain jäävuorenhuippu tapauksista tulee vuosittain viranomaismenettelyyn. (Heiskanen 2010.)

Haastatteluissa todistajat kertoivat, että he eivät olisi lähteneet todistamaan jos ei olisi ollut pakko todistaa. Mikä on sitten pakko? Onko pakko se, että joutuu työnsä puolesta todistamaan vai onko pakko se, että pitää saapua paikalle ehkä tuntemattomien ihmisten asioissa. Onko helpompi tulla todistamaan, jos asia koskettaa jotain lähisukulaista tai ystävää. Tutkimustulokset vahvistavat Sairan, Hankilanojan ja Heiskanen käsitystä siitä, että todistajia voidaan uhkailla. Hankkeeni aikana kaksi todistajaa koki todellista uhkaa oman terveytensä ja henkensä puolesta. Todistajista seitsemän kertoi, että heitä pelottaa ja jännittää koko prosessi. Mielestäni yhteiskunnan tulisi ottaa vastuu todistajan asemasta. Todistajat pakotetaan uhkasakon uhalla saapumaan todistamaan, mutta mitään suojelua ei heillä ole mahdollisuutta saada. Onko tämä ihmisoikeuskysymys, mihin pitäisi lähteä hakemaan vastausta?

RIKUn näkökulmasta kehittämisideani tulee seuraavaksi olemaan tuen oikea-aikainen saattaminen todistajalle. Milloin tuki parhaiten saavuttaa todistajan ja palvelee todistajaa parhaiten. Kehittämistyöni jatkuu tulevaisuudessa poliisin kanssa. RIKUn yhteistyö poliisin välillä on Rovaniemellä hyvää ja yhteisiä palavereita pidetään vaihtelevasti mutta vähintään vuosittain. Näissä palavereissa tulen asian tuomaan poliisille tiedoksi.

Kehittämishankkeeni tulokset vahvistavat sitä, että olen oikealla jäljillä ja tämän työstämistä on tulevaisuudessakin jatkettava. Haastattelun tulokset eivät kovasti minua yllättäneet, mutta tutkimustulokset tukevat sitä, että todistajat tarvitsevat tukea. Lisäksi haastatteluissa nousi esille muutamia asioita, joita useampi todistaja kertoi. Todistajan ollessa todistamassa, todistajille oli tullut tunne, että he ovat syyllisiä tapahtuneeseen. Usea todistaja kertoi, poistuneensa tuomioistuimesta erittäin kuohuvassa tunnetilassa. Muutaman päivän jälkeen tunnetila oli rauhoittunut.

Tähän tunnetilan kuohuun oli vaikuttanut syylliseksi epäillyn avustaja. Todistajat nostivat esille myös sen, että miksi tuomioistuimessa ole henkilökuntaa paikalla ohjaamassa asiakkaita tulevaan todistamistilanteeseen. Kuusi todistajaa kahdeksasta kertoi, että oli ollut ensimmäistä kertaa todistamassa ja olisivat kokeneet hyväksi, jos joku olisi ollut edes paikalla. Todistajat kertoivat miettineensä, olivatko edes oikeassa paikassa.

Mielestäni jatkotutkimuksen aiheena voisi olla todistajan tuen tutkiminen rikosla-
jeittain. Onko haasteellisempaa todistaa väkivaltarikoksessa kuin liikennesrikokses-
sa. Viimeistään tutkimusta pitäisi tehdä, kun Suomi saa todistajansuojelu lainsäädännön.

LÄHTEET

- Brax, Tuija. Oikeusministeri. Naisten päivän pääjuhla 8.5.2009 Helsinki.
<http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Ministerinpuheita/Puhearasto/Puheet>
 2009Brax/1236880879025 luettu 12.3.2011
- Brottsoffer, 2011. <http://www.boj.se/?c=2&pg=58> luettu 5.1.2011.
- Brottsoffermyndigheten, Brottsofferjourernas Riksförbund 2006. Vittnesstöds Hand boken. Umeå 2006. <http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Vittnesst%C3%B6dshandboken.pdf> luettu 18.4.2011
- Cullberg, Johan, 1991. Tasapainon järkkyyessä. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu.
- Esitutkintalaki 30.4.1987/449. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870449> luettu 4.4.2010.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Jyväskylä.
- EU-hankearviointin perusteet ja hyvät käytännöt. Toimintaohjeistus Lapin Korkea koulukonsernin hankearviointiin osa 1. <http://www.finnbarents.fi/finnb/joom/userfiles/files/EU-hankearviointin%20perusteet%20ja%20hyvt%20kytnt.pdf> luettu 21.4.2011
- EURLex, 2011. 2001/220/YOS: Neuvoston puitepäätös uhrin asemasta. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001F0220:FI:HTML> luettu 12.3.2011
- Europa, 2011. http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_fi.htm luettu 5.1.2011.
- Euroopan Unioni, 2011. http://europa.eu/abc/treaties/index_fi.htm luettu 7.1.2011.
- Euroopan Yhteisöjen komissio, 2007. Komission valmisteluasiakirja. EU:n lainsäädännön toteuttavuudesta oikeusviranomaisten kanssa yhteistyössä toimivien henkilöiden ja todistajien suojelun alalla. Bryssel 13.11.2007. KOM (2007) 693 lopullinen.
- Haapasalo, Jaana 2008. Todistajan psykologia – aikuiset todistajat. Teoksessa Santtila, Pekka & Weizmann-Henelius, Ghitta (toim.). Oikeuspsykologia. WS Bookwell Oy, Porvoo.
- Hankilanoja, Arto 2010. Poliisiylitarkastaja sisäministeriö. Todistajien uhkailu on lisääntynyt. MTV3 15.7.2010 klo 08.08
- Heiskanen, Veli-Matti 2010. Apulaispoliisipäällikkö, Itä-Suomen syyttäjävirsto. Yle Savo 11.12.2010 klo 07.11.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Kariston kirjapaino, Hämeenlinna.
- Honkatukia, Päivi 2010. Uhrin rikosprosessissa –haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Hakapaino, Helsinki.
- Jyväskylän yliopisto, 2011. Haastattelu. <http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/>

- haastattelu/ luettu 29.1.2011.
- Kaste –verkostoseminaari. Miten rakennetaan onnistunut arviointiprosessi. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0b305b0f-f853-41cc-a18b-00a891a0d095> luettu 19.4.2011.
- Kiesiläinen, Kari 2010. Suomalaiset logistiikkahankkeet palkittiin Crystal Scales of Justice –kilpailussa. Haaste 4/2010 28-40.
- Kjällman, Petra (toim.) 2004. Rikoksella loukattu. Suomen Mielenterveysseura SMS-tuotanto OY, Helsinki.
- Kjällman, Petra 2010. Neuvonta haasteellisella erityisalueella. Teoksessa Kari, Anu & Liimatainen, Helena & Pieviläinen, Hanna & Puumalainen, Heidi & Sulku, Sirpa (toim.). Tukea ja ohjausta Sosiaali- ja terveysjärjestöt neuvontatyössä. Sosiaali- ja terveysturvakeskusliitto ry. Helsinki 2010. 79-87.
- Kjällman, Petra 2011. RIKUn talous vuosina 2005–2010. Tulostettu 14.1.2011 osoitteesta Kjällman Petra RIKU.
- Kjällman, Petra 2011. Toiminnanjohtaja, Rikosuhripäivystys. 28.2.2011
- Kontula, Osmo 1996. Poikkeusolojen rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 132. Hakapaino, Helsinki.
- KvaliMOTV, 2011. Avoin haastattelu. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_1.html luettu 30.1.2011.
- KvaliMOTV, 2011. Haastattelu. http://www.fsd.uts.fi/menetelmaopetus/kvali/L6/_3.html luettu 29.1.2011.
- KvaliMOTV, 2011. Hyvä tutkimuskäytäntö. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html luettu 12.2.2011
- KvaliMOTV, 2011. Teema haastattelu. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html luettu 29.1.2011.
- KvaliMOTV, 2011. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/6_3_3.html luettu 30.1.2011.
- KvaliMOTV, 2011. Analyysi ja tulkinta. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html luettu 30.1.2011.
- Kämäräinen, Elina 2011. Emäntä, Tapionkylä, 27.3.2011.
- Kämäräinen, Jyrki 2011. Postiauton kuljettaja, Rovaniemi. 28.3.2011
- Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta. Versio 1.2, 15.6.2009. Sisäasiainministeriö poliisiosasto 2009. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/c5478549846dda8c225765d003533b2/\\$file/kasikirja_ohje.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/c5478549846dda8c225765d003533b2/$file/kasikirja_ohje.pdf) luettu 4.4.2010.
- Oikarinen, Esko 2011. Vaarantuuko oikeusturva? Lapin Kansa 23.1.2011, A2.
- Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/1734004> luettu 5.1.2011.
- Oikeus 2011. Tuomioistuimet, käräjäoikeuksien toimialueet muuttuivat 1.1.2010. <http://www.oikeus.fi/48725.htm> luettu 27.2.2011
- Oikeusministeriö 2009. <http://www.oikeus.fi/uploads/64znajoku.pdf>

- luettu 27.7.2010
- Oikeusministeriö 2001. Rikosuhritoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 2001:5. Edita, 2001.
- Oikeusministeriö 2011. Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke voitti kansainvälisen kilpailun. <http://www.om.fi/33340.htm> luettu 27.2.2011
- Oikeusministeriön esitteitä, 2010. <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Todistajanaoikeudenkaynnissa> luettu 26.9.2010
- Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2007. Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 238. Hakapaino, Helsinki
- Paananen, Heli 2011. Todistajien uhkailu kasvussa, aputoimet rajuja. Keski-suomalainen 23.4.2011.
- Paatero, Mikko 2011. Poliisiylijohtaja, poliisihallitus. Eräät professorit hakoteilla. <http://blogit.iltalehti.fi/mikko-paatero/2011/03/16/eraat-professorit-hakoteilla/> luettu 7.5.2011
- Palmgren, Marko 2011. Lapin malli sisäisen turvallisuuden verkostoyhteistyössä. Sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä arjen turvaa. Lapin aluehallintoviraston julkaisuja 1/2011, Tampere 2011.
- Palovaara, Markku 2009. Ylikonstaapeli, Lapin lääninhallitus, poliisiosasto. Lapin läänin poliisin tietoon tulleet rikokset keskiarvo vuosina 2005 – 2008. 28.9.2009
- Palovaara, Markku 2011. Ylikonstaapeli, Lapin poliisilaitos, esitutkintayksikkö. Lapin ja Peräpohjolan poliisilaitoksien tietoon tulleet rikokset. 5.5.2011
- Poliisi, vuosikertomus 2009. <http://poliisi.fi/poliisi%5Chome.nsf/pages/AA6AA3BBA3C6FB54C225718C0024F612?opendocument> luettu 9.6.2010
- Poliisi, vuosikertomus 2008. [http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/poliisi_vuosikertomus_2008/\\$file/poliisi_vuosikertomus_2008.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/poliisi_vuosikertomus_2008/$file/poliisi_vuosikertomus_2008.pdf) luettu 5.4.2010
- Rikosuhripäivystys, 2010. <http://www.riku.fi/fi/etusivu/> luettu 4.4.2010
- Rikosuhripäivystys, 2010. <http://www.riku.fi/fi/intranet/toimintajarjestelma/organisaatio/hallinto/> luettu 26.9.2010
- Rintala, Erkki 2009. Rovaniemen hovioikeus on pohjoinen menestystarina. Lapin Kansa 21.12.2009, 4.
- Robson, Colin 1995. Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers. Blackwell, Oxford.
- Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. PS-kustannus, Jyväskylä. 158 – 168.
- Saira, Pentti 2010. Poliisijohtaja sisäministeriö. Todistajien uhkailu on lisääntynyt. MTV3 15.7.2010 klo 08.08.
- Silius, Kirsi 2005. Sisällönanalyysi. http://matwww.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko_sems04/liitteet/JOS_hypermedia_Silius150405.pdf luettu 19.4.2011

- Sisäasiainministeriö 2007. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano ja tulokset 2004-2008. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanon seurantaraportti. Sisäasiainministeriön julkaisusarja, 29/2007. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2007. Valtioneuvoston päätös sisäisen turvallisuuden ohjelman 2008-2011 valmistelusta. [http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/paatos%2029/\\$file/paatos%2029.8.2007.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/paatos%2029/$file/paatos%2029.8.2007.pdf) luettu 26.3.2011
- Sisäasiainministeriö 2009. Poliisin pitkän aikavälin henkilöstötarpeiden suunnitelma. Poliisi 2020 – Poliisin pitkän aikavälin henkilöstötarpeiden suunnitelma. Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2009. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2010. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. [http://www.poliisi.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/\\$file/162008.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/$file/162008.pdf) luettu 5.1.2011
- Sosiaaliportti, 2011. Rikosprosessi, todistajana toimiminen. <http://www.sosiaaliportti.fi//fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitelyjahyvaksikaytto/rikosprossi/#Todistajanatoimiminen> luettu 27.2.2011
- Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1881. Tilastollinen toimisto. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino ja Kustantama, Helsinki.
- Suomen YK-liitto, 2011. YK pähkinäkuoressa. http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/yk_pahkinankuoressa luettu 12.3.2011
- Tilastokeskus 2008. Oikeustilastollinen vuosikirja 2008. Suomen virallinen tilasto. Multiprint, Helsinki.
- Tuorila, Helena & Siltaniemi, Aki 1999. Unohdettu rikoksen uhri? Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus raportteja 244. Gummerus kirjapaino oy, Saarijärvi.
- Victim Support 2011. <http://www.victimsupport.org.uk/> luettu 5.1.2011
- Victim Support,2011. <http://www.victimsupport.org.uk/About%20us/What%20we%20do/Facts%20and%20figures%20about%20who%20we%20help> luettu 10.4.2011
- Victim Support 2009. Annual report and accounts 2009. http://www.victimsupport.org.uk/~/_media/Files/Publications/AboutOurCharity/report-accounts-009.ashx luettu 10.4.2011
- Väistö, Eila 2011. Käräjätuomari, Lapin käräjäoikeus, Rovaniemi, 17.1.2011.
- Väistö, Eila 2010. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Käräjätuomari, Lapin käräjäoikeus, Rovaniemi 17.12.2010.
- Wagner-Prenner, Marianne 2008. Hovioikeudenneuvos, Rovaniemen hovioikeus, Rovaniemi 27.5.2008.
- Wagner-Prenner, Marianne 2011. Rovaniemen hovioikeuspiirin käräjäoikeudet 1.1.2010. Rovaniemen hovioikeudenneuvos, 24.1.2011.
- Yleisradio, 2005. http://yle.fi/poliisityv/kolumnit.php?sivu=kolumni_todistajantuki luettu 5.1.2011

LIITTEET

Liite 1. Haastattelulomake
Päivi Alanne-Kunnari

4ylempiAMK09

11.5.2010

Tarvitseeko Todistaja tukea rikosprosessin aikana?

Haastattelu

Taustatietoja

1. ikä
2. tutkinto
3. nykyinen työmarkkina-asema

Tuki/neuvonta esitutkinnassa

1. Oletko aikaisemmin ollut todistajana?
2. Kuka sinut nimesi/halusi todistajaksi?
3. Milloin olit kuulusteluissa kk/vuosi?
4. Mikä on sinun nykyinen olinpaikkakuntasi
5. Oletko saanut mistään ohjausta todistamiseen liittyvissä asioissa?
  - a. Jos olet saanut ohjausta/neuvontaa, niin minkälaista?
  - b. Kuka ohjauksen antoi
6. Olisitko tarvinnut kuulustelujen jälkeen neuvontaa todistamiseen liittyen?
7. Kerrottiinko sinulle kuulusteluissa Rikosuhripäivystyksen Todistajan tuki palvelusta?
  - a. kuka kertoi
8. Tiesitkö kuulusteluiden jälkeen todistajan
  - a. oikeudet
  - b. velvollisuudet
9. Herättivätkö kuulustelut sinussa mitään erityisiä tunteita
  - a. esim. jännitystä, ihmetystä, mitä muuta? Sana vapaa

Kutsu saapua oikeuteen

10. Milloin sait kutsun saapua oikeuteen kk/vuosi?
11. Millä tavalla sait kutsun?
12. Jos haastemies toi kutsun, kertoiko hän sinulle Todistajan tuki-toiminnasta?
13. Tuliko kutsun mukana Rikosuhripäivystyksen Todistajan tuki-kirje? Kyllä vai Ei
14. Tiesitkö missä tuomioistuin sijaitsee?
15. Herättikö kutsu sinussa mitään erityisiä tunteita? Jos herätti niin minkälaisia?

Sana Vapaa

Tuki/neuvonta kärjäsalissa

16. Miten sinulla on mennyt lähipäivät ennen kärjäpäivää
  - a. samalla lailla kuin ennen
  - b. erillä lailla kuin ennen
  - c. sana vapaa
17. Miten koit neuvonnan kärjäsalissa, joka annettiin sinulle ennen todistamistilannetta?
  - a. oliko neuvonta tarpeellinen
  - b. oliko ajankohta sopiva?
  - c. sana vapaa
18. Auttoiko neuvonta sinua todistamisessa? Kyllä vai Ei
19. Miltä sinusta nyt tuntuu kun todistaminen on ohi?

Liite 2. Todistajan tuki -kurssi sisältö

TODISTAJAN TUKI – KURSSI VI
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
LAPIN ALUETOIMISTO

14.06.2010

Aikataulu syksy 2010

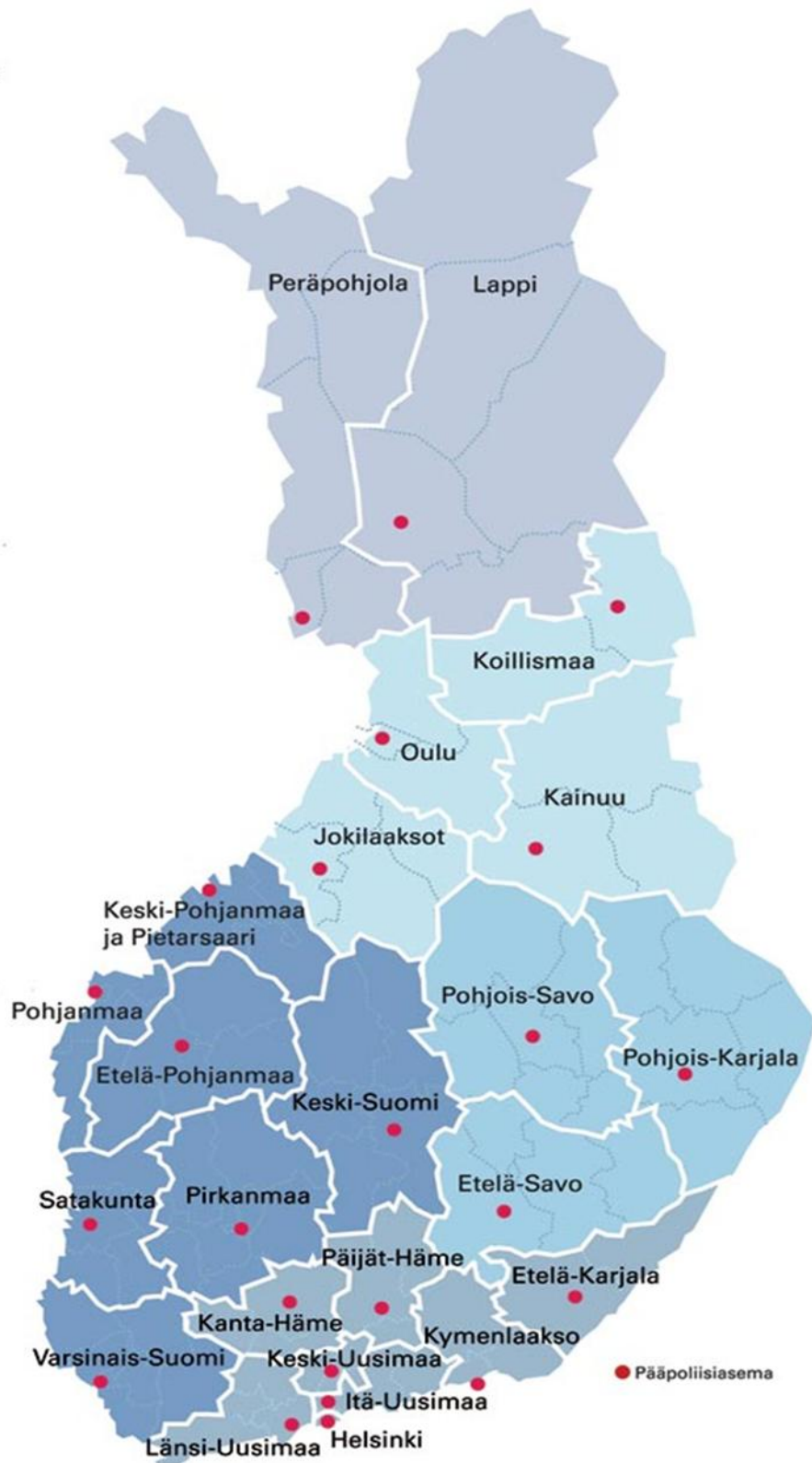
Luennot:

to 28.10.2010	klo 16.15 – 20.00 Rikosuhripäivystys ja Todistaja tuki -toiminta RIKUn aluejohtaja Päivi Alanne - Kunnari
pe 29.10.2010	klo 16.15 – 20.00 Todistajan prosessioikeudellinen asema OTT Marianne Wagner - Prenner
la 30.10.2010	klo 09.15 – 15.00 Todistajan prosessioikeudellinen asema ja todistajan psykologiaa OTT Marianne Wagner - Prenner
ti 02.11.2010	klo 16.15 – 20.00 Todistajan tuki - toiminta käytännössä RIKUn aluejohtaja Päivi Alanne-Kunnari

Käytännön toteutus:

- kahden oikeudenkäynti-istunnon seuraaminen
- päivystykset sovitusti Rovaniemen käräjä - ja hovioikeuden tiloissa marraskuusta lähtien
- henkilökohtainen kirjallinen työ/ oppimispäiväkirja (arviointia ja kokemuksia), palautuspäivä sovitaan erikseen
- työnohjaus 3 x 1,5 tuntia, (joulu-, helmi-, maaliskuussa)
- todistukset koulutuksesta ja suoritusmerkinnät saa kun on:
osallistunut luennoille,
suoritettu kirjallinen työ on palautettu,
sovitut päivystykset suoritettu

Liite 3. Poliisilaitokset Suomessa

Liite 4. Lomake Valtion varoista maksettavat todistelukustannukset

VALTION VAROISTA MAKSETTAVAT
TODISTELUKUSTANNUKSET

Tuomioistuintunnus	Tuomioistuimen osasto	Tuomioistuimen tositenumero
--------------------	-----------------------	-----------------------------

Oikeudenkäynnistä aiheutuneet kustannukset korvataan valtion varoista

- **todistajalle**, jonka on nimennyt virallinen syyttäjä tai oikeusapua saanut asianosainen
- **asianomistajalle**, joka on velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti oikeuteen.

Täyttää lomake selvin **painokirjaimin** tai kirjoituskoneella. **Viranomainen täyttää tummennetut kohdat.**

Lomakkeen osia ei saa irrottaa toisistaan. Täytetty ja allekirjoitettu lomake annetaan oikeuden puheenjohtajalle.

Sukunimi ja etunimet			
Pankki ja konttori	Tilinumero	☐ Ei ole pankkitiliä	OM:n merkintöjä
Ammatti	Henkilötunnus		
Osoite			

TUOMIOISTUIN TÄYTTÄÄ

Tuomioistuin			
Ratkaisupäivä	Ratkaisunumero	Diaarinumero	
Allekirjoitus, nimen selvennys ja virka-asema			Maksettava määrä

Oikeusministeriön Hämeenlinnan maksukeskus

SELVITYS KORVAUSVAATIMUKSISTA

Lomakkeen tähän osaan merkitsette

- ne kustannukset, joiden korvaamista vaaditte valtion varoista
- muut tiedot, joita oikeus tarvitsee korvaussummia määrätessään.

Jos esitätte oikeudessa suullisia vaatimuksia, Teidän on varauduttava kuitenkin antamaan lomakkeen tietoja vastaava selvitys.

Täyttöohjeet lomakkeen kääntöpuolella.

Päiväraha	Matkan alkamispaikka	TUOMIOISTUIN TÄYTTÄÄ TUMMENNETUT KENTÄT	
	Tulomatkan alkamisaika (päivä ja kellonaika)		
		Päiväraha	€
Majoittumis-kustannukset	Majoittumistapa ja -kustannukset, kuitti mukaan	Majoittumiskorvaus	€
Matka-kustannukset	Matkalla käytettävät kulkuneuvot	Matkakustannusten korvaus	€
	Kustannukset halvimalla julkisella kulkuneuvolla		
Taloudellinen menetys	Tulon menetys	Korvaus taloudellisesta menetyksestä	€
	Sijaiselle tai lapsenhoitajalle maksettu korvaus		
Lisätietoja (esim. matkalla käytetyt paikkaliput tai syy muun kuin halvimman julkisen kulkuneuvon käyttöön)		Yhteensä	€
			Saatu ennakko

117088

OH-70329402s

Tuomioistuin